

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Jelena HLADNIK

**VARSTVO KRAJINE V SISTEMU OHRANJANJA
NARAVE**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Jelena HLADNIK

VARSTVO KRAJINE V SISTEMU OHRANJANJA NARAVE

MAGISTRSKO DELO

**LANDSCAPE PROTECTION IN THE SYSTEM OF NATURE
CONSERVATION**

M. SC. THESIS

Ljubljana, 2016

Na podlagi Statuta Univerze v Ljubljani ter po sklepu Senata Biotehniške fakultete z dne 4. 9. 2014 je bilo potrjeno, da kandidatka izpolnjuje pogoje za magistrski Podiplomski študij bioloških in biotehniških znanosti ter opravljanje magisterija znanosti s področja krajinske arhitekture.

Za mentorja je bila imenovana prof. dr. Mojca Golobič.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: dr. Ana Kučan
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Mojca Golobič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: dr. Janez Pirnat
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo

Datum zagovora: 16. 9. 2016

Podpisana izjavljam, da je magistrsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Jelena HLADNIK

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Md
DK	UDK 712.2 : 719 : 502.5 (043.3)
KG	varstvo krajine/krajinska značilnost/prepoznavnost krajine/krajinska pestrost/ohranjanje narave/biotska raznovrstnost/krajinske vrednote/
AV	HLADNIK, Jelena, univ. dipl. inž. kraj. arh.
SA	GOLOBIČ, Mojca (mentorica)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Podiplomski študij bioloških in biotehniških znanosti, področje krajinska arhitektura.
LI	2016
IN	VARSTVO KRAJINE V SISTEMU OHRANJANJA NARAVE
TD	Magistrsko delo
OP	XIV, 155 str., 26 tab., 35 sl., 120 vir.
IJ	sl
Jl	sl/en
AI	Magistrsko delo se osredotoča na določanje krajinskih značilnosti, ki so ključne za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave. Na podlagi analize teoretičnih spoznanj smo pri opredeljevanju krajinskih značilnosti izhajali iz krajinskih sestavin, ki gradijo prepoznavnost slovenskih krajinskih regij, in krajinskih sestavin, ki prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajinskih vrednot. Seznam krajinskih sestavin je bil preverjen na devetih testnih območjih. Nato je bil izdelan nabor krajinskih značilnosti ter verificiran na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje. Na podlagi analize teoretičnih dognanj ter rezultatov preizkusa na testnih območjih smo ugotovili soodvisnost med krajinskimi značilnostmi, ki so ključne za varstvo krajine, in krajinskimi značilnostmi, ki so ključne za ohranjanje narave. Zaključimo lahko, da z vključevanjem v nalogi opredeljenih krajinskih značilnosti v sistem ohranjanja narave pomembno prispevamo k ohranjanju biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in prepoznavnosti krajin.

KEY WORDS DOCUMENTATION

ND Md

DC UDC 712.2 : 719 : 502.5 (043.3)

CX landscape protection/landscape feature/ landscape visibility /landscape heterogeneity/nature conservation/biodiversity/landscape values/

AU HLADNIK, Jelena

AA GOLOBIČ, Mojca (supervisor)

PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Postgraduate Study of Biological and Biotechnical Sciences, Field: Landscape Architecture

PY 2016

TI LANDSCAPE PROTECTION IN THE SYSTEM OF NATURE CONSERVATION

DT M. Sc. Thesis

NO XIV, 155 p., 26 tab., 35 fig., 120 ref.

LA sl

AL sl/en

AB The thesis is focused on the identification of landscape features, which are of critical importance for landscape protection within the system of nature conservation. The identification of landscape features was based on landscape components that build visibility of Slovenian landscape regions and contribute to the preservation of biodiversity and landscape values. The key landscape features were tested on nine particular areas. A set of features was compiled and verified in the wetlands of Ljubljana Marsh Nature Park. Test results indicated the correlation between landscape features that are critical to landscape protection, and landscape features that are critical to the conservation of nature. In conclusion, the integration of features identified in the thesis into the nature conservation system can significantly contribute to the preservation of biodiversity, natural values as well as landscape visibility.

KAZALO VSEBINE

	KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA (KDI)	III
	KEY WORDS DOCUMENTATION (KWD)	IV
	KAZALO VSEBINE	V
	KAZALO PREGLEDNIC	X
	KAZALO SLIK	XII
	OKRAJŠAVE	XIV
1	UVOD	1
1.1	ŠIRŠI OKVIR	1
1.2	RAZISKOVALNI PROBLEM IN NAMEN NALOGE	3
1.3	CILJ MAGISTRSKEGA DELA	4
1.4	DELOVNE HIPOTEZE	5
1.5	METODE, POTEK DELA IN OBMOČJE RAZISKAVE	5
2	IZHODIŠČA	8
2.1	OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV	8
2.1.1	Pojmi na področju varstva krajine	8
2.1.2	Pojmi na področju ohranjanja narave	10
2.2	ZAKONODAJNI OKVIR	12
2.2.1	Mednarodni okvir	12
2.2.2	Varstvo krajine in ohranjanje narave v slovenskem zakonodajnem okviru	16
2.2.2.1	Analiza področja ohranjanja narave z vidika varstva krajine	16
2.2.2.2	Analiza področja varstva kulturne dediščine z vidika varstva krajine	22
2.2.2.3	Analiza področja kmetijstva z vidika varstva krajine	23
2.2.2.4	Analiza področja gozdarstva z vidika varstva krajine	27
2.2.2.5	Analiza področja varstva okolja z vidika varstva krajine	28
2.2.2.6	Analiza področja urejanja prostora z vidika varstva krajine	28

2.3	POMEN KRAJINE Z NARAVOVARSTVENEGA VIDIKA	30
2.3.1	Splošno o krajini z naravovarstvenega vidika	30
2.3.2	Krajina kot nosilka krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti	34
2.3.2.1	Metode za raziskovanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti	40
2.3.3	Krajina kot nosilka krajinskih vrednot	46
2.3.4	Krajina kot nosilka prepoznavnosti	48
3	NABOR KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI, POMEMBNIH ZA VARSTVO KRAJINE IN OHRANJANJE NARAVE	52
3.1	OPREDELITEV KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI	52
3.1.1	Merila za opredelitev krajinskih značilnosti	53
3.1.2	Seznam in vrednotenje krajinskih značilnosti	59
3.1.3	Obrazec za opis krajinskih značilnosti posamezne krajine	66
3.2	PREVERITEV KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI NA TESTNIH OBMOČJIH	68
3.2.1	Krajinske značilnosti krajin alpske regije – Fužinarska planota	70
3.2.1.1	Opis širšega območja	70
3.2.1.2	Določitev krajinskih značilnosti	70
3.2.1.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	71
3.2.2	Krajinske značilnosti krajin alpske regije – pobočje med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom	75
3.2.2.1	Opis širšega območja	75
3.2.2.2	Določitev krajinskih značilnosti	75
3.2.2.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	75
3.2.3	Krajinske značilnosti krajin predalpske regije –ravnina med Vrbo in Žirovnico	79
3.2.3.1	Opis širšega območja	79

3.2.3.2	Določitev krajinskih značilnosti	79
3.2.3.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	79
3.2.4	Krajinske značilnosti krajin predalpske regije – dobrega pri Hrašah v bližini Radovljice	83
3.2.4.1	Opis širšega območja	83
3.2.4.2	Določitev krajinskih značilnosti	83
3.2.4.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	83
3.2.5	Krajinske značilnosti krajin predalpske regije – mokrotni travniki Ljubljanskega barja	86
3.2.5.1	Opis širšega območja	86
3.2.5.2	Določitev krajinskih značilnosti	87
3.2.5.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	87
3.2.6	Krajinske značilnosti krajin subpanonske regije – vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor	91
3.2.6.1	Opis širšega območja	91
3.2.6.2	Določitev krajinskih značilnosti	91
3.2.6.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	92
3.2.7	Krajinske značilnosti krajin notranje Slovenije – območje Radenskega kraškega polja	95
3.2.7.1	Opis širšega območja	95
3.2.7.2	Določitev krajinskih značilnosti	96
3.2.7.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	96
3.2.8	Krajinske značilnosti krajin primorske regije – Strunjanska dolina	100
3.2.8.1	Opis širšega območja	100
3.2.8.2	Določitev krajinskih značilnosti	100

3.2.8.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	100
3.2.9	Krajinske značilnosti krajin primorske regije – Lipiška krajina	104
3.2.9.1	Opis širšega območja	104
3.2.9.2	Določitev krajinskih značilnosti	104
3.2.9.3	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti	105
3.2.10	Pregled krajinskih značilnosti po posameznih testnih območjih	108
3.3	IZBOR KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI, KI SO POMEMBNE ZA VARSTVO KRAJINE IN OHRANJANJE NARAVE	111
3.3.1	Seznam in vrednotenje ključnih in splošnih krajinskih značilnosti	111
3.3.2	Preveritev krajinskih značilnosti na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje v predalpski krajinski regiji	114
3.3.2.1	Območje med Gmajnico in Ljubljanico – Blate	116
3.3.2.2	Območje v okolici med Podkrajem in Iškim morostom – Strahomerski morost	119
4	PREDLOGI ZA UPRAVLJANJE KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI	122
4.1	POMEN KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI	122
4.2	USMERITVE ZA OHRANJANJE KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI	122
4.2.1	Splošni ukrepi za ohranjanje krajinskih značilnosti	122
4.2.2	Ukrepi za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	124
4.2.2.1	Izhodišča za varstvo krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti	124
4.2.2.2	Izhodišča za zavarovanje krajinskih vrednot	129
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	134
5.1	RAZPRAVA	134
5.1.1	Varstvo krajine skozi ohranjanje biotske raznovrstnosti	136
5.1.2	Varstvo krajine skozi varstvo naravnih vrednot	136

5.1.3	Vprašanje celovitosti varstva krajine v sistemu ohranjanja narave	137
5.2	SKLEPI	138
6	POVZETEK (SUMMARY)	142
6.1	POVZETEK	142
6.2	SUMMARY	144
7	VIRI	147
	ZAHVALA	155

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1:	Delež zavarovanih površin v Sloveniji	20
Preglednica 2:	Analiza prisotnosti krajinskih sestavin v slovenskem zakonodajnem sistemu	29
Preglednica 3:	Vrste habitatnih tipov v Sloveniji	39
Preglednica 4:	Kazalci za vrednotenje krajine z vidika biotske raznovrstnosti	44
Preglednica 5:	Model krajinske pestrosti	45
Preglednica 6:	Opredelitev krajinskih sestavin, pomembnih za ohranjanje krajinske pestrosti, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti	55
Preglednica 7:	Nabor krajinskih sestavin z vidika njihovega potenciala za uvrstitev med krajinske vrednote	56
Preglednica 8:	Nabor krajinskih sestavin po krajinskih regijah	57
Preglednica 9:	Merila za vrednotenje krajinskih sestavin	59
Preglednica 10:	Opozorilni seznam in vrednotenje potencialnih krajinskih značilnosti	64
Preglednica 11:	Predlog obrazca za določitev, opis in vrednotenje krajinskih značilnosti posamezne krajine	67
Preglednica 12:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Fužinarske planote	71
Preglednica 13:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti pobočja med Storžičem in Kokrško dolino	75
Preglednica 14:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti ravnine med Vrbo in Žirovnico	79
Preglednica 15:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti dobrove pri Hrašah v bližini Radovljice	83
Preglednica 16:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti mokrotnih travnikov Ljubljanskega barja	87
Preglednica 17:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti vinogradniške krajine Jeruzalemskih gor	92
Preglednica 18:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Radenskega kraškega polja	96

Preglednica 19:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Strunjanske doline	100
Preglednica 20:	Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Lipiške krajine	105
Preglednica 21:	Pregled krajinskih značilnosti po posameznih testnih območjih	108
Preglednica 22:	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine	111
Preglednica 23:	Nabor ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinske pestrosti	125
Preglednica 24:	Merila za vrednotenje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinske pestrosti	127
Preglednica 25:	Nabor ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot	130
Preglednica 26:	Merila za vrednotenje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot	132

KAZALO SLIK

Slika 1:	Pomen krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti in krajinskih vrednot za krajinsko prepoznavnost določenega območja	7
Slika 2:	Ekološko pomembna območja	18
Slika 3:	Območja Natura 2000 v Sloveniji	18
Slika 4:	Prostorska razporeditev naravnih vrednot v Sloveniji	18
Slika 5:	Delež pojavljanja posameznih zvrsti naravnih vrednot	18
Slika 6:	Prostorska razporeditev širših in ožjih zavarovanih območij v Sloveniji	19
Slika 7:	Prikaz varstvenih območij v Krajinskem parku Ljubljansko barje	21
Slika 8:	Pasovi vegetacije ob vodotokih	26
Slika 9:	Manjše vodne prvine	26
Slika 10:	Suhozidi	26
Slika 11:	Terase	26
Slika 12:	Skupine oljčnih dreves	26
Slika 13:	Balvani in kamniti osamelci	26
Slika 14, 15:	Drevesne naravne vrednote (drevesa v liniji, posamično in skupine dreves)	27
Slika 16:	Sestava pokrovnosti in rabe tal v Sloveniji leta 2012	31
Slika 17:	Spremembe vsote površin kategorij pokrovnosti in rabe tal med leti 1995 in 2000, 2000 in 2006 ter 2006 in 2012	31
Slika 18:	Krajina in njena struktura po Tudorjevi	33
Slika 19:	Pojmovanje krajine po Phillipsu	33
Slika 20:	Prikaz povezanosti med stopnjo krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti	37
Slika 21:	Odnos med sestavno in oblikovno krajinsko pestrostjo	42
Slika 22:	Regionalna razdelitev krajine v Sloveniji	50

Slika 23:	Vrednotenje slovenskih krajin	50
Slika 24:	Prepoznavnost in naravne kakovosti krajine	51
Slika 25:	Izjemne krajine Slovenije	51
Slika 26:	Lega testnih območij v slovenskih krajinskih regijah	69
Slika 27:	Lega izbranih dveh območij za določitev in vrednotenje krajinskih značilnosti na Ljubljanskem barju	115
Slika 28:	Pogled od Gmajnic proti Ljubljani	116
Slika 29:	Mejice	116
Slika 30:	Območje med osamelcem Grič in Ljubljano – predlog za zavarovanje območja kot krajinske vrednote	117
Slika 31:	Vrste krajinskih značilnosti na območju med Gmajnico in Ljubljano – Blate	118
Slika 32:	Pogled proti lškemu morostu	119
Slika 33:	Barjansko okno pri Podkrajju	119
Slika 34:	Območje barjanskih oken	120
Slika 35:	Vrste krajinskih značilnosti na območju med Podkrajem in lškim morostom – Strahomerski morost	121

OKRAJŠAVE

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CPVO	Celovita presoja vplivov na okolje
EKK	Evropska konvencija o krajini
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
IUCN	Mednarodna zveza za ohranitev narave (International Union for Conservation of Nature)
JZKPLB	Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje
JZKPS	Javni zavod Krajinski park Strunjan
KOPOP	Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila
NGP	Resolucija o nacionalnem gozdnem programu
NPVO	Nacionalni program varstva okolja
PRP	Program razvoja podeželja EU 2014–2020
PRS	Prostorski red Slovenije
PVO	presoje vplivov na okolje
PUN	Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015 – 2020
RKG	Register kmetijskih gospodarstev
SKP	Skupna kmetijska politika
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
UKPLB	Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje
UKPG	Uredba o Krajinskem parku Goričko
UKPK	Uredba o Krajinskem parku Kolpa

UNESCO	Organizacija ZN za izobraževanje, znanost in kulturo
ZG	Zakon o gozdovih
ZK	Zakon o kmetijstvu
ZKZ	Zakon o kmetijskih zemljiščih
ZN	Združeni narodi
ZO	Zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZPN	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZRPŠJ	Zakon o regijskem parku Škocjanske jame
ZTNP	Zakon o Triglavskem narodnem parku
ZV	Zakon o vodah
ZVKD	Zakon o varstvu kulturne dediščine
ZVO	Zakon o varstvu okolja

1 UVOD

1.1 ŠIRŠI OKVIR

Poročilo Evropske agencije za okolje o stanju in trendih za habitatne tipe in vrste kaže, da biotska raznovrstnost, ki je pokazatelj ohranjenosti narave, posredno pa tudi krajine, nezadržno upada (Evropsko ..., 2015). Razvoj je, zlasti v 20. stoletju, zaradi širjenja poselitve in številnih zaporednih reorganizacij podeželja povzročil obsežno spreminjanje krajine in narave ter izgubo številnih tradicionalnih krajin in območij ohranjene narave. Raziskave kažejo, da je stopnja izumiranja vrst od 100 do 1000-krat višja kot kadar koli v zgodovini planeta in da za to ni naravnih razlogov, izumiranje povzroča človeštvo (Krajčič, 2016). V zadnjih desetletjih so številne rastlinske in živalske vrste postale kritično ogrožene ali pa so se znašle celo na robu izumrtja. Po podatkih Evropske agencije za okolje za 60 % zaščitene vrste in 77 % habitatnih tipov velja, da so v neugodnem stanju ohranjenosti (Evropsko ..., 2015). Razlog je v izginjanju njihovih življenjskih okolij, predvsem ekstenzivnih travnikov in mokrišč, ki je rezultat zlasti intenzivnega kmetijstva, pa tudi pozidave. Da bi zagotovili ohranjanje narave in zaustavili upadanje biotske raznovrstnosti, so države članice Evropske unije vzpostavile številne ukrepe varstva narave, kot so npr. naravne vrednote, zavarovana območja narave, npr. naravne parke, omrežje območij Natura 2000. Ukrepi so pomembni zlasti za ohranitev posameznih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih življenjskih okolij, za ohranjanje naravnih vrednot, pa tudi za ohranjanje prepoznavnosti krajine.

Slovenija se uvršča med države z najvišjim deležem območij Natura 2000 v EU, kar je rezultat visoke stopnje ohranjenosti naše narave. To priznanje pomeni veliko odgovornost za vse nas, saj smo ta območja dolžni ohranjati v vsaj takšnem stanju, v kakršnem so danes.

Do sedaj smo varovali zlasti tiste vrste, habitatne tipe, naravne vrednote in krajine, ki so nam bile všeč, od katerih smo imeli neposredno korist, in le tam, kjer nismo imeli drugih interesov. Ta način varovanja je bil uspešen, a vsa preostala narava, torej večina naravnih vrst in naravnega okolja, je še naprej nezadržno propadala (Tome in Sovinc, 2016). Celovito ohranjanje narave zahteva nov pristop, ki bo omogočil njeno ohranjanje v celotnem prostoru in na vseh področjih.

Georgina Mace in sod. (2011) predlaga nov koncept, ki ga imenuje »narava in ljudje«. Temelji na dveh sistemih, naravi in človeku, ki sta neločljivo prepletena in ju ohranjamo takšna, kakršna sta. Skupno delovanje narave in človeka se prostorsko izraža skozi

raznolikost krajin, krajinskih vzorcev in posameznih krajinskih sestavin, ki predstavljajo življenjsko okolje rastlinskih in živalskih vrst (State of nature ..., 2015).

Tako krajina kot narava sta zaradi naravnih in antropogenih procesov/posegov v stalnem spreminjanju. V zadnjih desetletjih so spremembe hitre in njihov obseg narašča. Izguba krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti, prepoznavnosti krajine in izjemnih krajin so že prepoznani problemi današnjega časa. Pri tem so ključne spremembe v kmetijskem pridelovanju, ki vodijo v homogenizacijo rabe tal in posledično v poenostavljanje krajine in siromašenje narave. Glavni razlog upadanja vrst kmetijske krajine je na eni strani zaraščanje, na drugi strani pa intenziviranje kmetijske rabe in vdor invazivnih tujerodnih vrst na opuščene kmetijske površine (Krajčič, 2016). Dejstvo je, da so krajine, ki so tako z naravovarstvenega kot krajinskega vidika prepoznane kot vredne ohranjanja, nastale kot stranski produkt gospodarske rabe zemljišč, povečini kmetijske rabe. Zaradi izginjanja naravnih in ustvarjenih krajinskih značilnosti se zmanjšuje stopnja naravne ohranjenosti, krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti, izginjajo naravne in ustvarjene vrednote, krajinska dediščina in prepoznavnost krajine.

Z nadaljevanjem takšnega razvoja bomo lahko kmalu izgubili najbolj tipične podobe posameznih krajin in najbolj vredna naravna območja, s tem pa pomemben potencial za lokalni gospodarski razvoj in za kakovost bivanja. Razviti svet se je zavedel izgube izrednih vrednosti, katerih nosilec je ohranjena narava in raznolike krajine. Z namenom zaustavitve tega trenda so bile na področju narave in krajine sprejete številne konvencije in strategije (npr. Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine, Konvencija o biotski raznovrstnosti, Evropska konvencija o krajini), ki prispevajo k razvoju in usklajevanju učinkovitih ukrepov zaščite evropskih krajin in naravno ohranjenih območij ter pozivajo k njihovem varstvu in opozarjajo na to, da je tako krajina kot narava pomemben razvojni vir. Konvencije krajino in naravo opredeljujejo kot javno dobro, ki je pomemben del javnega interesa na kulturnem, ekološkem, okoljskem, družbenem in gospodarskem področju. Slovenija je kot podpisnica teh konvencij sprejela obveznost, da bo varovala, načrtovala in upravljala krajine in naravo z namenom doseganja njune višje kakovosti.

Človek je z različnimi načini obdelovanja zemlje sooblikoval oziroma preurejal naravo in krajine, zato je v njegovih rokah tudi njuno ohranjanje in s tem velika odgovornost za ohranitev drugih vrst, procesov in značilnosti narave in krajine. Ogrin (1997) izpostavi, da se kulturno v krajini izraža s človekovim odnosom do naravnega, ki mora izkazovati vzdržnost do zatečenih krajinskih struktur. Številni raziskovalci (npr. Bennett, 1999; Anko, 2000; Pirnat, 2000; Walz and Syrbe, 2013; Tschardtke, 2012; Walz, 2011; Duflot, 2014; Kmecl in Figelj, 2013; Golobič in sod., 2015) tudi ugotavljajo veliko medsebojno povezanost med spremembami rabe tal, zmanjšanjem krajinskih struktur in izgubo

biotske raznovrstnosti, ter da z ohranjanjem točno določenih krajinskih sestavin hkrati ohranjamo biotsko raznovrstnost, krajinske vrednote in značilno podobo krajine.

Ohranjena narava (Berginc, 2007) in raznolika krajina sta ključni značilnosti (Ogrin, 1997; Kučan, 2002), ki Slovenijo ločita od drugih držav in ji s tem dajeta priložnosti, ki jih v drugih državah nimajo: omogočajo namreč razvoj posebnih oblik podjetnosti, ustvarjalnosti, znanja, razvoja in raziskav ter odnosa do življenja. Ostaja pa skrb, ali bomo znali in hoteli videti in prepoznati slovensko krajino ter jo vtakati v odličnost Slovenije.

Za doseganje tega cilja je ključno spoznanje, da je varovanje krajine in ohranjanje narave skupna zgodba. Ključno pri doseganju ohranjanja narave in varstva krajine je tesno sodelovanje z izvajalci oblastnih, upravnih, strokovnih in nadzornih nalog na področju ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, kmetijstva in urejanja prostora. Ker sta narava in krajina v prvi vrsti tudi odraz dela vsakega posameznika, je nujno tudi sodelovanje s prebivalci, da širimo spoznanje, da je varstvo krajine in ohranjanje narave tudi njihova zgodba.

1.2 RAZISKOVALNI PROBLEM IN NAMEN NALOGE

V Zakonu o ohranjanju narave (2014, v nadaljevanju ZON) je normativno določena tudi vsebina varstva krajine, ki pa v obstoječem sistemu ohranjanja narave ni povsem dorečena. ZON varstvo krajine povezuje s krajinsko pestrostjo in ohranjanjem biotske raznovrstnosti, z varstvom krajinskih naravnih vrednot in z ohranjanjem prepoznavnosti krajine v zavarovanih območjih (4., 35. in 67. člen).

Pri varstvu krajine pa je osnovni poudarek na ohranjanju kakovostnega strukturnega stanja prostora oziroma prepoznavnosti krajin. Tako so npr. v nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov« (Marušič, 1998) in publikaciji »Značilni krajinski vzorci Slovenije« (Marušič, 1995) opredeljeni krajinski vzorci, ki so ključni za prepoznavnost posamezne krajinske regije oziroma enote.

Z nalogo želimo oblikovati nabor krajinskih značilnosti, katerih ohranjanje bo mogoče vključiti v obstoječi normativni sistem ohranjanja narave in na ta način prispevati k ohranjanju biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in ohranjanju prepoznavnosti krajin.

Bistveno vprašanje te naloge torej je, ali je mogoče z ohranjanjem določenih krajinskih značilnosti ohranjati prepoznavnost krajin in naravo, in če da, s katerimi. Pri pripravi nabora krajinskih značilnosti smo iskali odgovore na naslednja vprašanja:

- kakšna je vloga in pomen krajine pri ohranjanju narave in kateri so skupni cilji varstva krajine in ohranjanja narave,
- katere krajinske sestavine so ključne za ohranjanje narave, zlasti krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti in določanje krajinskih naravnih vrednot,
- katere krajinske sestavine so ključne za varstvo krajine, zlasti za ohranjanje prepoznavnosti krajine na nivoju krajinske regije,
- ali obstajajo krajinske sestavine, ki so ključne za varstvo krajine in ohranjanje narave na nacionalni ravni, in katere lastnosti krajinskih sestavin so odločilne za uvrstitev med krajinske značilnosti nacionalnega ali lokalnega pomena,
- katere so tiste krajinske sestavine, ki bi jih lahko varovali skozi že vzpostavljene instrumente ohranjanja narave,
- kako moramo upravljati prepoznane krajinske značilnosti, da bomo zagotovili obstojnost krajinskih značilnosti in tudi možnosti za nastanek novih kakovostnih krajin.

Ker krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine, še niso določene, bo priprava njihovega nabora zahtevala poglobljeno delo tako pri pripravi teoretičnih izhodišč kot pri preveritvi nabora v konkretnem prostoru.

1.3 CILJ MAGISTRSKEGA DELA

Magistrsko delo se osredotoča na določanje krajinskih značilnosti, ki so ključne za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave. Za doseg cilja smo definirali še naslednje podcilje:

- pripraviti pregled teoretičnih izhodišč na področju vrednotenja naravovarstvenega pomena krajin,
- razviti metode za določitev krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti in krajinskih naravnih vrednot kot tudi ohranjanje prepoznavnosti krajin v zavarovanih območjih narave,
- preveriti metode na testnih lokacijah in opredeliti ključne krajinske značilnosti teh območij,
- pripraviti nabor ključnih krajinskih značilnosti za posamezne krajinske regije,

- preveriti opredeljene krajinske značilnosti na zavarovanem območju za eno od krajinskih regij,
- izdelati smernice za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave.

1.4 DELOVNE HIPOTEZE

Menimo, da je prisotnost krajinskih značilnosti v prostoru, ki gradijo prepoznavnost krajin, pomembna tudi za krajinsko pestrost, biotsko raznovrstnost, za določanje krajinskih naravnih vrednot in prepoznavnost zavarovanih območij narave.

Vodilna hipoteza je, da je mogoče določiti nabor krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine na nacionalni ravni.

Da bi to dokazali ali ovrgli, smo postavljeno vodilno hipotezo preverili skozi iskanje utemeljitev za naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: Krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje prepoznavnosti krajin, so hkrati pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti.
- Hipoteza 2: Krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje prepoznavnosti krajin, so hkrati pomembne za določitev krajinskih vrednot.
- Hipoteza 3: Upravljanje krajinskih značilnosti skozi sistem ohranjanja narave je eno od orodij za ohranjanje prepoznavnosti krajin.

1.5 METODE, POTEK DELA IN OBMOČJE RAZISKAVE

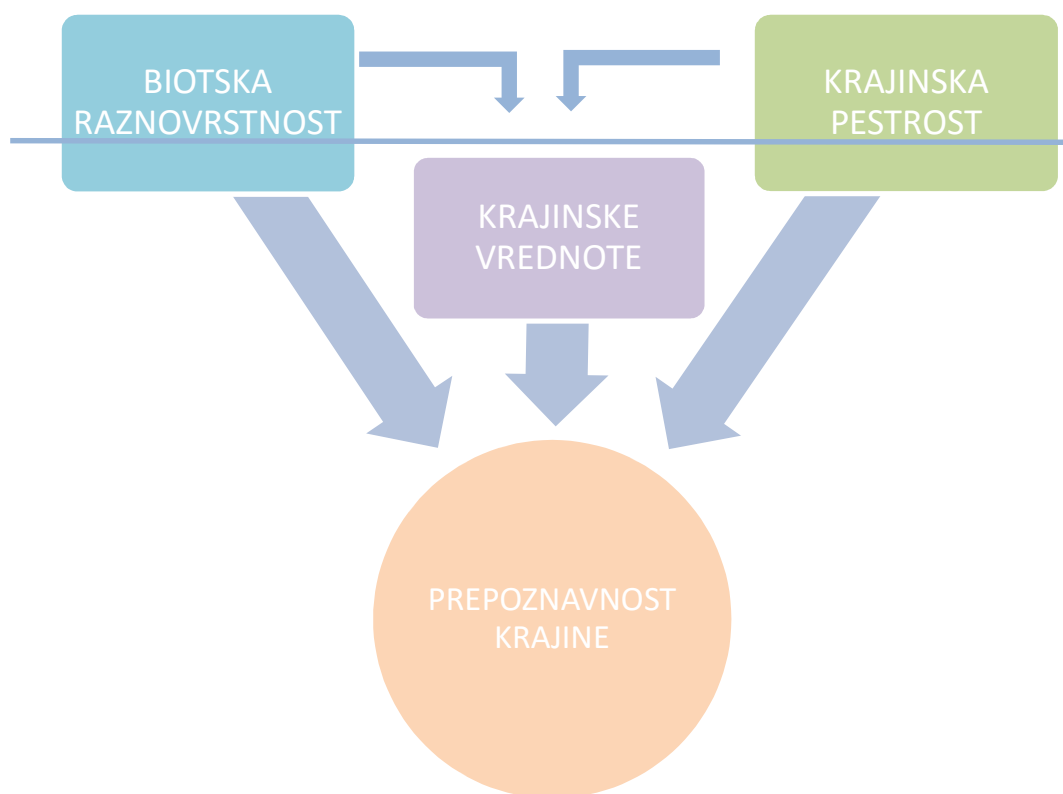
Naloga izhaja pretežno iz metode analitične indukcije, to je tehnike opazovanja podobnosti med zbranimi teoretičnimi ugotovitvami in zakonodajnimi rešitvami na področju ohranjanja narave in varstva krajine. Zajema pregled bistvene literature, spletnih virov in obstoječe zakonodaje s področja krajinske pestrosti, krajinskih vrednot in prepoznavnost krajine, kar bo podlaga za določitev krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje narave in varstvo krajine. Na podlagi teoretičnih ugotovitev je bil pripravljen splošni obrazec za terenski popis krajinskih značilnosti na testnih območjih, ki je bil izveden s terenskim delom in dostopnimi prostorskimi podatki. Rezultati testnih območij bodo

osnova za opredelitev ključnih krajinskih značilnosti ter pripravo usmeritev za njihovo varstvo skozi sistem ohranjanja narave.

Za preverjanje (potrditev ali zanikanje) zastavljenih hipotez bomo:

- izhajali iz predpostavke, da so krajinske sestavine pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti, da lahko zaradi svoje izjemnosti nekatere krajinske sestavine dosežejo tudi status krajinskih vrednot ter da skupaj gradijo prepoznavnost krajine (slika 1),
- v prvem delu naloge na podlagi pregleda teorije s področja ohranjanja biotske raznovrstnosti, določanja naravnih vrednot in ohranjanja prepoznavnosti krajin predlagali krajinske sestavine, ki so skupne za ohranjanje narave in varstvo krajine in bodo predstavljale okvir za nabor krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih regij, biotske raznovrstnosti in krajinskih naravnih vrednot,
- pri pripravi seznama krajinskih sestavin, ki so pomembne za:
  - ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajin izhajali v prvi vrsti iz rezultatov »Regionalne razdelitve krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1998),
  - ohranjanje biotske raznovrstnosti izhajali zlasti iz seznama habitatnih tipov v Sloveniji (Pregled ..., 2001; Jogan in sod., 2004),
  - določanje krajinskih vrednot izhajali zlasti iz seznama naravnih vrednot (Pravilnik o določitvi ..., 2004),
- seznam krajinskih sestavin preverili na testnih območjih, ki jih bomo določili glede na njihov pomen za ohranjanje narave in varstvo krajine, ter ob tem zagotovili, da z izbranimi lokacijami pokrijemo osnovnih pet krajinskih regij, ki so bile določene v nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1998). Pri določanju območij, ki so pomembna za ohranjanje narave in varstvo krajine smo območja izbirali glede na prisotnost območij Nature 2000, ekološko pomembnih območij, zavarovanih območij ohranjanja narave in naravnih vrednot, kulturne dediščine, izjemnih krajin. Pri izboru območij smo upoštevali tudi poznavanje območja in primere, ki so aktualni na področju ohranjanja narave. Na teh izhodiščih je bilo izbranih devet testnih območij, in sicer: Fužinarske planine, ravnina med Vrbo in Žirovnico, dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice, mokrotni travniki na Ljubljanskem barju, vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor, Radensko kraško polje, Strunjanska dolina in Lipiška krajina,

- pravilnost nabora krajinskih značilnosti in ponovljivost metode verificirali s preveritvijo stopnje ujemanja pripravljenega nabora krajinskih značilnosti na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje, tako da smo posamezne krajinske značilnosti iz predlaganega nabora kartirali v prostoru in predstavili njihov pomen za ohranjanje biotske raznovrstnosti, zavarovanje krajinskih vrednot in za ohranjanje krajinske prepoznavnosti območja. Za izbor tega območja smo se odločili, ker leži v zavarovanem območju ohranjanja narave, na katerem je cilj ohranjanja narave tudi ohranjanje krajinske pestrosti in značilne krajine,
- predloge za upravljanje krajinskih značilnosti podrobneje pripravili za področje biotske raznovrstnosti in področje zavarovanja krajinskih vrednot.

Slika 1: Pomen krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti in krajinskih vrednot za krajinsko prepoznavnost določenega območja

Figure 1: Significance of landscape heterogeneity, biodiversity and landscape values for landscape visibility of a particular area

2 IZHODIŠČA

2.1 OPREDELITEV OSNOVNIH POJMOV

Pojma varstvo krajine in ohranjanje narave se v družbi pogosto uporabljata, pri čemer velikokrat ni jasne razmejitve med njima. Ob primerjavi pojma »narava« in »krajina« ugotovimo, da oba pojma zajemata pravzaprav vse, kar nas obdaja. Pa vendar pojma nista sinonima. Pri naravi je poudarek na pojmu »živosti«, pri krajini pa na interakcijah med živim, neživim in človekovimi aktivnostmi. Pojem krajina se vedno nanaša na neko strukturno stanje prostora, v katerem je narava njegova bistvena sestavina.

2.1.1 Pojmi na področju varstva krajine

- Krajina/varstvo krajine

Enciklopedija Slovenije (1991) določa, da je »Krajina, del zemeljskega površja, pogosto s skupnimi značilnostmi sestavin žive in nežive narave. Njeno zgradbo določajo zemeljske oblike, skalovje, poraščenost, površinske vode ter načini gospodarske in druge rabe. Kadar so njene sestavine popolnoma ohranjene ali se temu močno približujejo, je mogoče govoriti o naravni krajini, ki jo je najti le še redko kje v civiliziranem svetu v Sloveniji v pragozdnih rezervatih.« Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000, v nadaljevanju SSKJ) krajino opredeljuje kot »manjše ali večje ozemlje glede na oblikovanost, obraslost, urejenost.« Prof. Dušan Ogrin (2001) definira krajino kot v fizičnih prvinah izraženo razmerje med človekom in naravo na določenem območju in v določenem času. Krajinski ekolog Forman (1995) opredeli krajino kot mozaik, v katerem se skupina ekosistemov ponavlja v podobni obliki na področju, ki se razprostira v kilometrih.

Slovenski pravni sistem obsega več definicij krajine, in sicer:

- krajina je prostorsko zaključen del narave, ki ima zaradi značilnosti žive in nežive narave ter človekovega delovanja določeno razporeditev krajinskih struktur (ZON, 35. člen),
- krajina je bolj ali manj zaokroženo območje, ki ima zaradi značilnosti žive in nežive narave ter človekovega delovanja določeno razporeditev krajinskih struktur in je v prostorskih prvinah izraženo razmerje med človekom in naravo na določenem območju in v določenem času (3. točka prvega odstavka 4. člena Zakona o Triglavskem narodnem parku (2010, v nadaljevanju ZTNP)),

- krajina je del prostora, katerega značilnost je prevladujoča prisotnost naravnih sestavin in je rezultat medsebojnega delovanja in vplivanja naravnih in človeških dejavnikov (Zakon o prostorskem načrtovanju (2007 z dopolnitvami, v nadaljevanju ZPN)),
- kulturna krajina je zvrst nepremične dediščine, ki je odprt prostor z naravnimi in ustvarjenimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in uporabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnost (15. točka prvega odstavka 3. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (2008 z dopolnitvami, v nadaljevanju ZVKD)).

Na evropski ravni je krajina v Evropski konvenciji o krajini (Zakon o ratifikaciji Evropske ..., 2003, v nadaljevanju EKK) definirana kot območje, kot ga zaznavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov. EKK opredeljuje varstvo krajine kot obliko neposrednega varstva izbranih kakovosti naravne zgradbe ali ustvarjenih prvin in v 1. členu pravi, da varstvo krajine pomeni izvajanje ukrepov za ohranjanje in vzdrževanje pomembnih ali značilnih lastnosti krajine, ki so dediščinska vrednota krajine, izhajajo pa iz njene naravne oblikovitosti in človekove dejavnosti (Explanatory ..., 2000). Za namen te naloge bomo uporabljali pojem krajine in varstvo krajine kot ga definira EKK.

- Krajinska prvina/ krajinska sestavina/krajinska značilnost

Po Formanu (1995) krajinsko zgradbo pogojuje pestrost tal, naravne motnje in antropogeni vplivi, opredeljujejo pa jo parametri, kot so velikost, oblika, število, razdalja med krajinskimi prvinami istega tipa, medsebojnimi odnosi prvin različnega tipa itn. Krajinska prvina, katere sinonim je glede na opredelitev SSKJ tudi element, gradnik, opisuje sestavni del krajine. Mojca Golobič in sod. (2015) opredeli krajinsko prvino kot posamezno sestavino krajine, ki v kombinaciji z ostalimi sestavinami ustvarja krajinske značilnosti oz. na višji ravni krajinske vzorce. Krajinska značilnost je splošen pojem in lahko zajema tako značilnost pojavljanja neke prvine, vzorca, kot tudi druge lastnosti krajine, npr. naravno ohranjena krajina, fragmentirana krajina (Golobič in sod., 2015). Krajinska značilnost je prepoznavna lastnost, ki opredeljuje določen krajinski videz ali značaj; na primer rastje, oblikovanost površja (Marušič, 1998). Marušič tudi izpostavi, da krajinska značilnost, ki je za določeno območje ali krajinski vzorec opredelilna in dela območje, vzorec prepoznaven, daje območju ali vzorcu identiteto. Za namen te naloge bomo uporabljali pojem krajinska sestavina, ki zajema tako elemente površinskega pokrova kot elemente krajinskih prvin, ki sestavljajo določeno krajino, in pojem krajinska značilnost, ki zajema značilnost pojavljanja neke sestavine v prostoru in s tem opredeljuje prepoznavnost krajine.

- Mozaična krajina

Mozaična krajina je vezana na naselja. Značilen vzorec predstavlja menjava njivskih in travnatih parcel, pa tudi gozdov, pašnikov in travnikov s sadovnjaki. Členjenost še povečujejo gozdni rob, mejice in posamezna drevesa. Menjavanje rabe tal ustvarja izreden prostorski vtis.

- Krajinski vzorec/ krajinska enota/krajinska regija/ krajinski tip

Krajinski vzorec je značilna kompozicija krajinskih sestavin. Krajinska enota je območje z opredeljenimi mejami, ki je enotno v pogledu ene ali več krajinskih značilnosti (Marušič, 1998). Strategija prostorskega razvoja Republike Slovenije (Odlok o strategiji ..., 2004, v nadaljevanju SPRS) opredeljuje krajinsko regijo kot krajinsko območje, ki je določeno na podlagi klimatskih, geoloških značilnosti, reliefa in površinskega pokrova. Krajinski tip je posplošen model za več krajinskih vzorcev. Za namen te naloge bomo uporabljali vse našete pojme skladno z njihovimi zgoraj zapisanimi definicijami.

- Prepoznavnost krajin/identiteta krajine

V Prostorskem redu Slovenije (Uredba o prostorskem ..., 2004, v nadaljevanju PRS) je določeno, da prepoznavnost krajine oblikujejo pestra kulturna krajina, arheološka, stavbna in naselbinska dediščina ter naravne vrednote z izrazitimi in prepoznavnimi lastnostmi, ki tvorijo kulturni in simbolni pomen ter doživljajsko vrednost krajine. Identiteta krajine je prepoznavnost neke krajinske podobe kot nosilke splošne značilnosti za določeno geografsko območje, npr. nacionalno ozemlje, pokrajino, tudi območje bivanja družbene skupine (Marušič, 1998). Za namen te naloge bomo uporabljali oba pojma skladno z njunima zgoraj zapisanima definicijama.

2.1.2 Pojmi na področju ohranjanja narave

- Narava/ohranjanje narave

Zakon o varstvu okolja (2004 z dopolnitvami, v nadaljevanju ZVO) v 3. členu opredeljuje naravo kot celoto materialnega sveta in sestav z naravnimi zakoni med seboj povezanih ter soodvisnih delov in procesov. Ohranjanje narave je vsako ravnanje, ki se opravlja zaradi ohranitve biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot (11. člen, ZON).

- Krajinska pestrost

Krajinska pestrost je kakovost/stanje sestavljenosti različnih elementov, kot npr. habitatov, tipov površinskega pokrova v krajini (Turner in sod, 2001). ZON (35. člen) definira krajinsko pestrost kot prostorsko strukturiranost naravnih in antropogenih krajinskih elementov. Za namen te naloge bomo uporabljali pojem krajinska pestrost skladno z definicijo iz 35. člena ZON.

- Biotska raznovrstnost/ habitat/habitatni tip/ekosistem

Biotska raznovrstnost pomeni raznolikost živih organizmov iz vseh virov, ki vključuje med drugim kopenske, morske in druge vodne ekosisteme ter ekološke komplekse, katerih del so; vključuje raznovrstnost znotraj samih vrst, med vrstami in raznovrstnost ekosistemov (Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki ..., 1996). ZON v 2. členu opredeljuje biotsko raznovrstnost kot raznovrstnost živih organizmov, ki vključuje raznovrstnost znotraj vrst in med različnimi vrstami, gensko raznovrstnost ter raznovrstnost ekosistemov. V 13. točki 11. člena ZON opredeljuje sestavine biotske raznovrstnosti, ki so: rastlinske in živalske vrste, njihov genski material in ekosistemi. Habitat (življenjski prostor) je s specifičnimi neživimi in živimi dejavniki opredeljen prostor vrste oziroma geografsko opredeljen prostor osebkov ali populacije vrste (11. člen, ZON). Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (2. člen, Uredba o habitatnih tipih, 2003). Ekosistem je funkcionalna celota življenjskega prostora (biotop) in življenjske združbe (biocenoza), katerega sestavine so v dinamičnem ravnovesju (11. člen, ZON). Za namen te naloge bomo uporabljali vse naštetе pojme skladno z definicijami, ki jih opredeljuje ZON.

- Naravne vrednote

Naravne vrednote so izstopajoči deli narave, ki so lepi, slikoviti, posebni in zato prepoznavni (Berginc, 2007). 4. člen ZON določa, da naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije ter da je naravna vrednota poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava.

2.2 ZAKONODAJNI OKVIR

2.2.1 Mednarodni okvir

Z vsebino na področju krajine, krajinske pestrosti, krajinskih vrednot, prepoznavnosti krajine in v povezavi s področjem ohranjanja narave se ukvarjajo številni mednarodni dokumenti na svetovni in evropski ravni, pa tudi na ravni posameznih držav. V kontekstu te raziskave smo pozornost namenili predvsem pravnem okviru in vsebinam, ki se dotikajo ohranjanja sestavin krajine, pomembnih za varstvo krajine in hkrati ohranjanje narave.

Na področju varstva krajine in v povezavi z ohranjanjem narave so pomembne predvsem naslednje mednarodne pogodbe:

- Konvencija o mokriščih mednarodnega pomena, podpisana leta 1971 (Zakon o ratifikaciji Konvencije o mokriščih ..., 1992). Nastala je kot odgovor na uničevanje mokrišč in posledično upadanje števila ptic. Konvencija opredeljuje mokrišča kot območja naravnega (močvirij, lok, poplavnih gozdov in ravníc, močvirij ob vodotokih ali stoječih vodah, trstičji, nizkih in visokih barij, šotič) ali antropogenega nastanka (soline, ribniki, kali, opuščeni glinokopi ali gramoznice), ki so stalno ali občasno pod vodo ali so tla nasičena z vodo, skupaj z vsemi obalnimi peščinami in plitvimi obalnimi območji. Na podlagi konvencije se vodi seznam mokrišč mednarodnega pomena. Med 2.225 mokrišči so iz Slovenije vpisana tri mokrišča, in sicer Sečoveljske soline, Cerkníško jezero in Škocjanske jame. V pripravi za vpis je tudi Ljubljansko barje.
- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu svetovne ..., 1974) ima za cilj ugotavljati, zavarovati, predstavljati in prenašati kulturno in naravno dediščino svetovnega pomena bodočim rodovom. Konvencija spodbuja države, da predlagajo najdragocenejša območja naravne in kulturne dediščine, ki bi jih lahko uvrstili na seznam Unescove svetovne dediščine. Trenutno je na seznamu 1.031 znamenitosti iz 163 držav, od tega 802 pojavov kulturne dediščine (78 %), 197 naravnih (19 %) in 32 mešanih znamenitosti. Od teh je 127 območij kulturne krajine (UNESCO ..., 2015). Slovenija ima na seznamu tri znamenitosti, in sicer Škocjanske jame (1986), Prazgodovinska koliščarska naselja okrog Alp na Ljubljanskem barju (2011) in dediščino živega srebra v Idriji (2012), v pripravi za vpis je še dosje »Prvinski bukovi gozdovi Karpatov in drugih evropskih regij« (11 držav, med njimi tudi Slovenija).
- Konvencija o varstvu Alp (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu Alp, 1995) je mednarodna pogodba za varstvo naravne dediščine in trajnostni razvoj v Alpah.

Pogodbo sestavlja več protokolov, in sicer za področja urejanja prostora in trajnostnega razvoja, hribovskega kmetijstva, varstva narave in urejanja krajine, gorskega gozda, varstva tal, turizma, energije in prometa. Za namen naloge je pomemben zlasti protokol o varstvu narave in urejanju krajine, ki določa mednarodna pravila za varovanje, urejanje in po potrebi obnavljanje narave in krajine. Pravila se nanašajo zlasti na nemoteno delovanje ekosistemov, ohranjanje krajinskih prvin, ohranjanje prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, vključno z njihovim naravnim življenjskim prostorom, trajnostno rabo naravnih dobrin ter na ohranjanje pestrosti in prepoznavnosti naravne in kulturne krajine.

- Konvencija o biološki raznovrstnosti (Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki ..., 1996), katere temeljna zahteva je ohranitev biotske raznovrstnosti, ohranitev ekosistemov in (naravnih) habitatov in situ ter vzdrževanje in krepitev populacij, ki so sposobne nadaljevati vrste v svojem naravnem okolju. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti predlaga izločanje naravno vrednejših območij iz drugih rab (zavarovanje), ohranitev ex situ (botanični vrtovi ipd.) ter ohranjanje biotske raznovrstnosti zunaj zavarovanih območij. Poudarja, da je upravljanje in vzdrževanje krajinskih sistemov (krajinske pestrosti) pomemben mehanizem za celostno ohranjanje biotske raznovrstnosti. K ohranjanju biotske raznovrstnosti zavezuje različne sektorje, izpostavi pa predvsem kmetijstvo in gozdarstvo.
- Konvencija o varstvu prostoživečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njihovih habitatov (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu prostoživečega ..., 1999). Cilji te konvencije so ohranitev prostoživečega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih habitatov, še posebej tistih, katerih varstvo zahteva sodelovanje med državami. Poseben poudarek je namenjen zelo ogroženim in ranljivim vrstam, vključno s selitvenimi vrstami.
- EKK je mednarodni sporazum o varstvu, upravljanju in načrtovanju krajin. Uveljavitev EKK dokazuje, da postaja skrb za krajino v evropskem prostoru vse bolj prisotna. EKK govori o tem, da je krajina ključna sestavina človekove in družbene blaginje ter evropske naravne in kulturne dediščine ter da je varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin pravica in obveznost vsakogar izmed nas. Podpisnicam konvencije nalaga, da zagotavljajo ustrezne ukrepe za vrednotenje in ohranjanje krajine na svojem celotnem ozemlju.
- Direktiva Sveta o ohranjanju prostoživečih ptic (Direktiva ..., 2009) narekuje, da je treba po posebnih merilih opredeliti območja (območja Natura 2000), na katerih so vrste iz dodatkov direktiv, ter jim dodeliti poseben status. Na teh območjih poteka

načrtovanje in izvajanje posegov, tako da se vsak načrt, program in poseg preverja glede na zahteve ohranitve vrst/habitatnih tipov, zaradi katerih je območje po direktivi opredeljeno.

- Direktiva Sveta o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva ..., 1992) narekuje ohranjanje ali ponovno vzpostavljanje naravnih habitatov ter vrst prostoživečih živali in rastlin. V treh dodatkih so opredeljena merila za pripravo seznama naravnih habitatnih tipov vrst, ki jih za vsako državo članico potrdi komisija Sveta Evrope.

Številne od zgoraj navedenih mednarodnih pogodb se izvajajo na podlagi mednarodnih strateških dokumentov (npr. Akcijski plan za zavarovana območja v Evropi – Parki za življenje (Parks for life ..., 1994), Strategija Evropske unije za biotsko raznovrstnost do leta 2020 (Strategija ..., 2011), Natura 2000 (Natura 2000 – Partnerstvo ..., 2009), Skupna kmetijska politika (Skupna ..., 2014), Program razvoja podeželja EU 2014–2020 (Program razvoja ..., 2015).

Na področju varstva krajine in v povezavi z ohranjanjem narave imajo države različen pristop, prilagojen pravnemu sistemu v posamezni državi (Marušič, 1998; Sala in sod, 2014; Dumbović in Bilušić, 2013; De Montis, 2014; Tudor, 2014; European ..., 2016). Iz navedenih virov lahko povzamemo, da so države severne Evrope osredotočene na okoljske probleme (npr. Nizozemska in ostale skandinavske dežele), države osrednje Evrope so naravnane na probleme ohranjanja narave (npr. Avstrija, Nemčija, Švica, Francija), države južne Evrope pa se bolj posvečajo kulturnem pomenu krajine, njenim vidnim značilnostim in človekovim spreminjanjem krajine (npr. Italija, Španija). Po uveljavitvi evropskega pravnega reda na področju ohranjanja narave in po uveljavitvi EKK začenejo v številnih državah sestavine ohranjanja narave in varstva krajine sistematično inventarizirati in vključevati v zakonodajne in institucionalne sisteme. Ob pregledu pravnih sistemov posameznih držav smo ugotovili, da so cilji varstva krajine večinoma ohranjanje krajinskih sestavin, ki gradijo karakter krajine, ter preprečevanje dejavnosti in ravnanj, ki lahko ogrozijo oziroma lahko pomenijo izgubo tistih krajinskih značilnosti, zaradi katerih je določena krajina zavarovana. Analize prepoznavnosti in vrednotenja krajine so začeli razvijati v Angliji in Franciji v zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja, po uveljavitvi EKK, pa so se razširile v vseh državah Evrope.

Inventarizacija in vrednotenje krajin sta bili izdelani v številnih evropskih državah (npr. Nemčija, Francija, Italija, Nizozemska, Velika Britanija, Avstrija, Slovenija, Španija, Švica), vendar se ju na področju ohranjanja narave skoraj ne uporablja. Analiza pristopov k inventarizaciji krajine je pokazala, da so države inventarizacijo izvedle različno. Osnovni

cilj pa je enak, to je izboljšanje znanja o krajinah in o njihovih vrednostih, zagotavljanje večje informiranosti javnosti o pomenu krajin in zagotovitev podatkovne baze za njihovo vključevanje v druge dokumente. Inventarizacija in vrednotenje krajin sta bili največkrat usmerjene v določanje območij visoke estetske vrednosti ali pa visoke stopnje naravne ohranjenosti. V Angliji so razvili metodo, s katero se ocenjuje značaj krajine (Landscape ..., 2014) na njenih vizualnih, estetskih in izkustvenih vidikih, in vključuje tako naravne kot antropogene sestavine krajine. Izhodišče tipološke razvrstitve krajin je analiza krajinskih vzorcev, ki skozi nize ponovljivih značilnosti oblikujejo karakter krajine. Prepoznavanje vzorcev vključuje tudi analizo medsebojnih odnosov krajinskih sestavin ter njihov zgodovinski razvoj. Avstrija je že leta 1970 izvedla kartiranje izbranih kulturnih krajin, v letu 2002 pa je izvedla klasifikacijo in vrednotenje kulturnih krajin na območju celotnega državnega prostora (Wrbka, 2003). S ciljem ohranjanja avstrijske kulturne krajine je država financirala projekt z naslovom »Pomen avstrijskih krajin za biotsko raznovrstnost« (Wrbka, 2005). Opredelili so 12 osnovnih tipov krajin, pri čemer so izhajali iz površinskega pokrova in ekspertnega znanja o ekoloških povezavah med rabo tal, strukturo krajin in biotsko raznovrstnostjo. Analiza je pokazala 2600 različnih krajin. Cilj naloge je bil izdelati osnovo za naravovarstvene presoje. Rezultati so pokazali, da je treba v Avstriji zaščititi 50 % krajin (zlasti gorskih in krajin, ki jih je človek preoblikoval npr. vinorodnih), 30 % krajin potrebuje usmerjeno upravljanje, s katerim bi se zagotovila trajnostna raba, in 20 % krajin potrebuje prenovo, zlasti vključitev naravnih elementov krajine.

Številne države imajo razvite tudi različne inštrumente za spodbujanje ohranjanja krajinskih sestavin oziroma prepoznavnosti krajine. Zanimivi so zlasti finančni ukrepi na področju varstva krajine (npr. Avstrija, Francija, Velika Britanija, Švica). V Avstriji dobijo prebivalci od lokalnih skupnosti sredstva za vzdrževanje krajine, ki jih zavezujejo, da krajino zavarujejo in vzdržujejo njene značilnosti.

Ugotovimo lahko, da v mednarodnem okviru ni enotnega jasnega odgovora na vprašanje, katere krajinske sestavine so ključne v povezavi s krajinsko pestrostjo, biotsko raznovrstnostjo, krajinskimi vrednotami in prepoznavnostjo krajin, kako se krajinske sestavine ohranja in s katerimi ukrepi. Glavna pomanjkljivost dosedanjega varstva krajine je velik razkorak med strokovno in zakonsko opredeljenimi zahtevami ter prakso. Na strokovni ravni so metode in tehnike krajinskega načrtovanja dobro razvite. Tako se v postopkih načrtovanja krajine razvojne interese in varstvene zahteve v prostoru uskladi na osnovi privlačnosti prostora za posamezno dejavnost, ranljivost prostora pa z vidika vpliva posamezne dejavnosti na naravo (ekosistemi, biološka raznovrstnost), naravni vir (na potenciala za različne rabe) in bivanjske kakovosti (na krajinske tipe, značaj, identiteto).

2.2.2 Varstvo krajine in ohranjanje narave v slovenskem zakonodajnem okviru

2.2.2.1 Analiza področja ohranjanja narave z vidika varstva krajine

Deklarativno, na splošni ravni, vzorno varujemo rastlinske in živalske vrste, njihova življenjska okolja ter naravne vrednote. Na območjih, kjer so predmeti varstva ogroženi oziroma še posebej vredni, uvajamo posebne varstvene ukrepe. Takšna območja imenujemo zavarovana območja narave. To so narodni, regijski in krajinski parki, naravni rezervati ter naravni spomeniki. Zavarovane imamo okoli 13 % površine slovenskega ozemlja. Poleg tega smo sprejeli tudi evropski sistem varovanja narave. Povsod, kjer so izpolnjena stroga numerična merila ogroženosti vrst in habitatov na ravni Evrope, smo ustanovili območja Natura 2000. Okoli dve tretjini je gozdnih, večino preostalega so kmetijske površine. Evropski pravni red nas zavezuje, da v njih vzdržujemo razmere, ki bodo zagotavljale ohranjanje zatečenega stanja ali ga celo izboljšale (Tome in Sovinc, 2016). Temeljni koncept varstva krajine v sistemu ohranjanja narave v Sloveniji temelji na ZON, in sicer na podlagi:

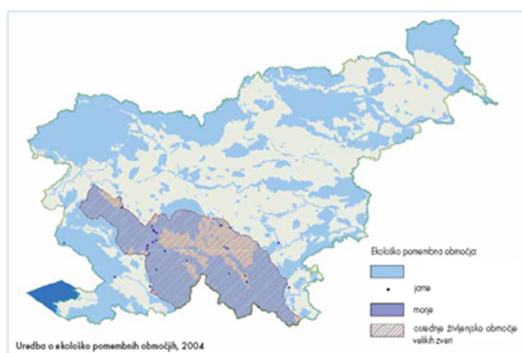
- 35. člena ZON, ki določa, da se ohranjajo, razvijajo in ponovno vzpostavljajo krajinska pestrost in tiste značilnosti krajine, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ter da Vlada določi značilnosti krajine in krajinsko pestrost, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti ter smernice za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini, ki se obvezno upoštevajo pri urejanju prostora in rabi naravnih dobrin,
- 4., 37. in 38. člena ZON v povezavi z Uredbo o zvrsteh naravnih vrednot (2003) in Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2004), ki prinaša merila za določanje naravnih vrednot, tudi krajinskih vrednot in usmeritve za njihovo ohranjanje. V Sloveniji do danes ni določena niti ena krajinska vrednota,
- 67. in 71. člena ZON in posameznih aktov o ustanovitvi širših (narodni, regijski in krajinski parki) in ožjih (naravni rezervati, naravni spomeniki) zavarovanih območij narave, ki vključujejo usmeritve in varstvene režime za ohranjanje značilne krajine zavarovanega območja,
- 33. člena ZON in Uredbe o ekološko pomembnih območjih (2013), Uredbe o habitatnih tipih (2003), Uredbe o spremembah Uredbe o habitatnih tipih (2013), Uredbe o posebnih varstvenih območjih (2004) in Uredbe o spremembah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (2016), ki so podlage za določanje biotsko najpomembnejših, in sicer ekosistemsko pomembnih območij (slika 2) in posebnih

območij varstva oziroma območji Natura 2000 (slika 3), varstvenih ciljev in varstvenih usmeritev za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu EU in ki se med drugim nanašajo tudi na krajinsko pestrost,

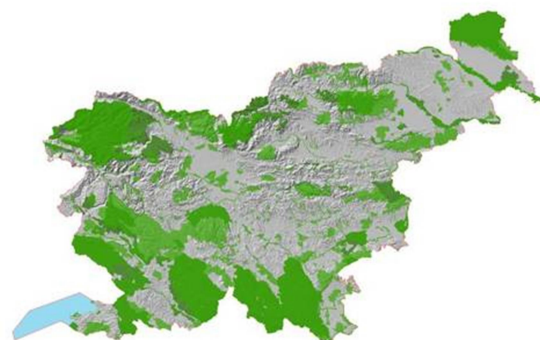
- 97. člena ZON in drugih predpisov s področja ohranjanja narave, ki veljajo za območje za katerega se pripravljajo prostorski akti, mora pripravljavec strategij, programov, načrtov (občina ali država) upoštevati naravovarstvene smernice in mnenja, investitor v postopkih pridobitve gradbenega dovoljenja pa naravovarstvene pogoje in soglasja, ki vsebujejo varstvene usmeritve in režime, ki se jih mora upoštevati pri umeščanju in graditvi dejavnosti in posegov v prostor. Na območjih Natura 2000 in na zavarovanih območjih se upoštevanje varstvenih usmeritev in režimov pri pripravi dokumentov in umeščanju posegov v prostor preverja tudi za posege, ki so določeni v Pravilniku o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja skozi presojno sprejemljivosti vpliva dokumenta/posega na naravo (2004),
- 151. člena in 155. člena ZON, ki določata nadzor nad ravnanji, posegi in dejavnostmi, ki se v naravnem okolju izvajajo v nasprotju z določenimi varstvenimi režimi glede na zakonodajo s področja ohranjanja narave, in neposredni nadzor v naravi, s katerim se kontrolira spoštovanje zakonskih prepovedi in izdanih predpisov za zavarovana območja. Za upoštevanje varstvenih režimov skrbijo inšpekcijske službe, ki so pristojne za ohranjanje narave, in izvajalci strokovnega (Zavod RS za varstvo narave, strokovni sveti v zavarovanih območjih narave, ki imajo upravljavca) in neposrednega nadzora (prostovoljni in naravovarstveni nadzorniki – delujejo v zavarovanih območjih narave, ki imajo upravljavca, zunaj zavarovanih območij pa ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave in Zavod RS za gozdove) v naravi.

V Sloveniji imamo za doseganje ciljev območij Natura 2000 sprejet Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015 – 2020 (Program upravljanja ..., 2015, v nadaljevanju PUN), ki vsebuje ukrepe za vsa območja Natura 2000. Varstvo krajine se uresničuje skozi PUN tako, da opredeli tip površinskega pokrova oziroma krajinsko prvino (npr. grbinasti travniki, grmišča, strukturiran gozdni rob, suhozidi, travniki, trstičja, velika vaška drevesa, visokodebelni sadovnjaki, vodna in obrežna vegetacija, vrbovja, odprte lege v gozdu, odprte travniške površine z mejicami, poplavne površine, logi, posamezni grmi, razgibana, meandrirana struga vodotokov, rečni rokavi, mrtvice, odprta ekstenzivno obdelana krajina, ohranjanje mozaične krajine, nižinski poplavni gozd, mreža stoječih voda, mozaični habitat, posamezna drevesa, drevoredi, mejice), na katero se nanaša varstveni cilj, kar posredno vpliva na ohranjanje krajinske pestrosti in prepoznavnosti krajine.

Z Inventarjem najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (Skoberne in Peterlin, 1991), ki je bil prvič pripravljen leta 1976, nato pa dopolnjen še v letih 1988 in 1991, je Slovenija prvič celovito ovrednotila naravne vrednote. Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava (4. člen ZON).

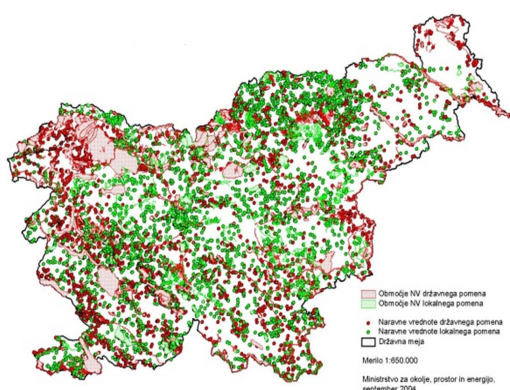

Slika 2: Ekološko pomembna območja (ARSO, 2015)
Figure 2: Important ecological areas (ARSO, 2015)

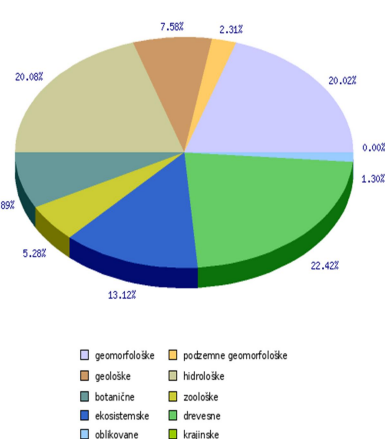

Slika 3: Območja Natura 2000 v Sloveniji (ARSO, 2015)
Figure 3: Natura 2000 sites in Slovenia (ARSO, 2015)

Na podlagi Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2004) ima okoli 16.000 vrednih delov narave status naravne vrednote, in sicer približno 6.000 naravnih vrednot (od tega jih je 1/3 državnega pomena in 2/3 lokalnega pomena) in 10.000 podzemnih jam (ARSO, 2015). Državnega pomena so, ne glede na strokovna merila, vse naravne vrednote znotraj zavarovanih območij, ki jih je ustanovila država.

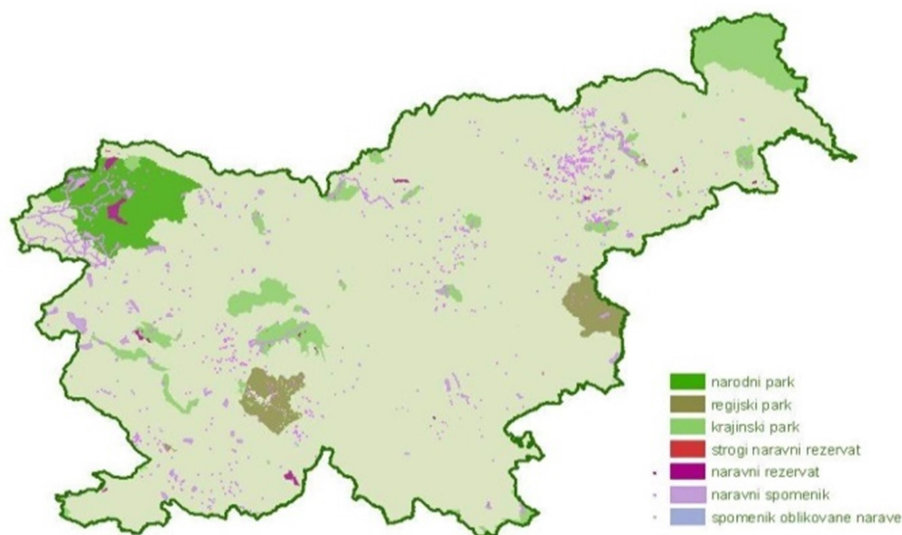
Slika 4: Prostorska razporeditev naravnih vrednot v Sloveniji (ARSO, 2015)
Figure 4: Map of valuable natural features in Slovenia (ARSO, 2015)

Slika 5: Delež pojavljanja posameznih zvrsti naravnih vrednot (ARSO, 2015)
Figure 5: Types of valuable natural features in percent (ARSO, 2015)

Eden od najpomembnejših in tradicionalnih varstvenih ukrepov ohranjanja narave je zavarovanje oziroma ustanovitev zavarovanega območja (v nadaljevanju ZO). 53. člen ZON določa, da so ZO ožja in širša. Ožja ZO so naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat in se ustanovljajo zaradi varstva naravnih vrednot in ohranjanja biotske raznovrstnosti, torej tudi zaradi krajinskih naravnih vrednot in krajinske pestrosti. Med širša ZO se uvrščajo krajinski, regijski in narodni parki, ustanovljajo pa se zaradi varstva naravnih vrednot, ohranjanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. 67. člen ZON določa, da so širša ZO območja narave, kjer je velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot, ki so lahko tudi kompleksno in funkcionalno med seboj povezane. Krajina in njeno varstvo sta v širših ZO poudarjeni v:

- regijskem parku, ki je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnotežen (70. člen ZON),
- krajinskih parkih, ki so območja s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost (71. člen ZON).

Slika 6: Prostorska razporeditev širših in ožjih zavarovanih območij v Sloveniji (ARSO, 2015)

Figure 6: Map of large and small protected areas in Slovenia (ARSO, 2015)

Danes imamo v Sloveniji 1 narodni park, 3 regijske parke, 45 krajinskih parkov, 1 strogi naravni rezervat, 59 naravnih rezervatov in 1,159 naravnih spomenikov (slika 6), ki so

zavarovani z državnimi ali občinskimi akti in obsegajo slabih 13 % površine Slovenije (ARSO, 2015). Podatki za obdobje do leta 2013 (preglednica 1) kažejo na kontinuirano večanje deleža zavarovanih območij. Za namen upravljanja širšega ZO se izdelata načrt upravljanja, ki je akt programske razvojne narave, s katerim se skladno z aktom o zavarovanju podrobneje razdeli vizija razvoja in varstva ZO, konkretizira varstvene režime, razvojne usmeritve, se jih prostorizira in udejanja skozi oblikovanje upravljaljskih strategij dejavnosti.

Preglednica 1: Delež zavarovanih površin v Sloveniji (ARSO, 2015)

Table 1: The proportion of protected areas in Slovenia (ARSO, 2015)

Naravni parki	Enota	1992	2002	2010	2013
Narodni park	ha	83808.04	83808.04	83981.98	83981.98
Regijski park	ha	20308.84	42991.4	42991.4	42991.4
Krajinski park	ha	44392.35	56861.23	115280.17	116777.76
Naravni rezervat	ha	4818.26	5007.12	5472.89	5639
Strogi naravni rezervat	ha			1.81	1.81
Naravni spomenik	ha	10200.18	12382	19267.72	19698.57
Skupaj	ha	158363.15	194905.65	254677.45	256947.79
Narodni park	%	4.13	4.13	4.14	4.14
Regijski park	%	1	2.12	2.12	2.12
Krajinski park	%	2.19	2.8	5.69	5.75
Naravni rezervat	%	0.24	0.25	0.27	0.27
Naravni spomenik	%	0.5	0.61	0.95	0.97
Skupaj	%	7.81	9.61	12.56	12.67

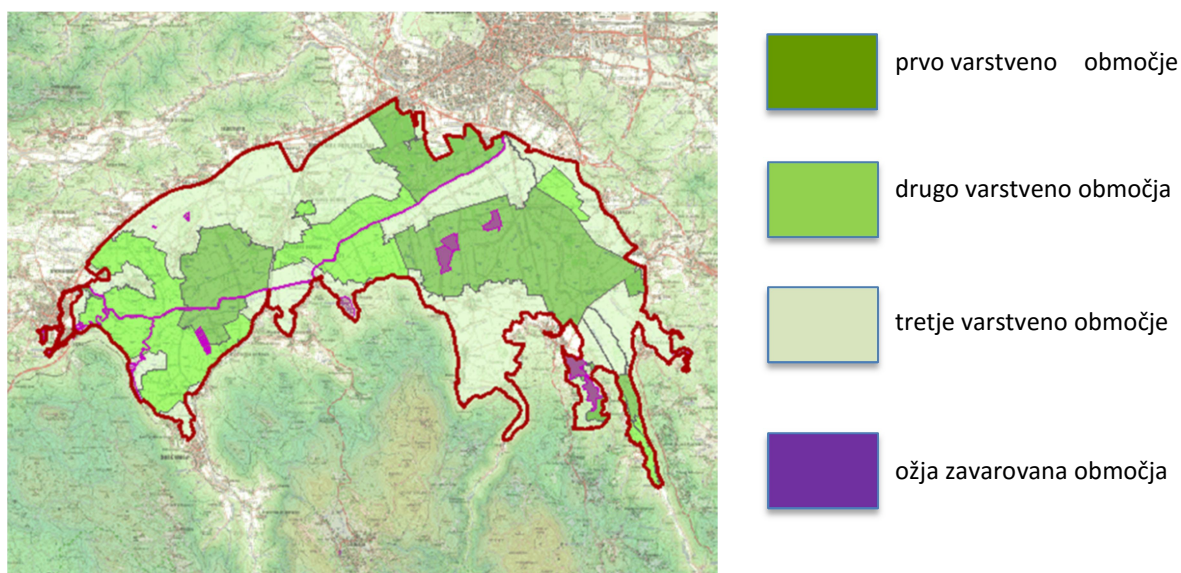
Z akti o zavarovanju se določa tudi varstvo krajine na zavarovanih območjih, ki je navadno opredeljeno med:

- nameni ZO, npr. ohranjanje za območje narodnega parka značilne krajine, ohranjanje in spoznavanje krajinskih vrednot (npr. ZTNP), ohranjanje kulturne krajine (npr. Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (1996, v nadaljevanju ZRPŠJ)), ohranjanje krajinske pestrosti (npr. Uredba o Krajinskem parku Goričko (2003, v nadaljevanju UKPG), Uredba o Krajinskem parku Ljubljanskem barju (2008, v nadaljevanju UKPLB)),
- cilji ZO, npr. ohranitev izjemnosti krajinskih vrednot ter kakovosti in pestrosti krajin (npr. ZTNP), ohranitev krajine z mozaično razporejenostjo krajinskih struktur (npr. UKPLB),
- razvojnimi usmeritvami, npr. spodbujanje razvoja podeželja in oblik dejavnosti, ki prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti, varstvu naravnih vrednot, ohranjanju

kulturne dediščine in krajinske pestrosti (npr. ZTNP), spodbujanje kmetijske dejavnosti in urejanje prostora tako, da se ohranja kakovost in značilnost krajine, krajinski vzorec, krajinska pestrost (npr. UKPLB, UKPG),

- vsebinami, ki določajo varstvena območja (slika 7):
  - tretje varstveno območje (celotno območje ZO): npr. UKPLB določa, da je namenjeno tudi ohranjanju pestrosti krajine,
  - drugo varstveno območje: npr. UKPLB določa, da obsega pretežno kmetijske in gozdne površine, kjer se je zaradi tradicionalne rabe izoblikovala značilna krajina z mozaično razporeditvijo krajinskih struktur,
  - prvo varstveno območje: namenjeno tudi ohranjanju tistih elementov krajine, ki zagotavljajo obstoj ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov (npr. UKPLB),

Slika 7: Prikaz varstvenih območij v Krajinskem parku Ljubljansko barje (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko ..., 2016)

Figure 7: Areas of conservation in Ljubljansko Barje Landscape Park (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko ..., 2016)

- varstvenimi režimi, in sicer za:
  - tretje varstveno območje (celotno območje ZO), ki je med drugim namenjeno ohranjanju krajinske pestrosti (npr. UKPLB), značilne krajine (npr. ZTNP, UKPG), značilnih krajinskih elementov ter značilnih krajinskih vzorcev (npr. ZTNP, UKPLB), značilnih krajinskih gradnikov (npr. ZTNP), ohranjanju krajinskih vrednosti (npr. UKPG), ohranjanju podobe značilne kulturne krajine (npr. ZRPŠJ),
  - drugo varstveno območje, ki je namenjeno ohranjanju krajinske pestrosti (npr. UKPLB),

- prvo varstveno območje, ki je namenjeno ohranjanju krajinske pestrosti (npr. UKPG), obsegov in struktur habitatov in mozaične krajine (npr. UKPLB),
- naravovarstvenimi nalogami: ohranjanje za park značilne mozaične krajine (npr. UKPLB), ohranjanje za krajinski park značilne krajine in ekosistemov (npr. ZTNP), krajinske pestrosti (npr. UKPG).

Poleg navedenega ZTNP tudi določa, da se v narodnem parku predpiše krajinsko tipologijo in z varstvom krajinske pestrosti povezana pravila ravnanja v narodnem parku.

Uresničevanje uspešnega varstva narave in spodbujanje zelenega razvoja na ZO zagotavlja predvsem njihovo aktivno upravljanje, ki ga določa načrt upravljanja. Načrt upravljanja ZO je programski akt, s katerim se določijo razvojne usmeritve ter načini izvajanja varstva naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti, rabe in upravljanja ZO, ob upoštevanju potreb lokalnega prebivalstva. Krajinske vsebine se v načrt upravljanja ZO umeščajo na podlagi njihove opredelitve v aktih o zavarovanju.

ZON postavlja kot pomemben element ohranjanja narave (biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot, zavarovanih območij) krajino in krajinske značilnosti (4., 35. in 67. člen ZON), vendar le na deklarativni ravni, saj ni opredeljenih konkretnih kriterijev in meril vrednotenja krajin, njihove pestrosti in njihovega uvrščanja med krajinske vrednote. Anko (2011) tudi ugotavlja, da pravni sistem ohranjanja narave nima določenih naravovarstveno uporabnih definicij krajine, krajinske pestrosti in krajinske naravne vrednote. Ocenjuje, da je treba krajino obravnavati na področju ohranjanja narave kot še en vidik ogroženosti narave in ugotavlja, da česar ne znamo definirati, ne moremo varovati.

2.2.2.2 Analiza področja varstva kulturne dediščine z vidika varstva krajine

Kulturna krajina je v sistem varstva kulturne dediščine vključena kot kulturna dediščina, kadar je ovrednotena in vpisana v Register nepremične kulturne dediščine. Z aktom o razglasitvi se kulturno krajino lahko zavaruje kot kulturni spomenik, ki ima izjemno kulturno vrednost bodisi na državni ali lokalni ravni.

Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (2010, v nadaljevanju PSZDVU) določa v 3. členu kot zvrst nepremične dediščine tudi kulturno krajino. Kulturno krajino opredeljuje kot del odprtega prostora z naravnimi in grajenimi ali oblikovanimi sestavinami, katerega strukturo, razvoj in rabo pretežno določajo človekovi posegi in dejavnosti, ki soustvarjajo posebne kulturne in družbene vrednote in identiteto regij ter

države. Določa tudi, da je kulturna krajina rezultat součinkovanja človeških in naravnih dejavnikov ter odraz razvoja družbe, in sicer predvsem gospodarskega, kulturnega, socialnega, političnega in tehnološkega razvoja. PSZDVU z vidika strukturnih značilnosti in krajinskih sestavin opredeli kmetijske krajine, poseljene krajine in zgodovinske krajine. PSZDVU v 4. členu določa z namenom ohranjanja vrednih lastnosti kulturnih krajin tudi varstvene usmeritve, s katerimi se ohranjajo njene vrednote, kot so: krajinska zgradba in prepoznavna prostorska podoba (naravne in grajene ali oblikovane sestavine), značilna obstoječa parcelna struktura, velikost in oblika parcel ter členitve (živice, vodotoki z obrežno vegetacijo, osamela drevesa), tradicionalna raba zemljišč (sonaravno gospodarjenje v kulturni krajini), tipologija krajinskih sestavin in tradicionalnega stavbarstva (kozolci, znamenja, zidanice), odnos med krajinsko zgradbo oziroma prostorsko podobo in stavbo oziroma naseljem, avtentičnost lokacije pomembnih zgodovinskih dogodkov, preoblikovanost reliefa in spremljajoči objekti, grajene strukture, gradiva in konstrukcije ter likovni elementi in zemeljske plasti z morebitnimi arheološkimi ostalinami.

Na Ministrstvu za kulturo so izdali tudi priročnik pravnih režimov varstva, ki jih je treba upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine (2011) in med drugim določa režime varstva za:

- zavarovano kulturno krajino, in sicer, da se varuje značilne rabe zemljišč, parcelacije, značilne vegetacije, prostorskih dominant, odnosov med poselitvijo in odprtim prostorom, krajev spomina in značilnih topografskih imen,
- kulturno krajino (območja kulturne krajine in območja zgodovinske krajine), ki so povzeti po smernicah iz PSZDVU.

2.2.2.3 Analiza področja kmetijstva z vidika varstva krajine

Zakon o kmetijstvu (2012, v nadaljevanju ZK) v 2. členu med cilji kmetijske politike navaja tudi ohranjanje poseljenosti in obdelanosti podeželja ter krajine in v 22. členu, da so ukrepi razvoja podeželja namenjeni tudi prestrukturiranju in ohranjanju poseljenosti podeželja ter krajine. Zakon o kmetijskih zemljiščih (2012, v nadaljevanju ZKZ) v 1. a členu določa, da je eden od ciljev tudi ohranjanje krajine. V 3. b členu ZKZ določa, da vlada z uredbo določi območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za RS, med drugim tudi zaradi ohranjanja krajine.

Program razvoja podeželja RS za obdobje med 2014 - 2020 (2015, v nadaljevanju PRP) je skupni programski dokument Slovenije, ki ga je EK potrdila februarja 2015 in predstavlja

programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. PRP pokriva celotno ozemlje Slovenije in omogoča črpanje 1.1 milijarde evrov, ki so razdeljeni na 19 ukrepov. Od tega imajo lahko vsi ukrepi posreden vpliv, štirje ukrepi pa neposredni vpliv na varstvo krajine in ohranjanje narave, in sicer:

- Ekološko kmetovanje (ukrep 11), katerega namen je spodbujanje naravi prijaznih kmetijskih praks, ki pomembno prispevajo k zagotavljanju javnih dobrin, ohranjanju kmetijske krajine, ohranjanju oziroma izboljšanju biotske raznovrstnosti, varstvu virov pitne vode in sploh varovanju celotnega okolja.
- Kmetijsko okoljska podnebna plačila (ukrep 10, v nadaljevanju KOPOP), katerih namen je vzpostaviti ravnotežje med kmetijsko pridelavo ter varovanjem okolja in narave. Izvajanje KOPOP ukrepov lahko pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti in vzdrževanju krajine, in sicer:
  - ohranjanje posebnih travniških habitatov (ohranjanje biotsko pestrih travnikov, ki so življenjski prostor ogroženih rastlin in živali, zlasti travniških ptic kmetijske krajine),
  - ohranjanje travniških habitatov metuljev (povečanje deleža takih travniških površin, ki omogočajo uspešno razmnoževanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, še posebej ogroženih travniških vrst metuljev na določenih ekološko pomembnih območjih),
  - ohranjanje steljnikov,
  - ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000 (z namenom zmanjševanja upadanja travniških ptic (npr. kosca, velikega škurha, pribe, prepelice, repaljščice.) se spodbuja ohranjanje vlažnih travnikov in elementov mozaične krajine (mejice, posamezni grmi in drevesa, obvodna vegetacija) kot tudi pticam prijazne kmetijske tehnike),
  - ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov (ekstenzivni kraški pašniki so biotsko izredno pestri, z raznolikimi rastlinskimi in živalskimi vrstami, njihovo vzdrževanje omogoča ohranjanje biotske raznovrstnosti in elementov mozaične kulturne krajine (mejice, posamična drevesa in grmi, suhozidi ipd.)),
  - ohranjanje visokodebelnih sadovnjakov, ohranjanje steljnikov, grbinastih travnikov, ohranjanje planinske paše in ohranjanje mejic.

- Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami npr. visokogorska, kraška, poplavna območja Slovenije (ukrep 13), katerih cilj je ohranitev obdelanosti kmetijskih površin in ohranjanje poseljenosti podeželja. V ta območja je zajetih 74 % kmetijskih zemljišč Slovenije.
- Plačila za lokalni razvoj (ukrep 19), katerih cilj je spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanje revščine in gospodarski razvoj podeželskih območij.

Ukrepi PRS omogočajo ohranjanje in povečanje obsega travnišč, ki so pomembni habitatni tipi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih tehnik, zlasti pozne košnje, omogoča razmnoževanje številnih travniških vrst ptic in metuljev. Tako npr. izvedba prve košnje po 1. avgustu omogoča:

- uspešno speljavo mladičev travniškim pticam, ki gnezdijo v travi,
- semenom redkih in ogroženih rastlin, da dozori,
- bubam in ličinkam, da se razvijejo v odrasle žuželke in sklenejo svoj življenjski krog.

Natančnejši pregled območij, ki so upravičena do posameznih plačil, je možen na spletni strani <http://rkg.gov.si/GERK>, v javno dostopni aplikaciji "Spletni pregledovalnik GERK/RABA« (GERK, 2015).

Kmetijska politika zajema tudi shemo neposrednih plačil, ki niso vezana na proizvodnjo, ampak predstavljajo v prvi vrsti dohodkovno podporo, s katero se uravnava ekonomski položaj kmetijstva. Med področji, ki so upravičena do osnovnega plačila, so za varstvo krajine in ohranjanje narave najbolj pomembna plačila zelene komponente. Kmetovalci morajo za pridobitev neposrednih plačil izpolnjevati zahteve navzkrižne skladnosti, ki vključujejo tudi upoštevanje okoljskih pogojev pri kmetovanju (npr. ohranjanje prosto živečih ptic, ohranjanje naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst, ohranjanje krajine in njeno minimalno raven vzdrževanja, ki zajema ohranjanje krajinskih značilnosti).

Za preverjanje zahtev ohranjanja krajinskih značilnosti veljajo Nacionalne smernice za krajinske značilnosti (2013), ki določajo tipe krajinskih značilnosti in način njihovega vzdrževanja in sicer: pasovi vegetacije ob vodotokih, manjše vodne prvine, suhozidi, terase, skupine oljčnih dreves, posamezna drevesa, drevesa v liniji in skupine dreves ter balvani.

Slika 8: Pasovi vegetacije ob vodotokih (Nacionalne ..., 2013)

Figure 8: Vegetation strips (Nacionalne ..., 2013)

Slika 9: Manjše vodne prvine (Nacionalne ..., 2013)

Figure 9: Small water sources (Nacionalne ..., 2013)

Slika 10: Suhozidi (Nacionalne ..., 2013)

Figure 10: Dry stone walls (Nacionalne ..., 2013)

Slika 11: Teras (Nacionalne ..., 2013)

Figure 11: Terraces (Nacionalne ..., 2013)

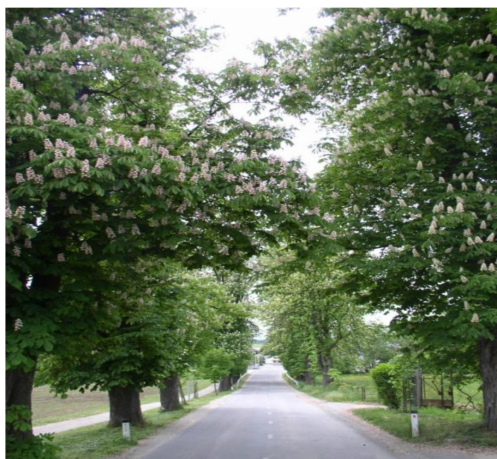
Slika 12: Skupine oljčnih dreves (Nacionalne ..., 2013)

Figure 12: Groups of olive trees (Nacionalne ..., 2013)

Slika 13: Balvani in kamniti osamelci (Nacionalne ..., 2013)

Figure 13: Boulders and stone inselbergs (Nacionalne ..., 2013)

Slika 14 in 15: Drevesne naravne vrednote, npr. drevesa v liniji, posamično in skupine dreves (Nacionalne ..., 2013)

Figure 14 and 15: Tree valuable natural features (trees in line, individually and groups of trees) (Nacionalne ..., 2013)

2.2.2.4 Analiza področja gozdarstva z vidika varstva krajine

Gozdovi in gozdna zemljišča se varujejo in izkoriščajo v skladu z Zakonom o gozdovih (2015, v nadaljevanju ZG) in na podlagi gozdnogospodarskih načrtov, v katerih se med drugim:

- prikažejo območja, ki so razglašena za varovalni gozd, gozdni rezervat oziroma za gozd s posebnim namenom, ter zavarovana in varovana območja po predpisih, ki urejajo varstvo okolja, ohranjanje narave in upravljanje z vodami,
- določijo območja posamičnega gozdnega drevja in skupin gozdnega drevja zunaj ureditvenih naselij, ki so pomembna za ohranjanje in razvoj krajine ali življenjskega prostora prostoživečih organizmov.

Nacionalni gozdni program (Resolucija ..., 2007, v nadaljevanju NGP) je temeljni strateški dokument, namenjen določitvi nacionalne politike trajnostnega razvoja gospodarjenja z gozdovi. Temeljna načela NGP so ohranitev gozda ter zagotavljanje njegove večnamenske vloge, ki vključuje okoljski, socialni in gospodarski vidik gozdov. NGP določa, da je gozd v Sloveniji simbol prepoznavnosti države in izrednega okoljskega, ekosistemskega, biotskega, kulturnega, zgodovinskega, asociativnega, krajinskega in zdravstvenega pomena. Z vidika ohranjanja narave NGP nalaga, da je treba gozdove upravljati, tako da se dosledno upošteva režime v varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, upošteva usmeritve za ohranjanje ugodnega stanja habitatnih tipov, vrst in njihovih habitatov na območjih Natura 2000 in zunaj njih, upošteva ekološke funkcije pri gospodarjenju z gozdovi v vseh gospodarskih gozdovih ter, da se upošteva režime in usmeritve na zavarovanih območjih in za varstvo naravnih vrednot. NPG tudi določa, da se

ohranja ekološko ravnotežje v krajini (ohranja primerna gozdnatost v vseh slovenskih krajinah, ohranja in vzpostavlja skupine drevja, posamezna drevesa, obvodno gozdno rastje, protivetrne pasove in omejke zunaj gozda) in prispeva h krepitvi estetskih učinkov gozda in krajine (ohranja in vzpostavlja pestre krajinske vzorce z gozdnimi prvinami ter ohranja strnjenost velikih sklenjenih gozdnih območij, ohranja primeren delež gozdov v krajini, povečuje delež gozdov in manjših gozdnih prvin, kjer je to potrebno).

2.2.2.5 Analiza področja varstva okolja z vidika varstva krajine

Okoljske omejitve, pomembne za varstvo krajine, so določene v ZVO zlasti v povezavi z institutom celovite presoje vplivov na okolje (v nadaljevanju CPVO) in institutom presoje vplivov na okolje (v nadaljevanju PVO), ki omogočata doseganje ustrezne ravni varstva okolja pri pripravi dokumentov in umeščanju posegov v prostor. Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načinu njegove priprave (Uredba o vsebini ..., 2009) določa v 7. členu opis obstoječega stanja in kakovosti okolja ter njegovih delov, zlasti opis značaja in posebnosti krajine. V poglavju, ki se nanaša na možne vplive posega na okolje in njegove dele, je treba opisati in oceniti vse pričakovane vplive, ki so posledica samega posega, z njim povezane rabe naravnih virov in njegovega obremenjevanja okolja, pri čemer je treba upoštevati možne vplive na krajino ter njen značaj. Določitev možnih vplivov posega se nanaša predvsem na spremembe, ki vplivajo na kakovost in prepoznavnost krajine. Krajinske značilnosti, ki se varujejo skozi sistem varstva okolja, so vključene v postopek CPVO in PVO, ki predpisuje presojo vplivov plana/posegov na krajino. Presoje vplivov plana/posegov na krajino so navadno osredotočene na presojo vplivov plana na obstoječo značilnost krajin, presoje vplivov na razvoj krajine pa so redke. Cilji so praviloma osredotočeni na ohranjanje (značilnosti, pestrosti, prepoznavnosti). Poudarjene so opredelitve v zvezi z vidno zaznavo in najbolj pogost kazalec je "sprememba krajinske slike."

2.2.2.6 Analiza področja urejanja prostora z vidika varstva krajine

SPRS na strateški ravni opredeljuje, da sta narava in kakovostna kulturna krajina naši največji vrednosti in primerjalni prednosti ter da v skladu z načelom sožitja človeka in narave prispeva Slovenija edinstveno bivalno in delovno okolje v Evropi. Ohranjanje narave je v SPRS tesno povezano z varstvom krajine, razvojem podeželja in integralnim načrtovanjem prostorskega razvoja v posebnih varstvenih območjih in zavarovanih območjih narave, kulturne dediščine in naravnih virov. SPRS spodbuja usmerjanje prostorskega razvoja na način, da se ohranjajo ključne značilnosti naravne, kulturne in urbane krajine. Določa krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi, ki so pomembna na nacionalni ravni, ter predpisuje, da se v njih zagotavlja tak razvoj, ki ohranja njihovo

celovito prepoznavnost. Posebno poglavje opredeljuje tudi naravne kakovosti krajine in usmeritve za njihovo ohranjanje.

PRS podaja temeljna vodila za dolgoročno usmerjanje prostorskega razvoja in vsebuje usmeritve in pravila za poselitev, infrastrukturo in krajino, ki jih je treba upoštevati pri pripravi prostorskih aktov na različnih ravneh. PRS določa prostorska pravila za načrtovanje v krajini (splošna in za posamezna območja osnovnih rab v krajini), za ohranjanje oziroma ustvarjanje kakovosti krajine in njene prepoznavnosti.

Preglednica 2: Analiza prisotnosti krajinskih sestavin v slovenskem zakonodajnem sistemu

Table 2: Landscape components in the Slovenian legislative system

Predpisi/programi	Področje	Krajinska sestavina
Narava		
Zakon	Zakon o ohranjanju narave (2014)	krajinske značilnosti, krajinske vrednote
Podzakonski predpis	Uredba o zvrsteh naravnih vrednot (2003) Pravilnik o spremembah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2015)	značilne krajinske prvine
Strategija, program	Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji (2002)	ekstenzivne kmetijske površine, mozaičen preplet njiv, travnikov in gozdov, mozaičen preplet njiv z različnimi kulturami, drobne krajinske prvine
	Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2014–2020 (2015)	mozaična krajina, mejice, trajni travniki, strmi travniki, grbinasti travniki, pašniki
Kultura		
Zakon	Zakon o varstvu kulturne dediščine (2011)	kulturna krajina
Podzakonski predpis	Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (2010) Priročnik pravnih režimov varstva, ki jih je treba upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine (2011)	kulturna krajina - kmetijske krajine, poseljene krajine in zgodovinske krajine
Kmetijstvo		
Zakon	Zakon o kmetijstvu (2012) Zakon o kmetijskih zemljiščih (2012)	krajina, trajno varovana kmetijska zemljišča, krajinske značilnosti
Podzakonski predpis	Uredba o predpisanih zahtevah ravnanja ter dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju (2013) Nacionalne smernice za krajinske značilnosti v okviru navzkrižne skladnosti (2013)	krajinske značilnosti: pasovi vegetacije ob vodotokih, manjše vodne prvine, suhozidi, terase, skupine oljčnih dreves v območjih, kjer uspevajo oljke, posamezna drevesa, drevesa v liniji in skupine dreves ter balvani
Strategija, program	Program razvoja podeželja Republike Slovenije (2015)	grbinasti travniki, mejice, ekstenzivni sadovnjaki,

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 2

Predpisi/programi	Področje	Krajinska sestavina
Gozdarstvo		
Zakon	Zakon o gozdovih (2015) Zakon o kmetijskih zemljiščih (2012)	krajina
Strategija, program	Nacionalni gozdni program (2007)	ekološki in estetski pomen gozdov za krajino
Okolje		
Zakon	Zakon o varstvu okolja (2016)	krajina kot element presoje
Podzakonski predpis	Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načinu njegove priprave (2009) Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (2005)	krajina, značaj in posebnosti krajine, krajinska pestrost, kakovost in prepoznavnost krajine, sprememba krajinske slike
Prostor		
Zakon	Zakon o prostorskem načrtovanju (2007)	krajina
Strategija, program	Odlok o SPRS (2004) Uredba o PRS (2004)	krajina, krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi, prepoznavnost krajine, izjemne krajine

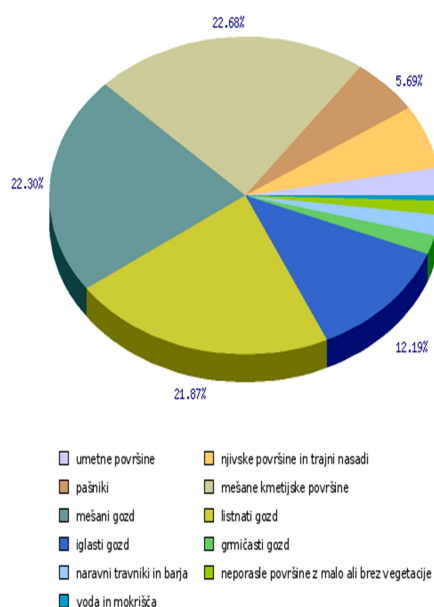
2.3 POMEN KRAJINE Z NARAVOVARSTVENEGA VIDIKA

2.3.1 Splošno o varstvu krajine z naravovarstvenega vidika

Marušič (2011) navaja etika P. Taylorja, ki postavlja v knjigi »Respect for Nature« osnove etičnega sistema »spoštovanja narave« na nujnosti vzdržne izbire. Njegovo izhodišče je, da med številnimi možnostmi poseganja v naravo, ki so nam na voljo za zadovoljevanje svojih potreb, izberemo tisto, ki naredi naravi najmanj škode. Človek krajino spreminja in jo varuje, daje ji značaj kulturnega, hkrati pa v njej skuša ohraniti prvinskost (Marušič, 1998). Tudi tedaj, ko se iz nje umakne, doživlja krajina spremembe, spontano vračanje naravnega stanja k ravnotežju oz. h klimaksu. Temelj varstvenega delovanja izhaja iz javnega interesa, ki izkazuje potrebo po ohranjanju znanega, kulturnen odnos do rezultatov dela narave in človeka v preteklosti, zaskrbljenost zaradi izgube znanih vrednosti, strah pred novim. Razlog za varstvo je torej zavedanje o vrednostnih lastnostih in pomenu, ki jo ima vsebina varstva (narava, krajina) sama po sebi ali za ljudi, ter obenem bojazen zaradi možnosti, da bodo varovani predmeti oziroma njihove vrednostne lastnosti uničeni in za vedno izgubljeni. Izbira vsebin varstva, ki je časovno in družbeno pogojena, je tudi odraz znanja o krajini ali naravi, stopnje razumevanja medsebojne povezanosti in soodvisnosti človeka, krajine in narave ter vsesplošne ozaveščenosti družbe.

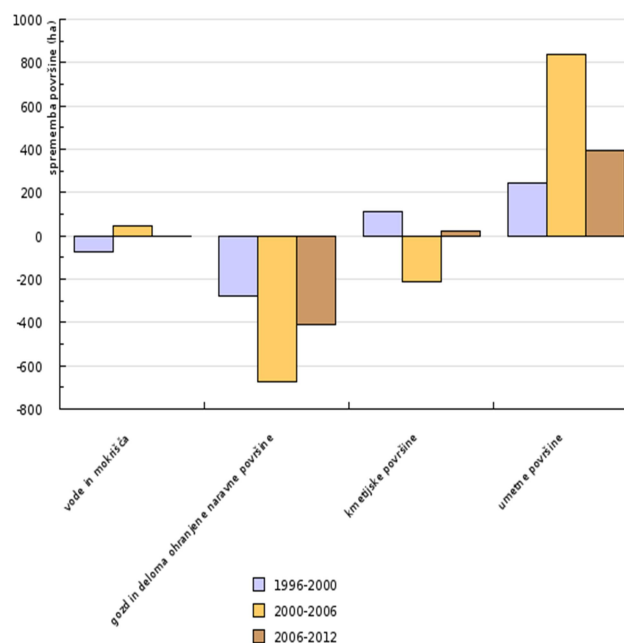
V Sloveniji je naravno najbolj ohranjeno visokogorje, hribovita območja v alpskem in predalpskem svetu, visoke kraške planote z večjimi sklenjenimi gozdovi in deloma območja večjih vodnih sistemov, predvsem reke Mure. Prevladujoča krajinska prvina je

gozd. Prevladujoča dejavnost pa gozdarstvo. Največji del Slovenije označuje preplet gozdov s pretežno travnatim svetom in drobno poselitvijo, ki je rezultat ekstenzivnega kmetijstva. V vzhodnem delu Slovenije prevladuje bolj intenzivno obdelano vinorodno gričevja, poljedelske ravnice. Ob večjih urbanih središčih v osrednji slovenski ravnini severno od Ljubljane, Savinjski in Vipavski dolini, Krško-Brežiškem polju, Dravskem in Ptujskem polju, v Prekmurju ter v slovenskem primorju pa tudi urbanizirana krajina (ARSO, 2015).

Slika 16: Sestava pokrovnosti in rabe tal v Sloveniji leta 2012 (ARSO, 2015)

Figure 16: Land cover and land use in Slovenia (ARSO, 2015)

Slika 17: Spremembe vsote površin kategorij pokrovnosti in rabe tal med leti 1995 in 2000, 2000 in 2006 ter 2006 in 2012 (ARSO, 2015)

Figure 17: Changes in land cover and land use by categories 1995-2000, 2000-2006 and 2006-2012 (ARSO, 2015)

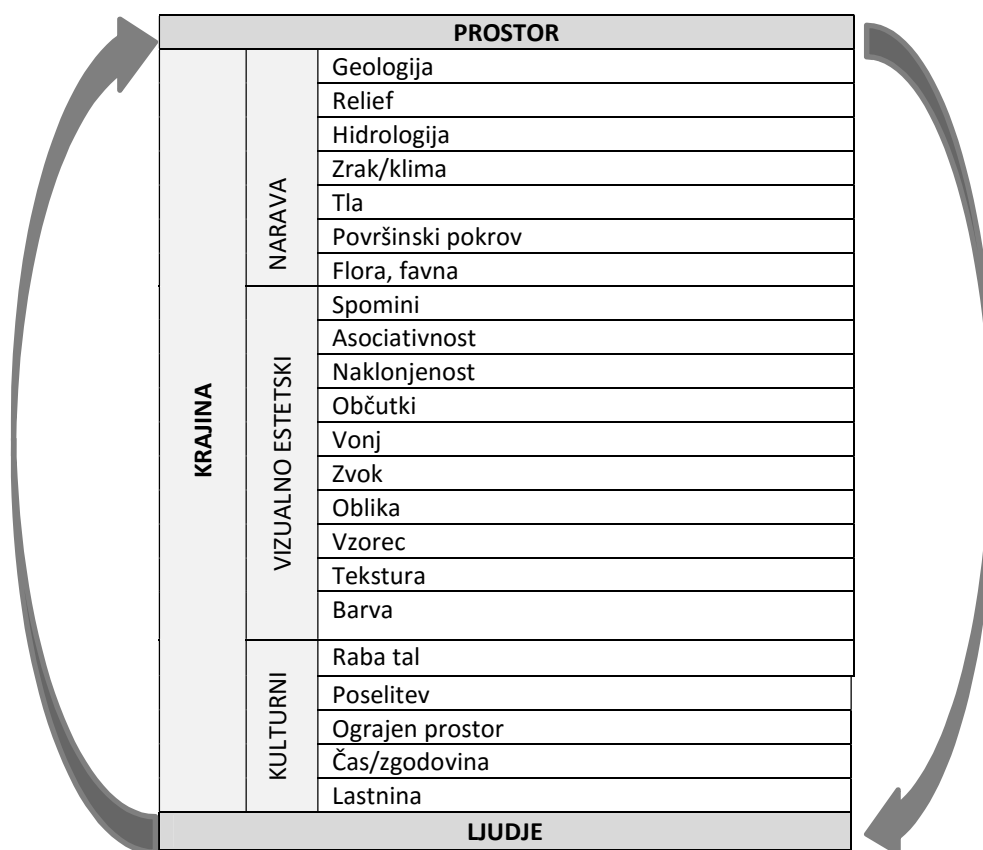
Prevladujoča značilnost slovenskih kulturnih krajin je velika reliefna razgibanost, mozaična krajinska slika, preplet kmetijskih zemljišč in gozda, ki z razporeditvijo in obliko v veliki meri sledi naravni zgradbi prostora. Iz slike 16 je razvidno, da več kot polovico kopnega ozemlja Slovenije pokrivajo gozdovi (56 %, skupaj z grmičastim gozdom 58 %), drugo pretežno naravno rastje (naravni travniki, mokrišča, vodne, malo- ali neporasle površine) zavzema 4 %, 35 % površja je namenjeno pretežno kmetijstvu, slabi 3 % pa so umetne površine (ARSO, 2015). Preplet gozdnih in kmetijskih zemljišč, ki v Sloveniji zaseda 23% ozemlja, je za gozdovi druga najbolj zastopana površina. Vanjo sodita dve kategoriji zemljišč, in sicer kmetijske površine drobnoposestne strukture (14 %) in pretežno kmetijske površine z večjimi območji naravne vegetacije (9 %) (ARSO, 2015). Preplet gozdnih in kmetijskih zemljišč so območja, v katerih prepletanje različnih rab omogoča

nastanek mozaične krajine, značilnih in pestrih krajinskih vzorcev, večjo biotsko raznovrstnost, predstavlja naravno in kulturno dediščino ter je gradnik kakovostnih krajin in identitete slovenskih krajin. Iz slike 17 je mogoče ugotoviti, da so spremembe, zaznane na območju Slovenije, relativno majhne in v nobenem od obravnavanih obdobj ne predstavljajo več kot dobre desetinke odstotka celotnega ozemlja (0,12 % med letoma 1996 in 2000, 0,13 % med letoma 2000 in 2006 ter 0,09 % med letoma 2006 in 2012). V obdobju 1995–2000 so se od kmetijskih zemljišč povečale površine pašnikov, medtem ko so se nenamakane njivske površine, kmetijske površine drobnoposestne strukture ter kategorija pretežno kmetijskih površin z večjimi območji naravne vegetacije rahlo zmanjšale (ARSO, 2015). Kar kaže, da slovenske krajine, razen v manjšem obsegu (npr. kmetijske operacije v obdobju od 1996 – 2000), niso doživele večjih sodobnih preurejanj, ki so odločilno spremenile krajinsko podobo v drugih evropskih držav.

Predmet varstvenega delovanja je vselej sedanje okolje, v katerem živimo. Njegovo varstvo je namenjeno temu, da ga ohranimo ustreznega za bivanje, dolgoročno produktivnega, naravno in kulturno čim bolj ohranjenega ter prepoznavnega. Varstveno izhodišče ni zahteva po ohranjanju obstoječega ali preteklega stanja okolja, pač pa zahteva, da smo za poseganje v okolje izbrali najboljšo možnost za prihodnost. O skladnosti človekovih posegov z naravnimi dejavniki govorimo kadar se trenutna krajina približa človekovi predstavi o idealnem življenjskem okolju (Marušič, 1998). Vedno večji problemi v okolju zlasti na področju ohranjanja narave so spodbudili številne krajinske raziskave. Najstarejši koncept obravnave krajine je izhajal iz njenih videznih značilnosti, ki jih vedno doživljamo kot celoto, kar omogoča obravnavanje krajine kot enovitega prostorskega pojava. V zadnjih desetletjih se krajino obravnava tudi kot ekosistem, kot enoten življenjski prostor, v katerem pomenijo posamezne krajinske sestavine in/ali posamezna stanja zemljišč različna življenjska okolja vrst. Krajine so rezultat prepleta naravnih in družbenih procesov in odsevajo naravno, poselitveno, gospodarsko, družbeno in kulturno zgodovino posameznega območja. So zapis preteklih in sedanjih dogajanj v prostoru in sestavni del vsakdanjega okolja. Krajina je tudi simbol, saj se z njo identificiramo, jo doživljamo, se nanjo navežemo in v njej prepoznavamo vzorce preteklih družbenih sistemov. Ker jo cenimo in spoštujemo, je vrednota. Ogrin (2001) pravi, da je krajina zapleten sistem in da šele prepletanje njenih naravnih, kulturnih in vidnih značilnosti odkriva pomembne sestavine krajinskega sistema, kot so naravna ohranjenost, izjemnost, redkost, pestrost, krajinski vzorec, tipologija itn. Zaradi njene kompleksnosti je krajino težko interpretirati kot celoto, zato njeno vrednotenje poteka skozi posamezne dele, ki jih lahko uvrstimo v naslednje skupine:

- materialne značilnosti, ki so naravne (npr. klima/podnebje, relief/površje, geološke/pedološke danosti, vegetacija/habitati) in antropogene (npr. naselja/objekti, raba tal),

- nematerialne značilnosti, ki so vizualno – estetske (npr. merilo, razmerja, linije, dominante, oblike, barve, pogledi) in čustvene značilnosti (npr. asociativnost, naklonjenost, identiteta), simbolnost (običaji, legende, povezanost z znanimi osebami, literatura, glasba), tradicija znanja.

Slika 18: Krajina in njena struktura po Tudorjevi (2014)

Figure 18: Landscape and its structure according to Tudor (2014)

Varstvo krajine je v mnogočem povezano z ohranjanjem narave. Narava je bistvena sestavina in hrbtenica vsake krajine. Zato mora krajina, ki jo človek oblikuje in doživlja, pričati ne samo o gospodarski učinkovitosti, temveč predvsem o njegovem obzirnem odnosu do naravnega.

Krajina	=	narava	+	ljudje
Krajina	=	preteklost	+	sedanjost
Krajina	=	fizične značilnosti (vidna podoba, narava, zgodovinska dediščina)	+	povezovalne vrednote (socialne in kulturne)

Slika 19: Pojmovanje krajine po Phillipsu (2002)

Figure 19: Landscape according to Phillips (2002)

Tudi na področju prostorskega načrtovanja so številni raziskovalci (Steinitz, 1990; Lynch, 1960; Forman in Godron, 1986) izhajali iz razumevanja naravnih procesov v krajini. Poudarjali in uveljavljali so tudi vlogo estetike pri načrtovanju prostora in upoštevali ekološke omejitve pri posegih v prostor.

Po Formanu in Godronu (1986) se krajinske sestavine v krajini pojavljajo kot:

- matica, ki je najobsežnejši ekosistem,
- zaplata, ki manjša površina in se po videzu loči od matice,
- koridor, ki je ozek pas zemljišča in se na obeh straneh loči od matice,
- rudiment, ki je ostanek nekdanje rabe v matici.

V zadnjem času je opazen velik napredek pri izvajanju raziskav na področju interakcije med krajino in naravo. Razvila so se številna nova orodja in koncepti, z namenom odkrivanja interakcij med človekovimi dejavnostmi ter fizičnimi strukturami v krajini, izdelave kvantitativnih analiz prostorskih vzorcev krajine, zaznavanja krajine.

Za ohranjanje narave in varstvo krajine pa je pomemben tudi pozitiven odnos javnosti do krajine in narave ter njunih sestavin. Območja krajine in narave, ki sprožajo zadovoljstvo javnosti, imajo namreč boljše možnosti, da se bodo ohranila, kot tista, do katerih javnost nima pozitivnega odnosa.

2.3.2 Krajina kot nosilka krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti

Krajinska pestrost je v Strategiji o ohranjanju biotske raznovrstnosti v Sloveniji (2002) in tudi v strokovni literaturi (Benton in sod., 2003; Fahrig, 2011; Duflot, 2014) prepoznana kot eden temeljnih pokazateljev biotske raznovrstnosti. Biotska raznovrstnost se vedno konkretizira v določenem prostoru, vrste in habitatni tipi so neločljivi del krajine, zato je krajinska pestrost eden od bistvenih elementov, ki vplivajo na obstoj in razporeditev vrst na lokalni in globalni ravni (Walz, 2011). V strokovni literaturi ugotavljajo, da je krajinska pestrost pogoj biotske raznolikosti v kmetijski krajini (Fahrig, 2011) ter da so ekološki procesi in vrste in s tem ohranjanje biotske raznovrstnosti v tesni vzročni povezavi z ohranjanjem krajinske pestrosti. Na splošno velja, da je mozaik različnega površinskega pokrova koristen za ohranjanje biotske raznolikosti, da zgradba krajine vpliva na raznolikost habitatov, konfiguracija krajine pa na migracije vrst (Benton in sod., 2003).

Upadanje biotske raznovrstnosti je povezano tudi z zmanjševanjem krajinske pestrosti. Z obstojem in spreminjanjem krajine so povezane številne rastlinske in živalske vrste, ki izginjajo skupaj z izginjanjem krajinskih vzorcev in krajinskih prvin (Pregled ..., 2001). Ptice

in metulji so priljubljena živalska skupina za opisovanje stanja narave, ker naseljujejo vse ekosisteme in ker se na spremembe v okolju hitro in opazno odzovejo. Imajo značaj indikatorske skupine, ki zanesljivo govori o značilnostih in posebnostih obravnavanega območja, o stopnji biotske raznovrstnosti in o stopnji naravne ohranjenosti. Mnoge vrste so zelo občutljive in ranljive za spremembe okolja in zaradi neustrezne rabe prostora lahko postanejo ogrožene ali pa na spremenjenem območju celo izumrejo.

Po podatkih svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International je bil med 55 vrstami ptic gnezdk, ki prebivajo v kmetijski krajini, med letoma 1990–2000 zabeležen upad populacij pri 32 vrstah. Med njimi jih je polovica vezana na suhe in vlažne ekstenzivne travnike (»travniške ptice«: rjava penica, veliki škurh, kosec in repaljščica), druga polovica pa na mozaično krajino (»ptice mozaične krajine«: rjavi srakoper, hribski škrjanec, veliki skovik, zlatovranka), in sicer zlasti na travniške sadovnjake (smrdokavra, zlatovranka in veliki skovik, škorec, pogorelček, vijeglavka, zelena žolna, veliki detel, brglez, velika sinica in poljski vrabec), gozdni rob (ujede, drozgi, škorci, žolne) in manjše krajinske prvine sredi obdelane kmetijske krajine (npr. mejice, posamezna drevesa ali grmi, vegetacijski pasovi, vodni jarki, kali, suhozidi).

Glavni razlog za upad ptic mozaične krajine so zlasti širjenja pozidave na travniške površine, v kmetijstvu pa intenzivnega gospodarjenja s travniki (gnojenje, prepogosta košnja travnikov, neugoden čas košnje, izsuševanje, zaraščanje travnikov in opuščanje travniških sadovnjakov).

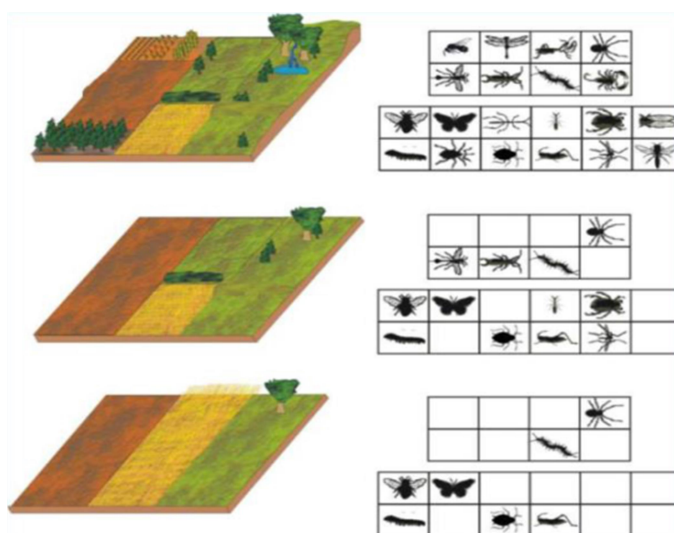
Da sta krajinska pestrost in biotska raznovrstnost v veliki meri povezani s tradicionalno kmetijsko rabo in ekstenzivnimi načini gospodarjenja, ki ustvarjajo mozaično krajino s številnimi krajinskimi sestavinami (npr. žive meje, kamnite ograde), je ugotovil tudi Fahrig (2011). Za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini je pomemben predvsem delež naravnih krajinskih sestavin na obravnavani površini ter njihova povezanost. Obe lastnosti sta značilnost mozaične krajine, katere element so tudi habitati v obliki stopnih kamnov ali s koridorji (Bennett, 1999).

Za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost so izrednega pomena predvsem manjšinski ekosistemi (Pregled ..., 2001). Skupna usoda manjšinskih ekosistemov je, da kljub izjemnemu pomenu, ki ga imajo za ohranjanje bogastva življenja, praviloma nimajo neposredne vrednosti za človeka, zato so se ohranili bolj ali manj po naključju.

Primeri nekaterih manjšinskih ekosistemov in njihov pomen:

- mlake in trstišča ob rečnih ustjih so pomembni za dvoživke,

- živice (drevnina – v agrarnem prostoru nasploh) imajo velik pomen za ptice, male sesalce, plazilce),
- mokrišča so pomembna za dvoživke in ptice,
- prodišča so pomembna za ptice,
- »odpadni« ekosistemi (npr. opuščeni glinokopi, kamnolomi, območja ob cestah) so pomembni za specifične vrste,
- obrečni koridorji (obvodna vegetacija) so pomembni zlasti za ptice,
- izviri (topli vrelci v Pirničah) so pomembne za specifične vrste,
- stari visokodebelni sadovnjaki (genski fond) so pomembni za ptice,
- kmetijske terase so pomembne kot reliefna pričevanja o človekovi prisotnosti.

Slika 20: Prikaz povezanosti med stopnjo krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti (Tscharnatke, 2012)
Figure 20: Correlation between landscape heterogeneity and biodiversity (Tscharnatke, 2012)

Kmecl in Figelj (2015) ugotavlja, da je v Sloveniji eden ključnih naravovarstvenih problemov hitro izginjanje travniških habitatov. Ta proces se žal odvija tudi v območjih Natura 2000, kar je še bolj zaskrbljujoče, saj gre tu za biodiverzitetno najbogatejše travnike, na primer:

- na Ljubljanskem barju je bilo med 1999 in 2010 izgubljenih 1254 ha travnikov, kar je skoraj 22 %, v tem času se je delež njiv povečal za 1656 ha, za več kot 50 %,
- na vzhodni polovici Goriškega je bilo med 2004 in 2012 izgubljenih 750 ha travnikov oz. kar 28 %, in sicer 16 % na račun preoravanja in 7 % na račun zaraščanja.

Z izginjanjem oziroma zmanjševanjem travniških habitatov je povezan tudi velik upad populacij travniških vrst ptic. Tako je npr. veliki škurh kritično ogrožen, populaciji kosca in repaljščice sta močno upadli (Kmecl in Figelj, 2015).

Za ohranjanje biotske raznovrstnosti je predvsem pomembno, da se ohranja krajinska pestrost naravnih (npr. reliefne oblike, potoki, mlake, mrtvice, izviri, vlažni in suhi travniki, močvirja, skupine dreves, grmovni in drevesni omejki, posamezno drevje, gozdovi, jase ...) in ustvarjenih struktur (npr. ekstenzivne kmetijske površine (pašniki, negojeni travniki, sadovnjaki, mozaični preplet njiv z različnimi kulturami in trajnostno gospodarjen gozd) suhozidi, gospodarski objekti), ki so hkrati življenjski prostor rastlinskih in živalskih vrst (npr. suha travišča kot rastišča kukavičnic, ekstenzivni travniki kot življenjski prostor ogroženega ptiča kosca, lehnjakotvorni izviri kot ogrožen habitatni tip). Krajinske sestavine so lahko tako površinski pokrov oziroma ekosistem (npr. gozdovi, travniki, njive, urbane površine) kot rudimenti posameznih habitatov (npr. omejki, posamezna drevesa in skupine dreves, grmovja, manjša vodna telesa).

Osnovni slovenski habitatni tipi, katerih prisotnost je pomembna za krajinsko pestrost so (Pregled ..., 2001; Jogan in sod., 2004):

- Obalni in priobalni habitatni tipi obsegajo zlasti peščena obmorska obrežja, soline in rečna ustja, mokrišča in klife. Ta območja so močno spremenjena zaradi človekovega delovanja. Med mokrišči prevladujejo antropogeno nastale soline in rečna ustja Dragonje, Badaševce in Rižane. Zaradi severne lege in flišne podlage je vegetacija submediteranska, med vegetacijskimi posebnostmi izstopajo slanišča, peščena obmorska obrežja, apnenčaste golice in podvodni travnik morske cvetnice pozejdonce (*Posidonia oceanica*). Za Slovenijo in njeno biotsko raznovrstnost so habitatni tipi ter vrste, povezane s slano vodo, izjemno pomembni in omejeni na sorazmerno majhno območje.
- Celinske vode obsegajo habitatne tipe tekočih in stoječih voda. Vodotoki vzdržujejo številne habitatne tipe, tj. strugo z vodnim telesom, njene brežine, prodišča, mrtve rokave, vodno in obrežno vegetacijo, poplavne nižinske gozdove. Sladke vode so življenjski prostor rib in mnogih nevretenčarjev, od nje so odvisne tudi številne kopenske vrste. Za pestrost habitatnih tipov in biotsko raznovrstnost tekočih voda je pomembna njihova naravna dinamika (brzice, prodišča, strmi bregovi, okljuki ...). Z vodami so povezani tudi specifični, po obsegu praviloma majhni habitatni tipi z značilnimi rastlinskimi in živalskimi vrstami: termalni in kraški izviri, slapovi, lehnjakove pregrade. Med stoječe celinske vode prištevamo naravna stalna in presihajoča jezera, mrtvice, umetne akumulacije in manjše zadrževalnike ter ribnike.

- Pestri in ohranjeni gozdovi so prebivališča (habitati) in zatočišča raznovrstnega živalskega sveta. Ker so v Sloveniji ohranjeni tudi veliki kompleksi strnjenih gozdov, so se pri nas ohranile vrste, ki marsikje drugod nimajo več ustreznega življenjskega prostora za preživetje (npr. velike zveri).
- Grmišča kot končna stopnja vegetacijskega razvoja so v Sloveniji na večjih površinah le nad gozdno mejo in ob vodotokih. Prevladuje ruševje (*Pinetum mugo*), vresave so razvite zgolj fragmentarno. Večina preostale grmiščne vegetacije je razvojna stopnja pri zaraščanju travišč ali obrežij oziroma mejic na kmetijskih površinah.
- Naravna travišča kot končna stopnja vegetacijskega razvoja so v Sloveniji omejena na območje nad gozdno mejo in nekatere močvirne predele. Travišča kot prehodna stopnja vegetacijskega razvoja se naravno pojavljajo tudi v gozdnih območjih, npr. po požarih, snego- in vetrolomih. Med vsemi traviščnimi habitatnimi tipi prevladujejo travišča, ki so nastala zaradi človekove dejavnosti (košnje, paše), ali so posledica naravnega obnavljanja po opuščanju rabe. S stališča biotske raznovrstnosti izstopajo alpska travišča, ekstenzivno gospodarjena (brez gnojenja, košnja 1 do 2-krat na leto) suha in polsuha travišča na apnencu ter mokrotni in vlažni travniki. Naravna in polnaravna travišča so med ekosistemi z največjim številom živalskih in rastlinskih vrst v EU.
- Mokrišča so območja močvirij, lok, poplavnih gozdov in ravníc, močvirij ob vodotokih ali stoječih vodah, trstičij, nizkih in visokih barij, šotišč ali vod, naravnega ali antropogenega nastanka, ki so zaradi podzemne ali površinske, stoječe ali tekoče vode občasno, redno ali stalno pod vodo ali pa so tla nasičena z vodo, katere globina med oseko ne preseže šestih metrov. Mokrišča so zelo pomembna za številne vrste, so pa tudi med najbolj ogroženimi ekosistemi v Evropi. Večina habitatnih tipov mokrišč v EU je zaščitena. Tudi tista, ki jih je ustvaril človek (soline, ribniki, kali, opuščeni glinokopi ali gramoznice), so pomembni habitati rastlinskih in živalskih vrst, zlasti tam, kjer so naravna mokrišča zaradi človekovih posegov izginila.
- Barja so površine, kjer praviloma nastaja šota. Glede na kemizem podlage, vodni režim in floro oziroma vegetacijo razlikujemo visoka in nizka barja. Površje visokih barij je dvignjeno nad okolico in odmaknjeno od nivoja podtalnice, zato je njihov vodni režim odvisen od padavin. Nasprotno na nizka barja vedno vpliva mineralno bogatejša podtalnica ali površinska voda. Ponekod se v celoti ali delno mešata mineralno revna padavinska voda in mineralno bogatejša podtalnica ali površinska voda. Te predele imenujemo prehodna barja.

- Goličave obsegajo habitatne tipe skalovij in melišč, ki so najbolj številčno zastopani v Alpah, a jih najdemo tudi v drugih delih Slovenije.
- Kmetijska in urbanizirana krajina obsega številne habitatne tipe, ki so rezultat človekovega delovanja. Njeni bistveni sestavni deli so antropogeni habitati njiv, steljnikov, sadovnjakov, omejkov itn. Urbani ekosistemi se pojavljajo v številnih oblikah: zelenice, parki, vrtovi, zeleni prstani, rečne brežine, ribniki, jezera, obmestni gozdovi. Odprte mestne površine so lahko zatočišča določenim rastlinskim in živalskim vrstam in imajo pomembno funkcijo za t. i. urbano ekologijo. Habitati nekaterih vrst so tudi v kletih, cerkvenih zvonikih in drugih delih stavb (npr. netopirji, postovke idr.).

Preglednica 3: Vrste habitatnih tipov v Sloveniji (Pregled ..., 2001)

Table 3: Habitat types in Slovenia (Pregled ..., 2001)

Prva raven	Druga raven
Obalni in priobalni habitati	morski habitati
	rečna ustja in območja plimovanja v rekah
	obmorska slanišča s slanljubno vegetacijo
	obmorski klifi in skalnata morska obrežja
Celinske vode	stoječe vode
	tekoče vode
Grmišča in travišča	resave in grmišča v zmernih klimatskih predelih
	mokrotna ali vlažna antropogena travišča in visoko steblikovje
	mezotrofna do eutrofna gojena travišča
Gozdovi	listopadni gozdovi
	iglasti gozdovi
	mešani gozdovi zmerne podnebja
	obrečni in močvirni gozdovi in grmišča
	vednozeleni listnati gozdovi zmerne pasu
Barja in močvirja	visoka barja
	obrežna vodna vegetacija
	nizka barja, prehodna barja in izviri
Goličave (skalovje, melišča in peščine)	melišča
	skalne stene in skalovje
	stalna snežišča in ledeniki
	jame
	vulkanski in geotermalni pojavi
Kmetijska in urbanizirana krajina	intenzivno gojeni travniki
	sadovnjaki, oljčni nasadi, drevesne plantaže
	drevoredi, mejice, gozdni otoki, podeželski mozaik
	mestni parki in veliki vrtovi
	pozidana območja (mesta, vasi, industrijska območja)
	neobdelane, opuščene površine
	opuščeni rudniški in drugi umetni podzemski rovi
	industrijske vode

2.3.2.1 Metode za raziskovanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti

V literaturi je zaslediti množico metod, ki so bile razvite z namenom ugotavljanja stopnje biotske raznovrstnosti v krajini. Izhodišče, da je od tipa rabe tal odvisna stopnja krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti, je sprožilo vrsto raziskav. McGarigal in Marks (1994) in Eiden in sod. (2016) menijo, da je za biotsko raznovrstnost določenega območja pomembna gostota različnih vrst površinskega pokrova, število razredov površinskega pokrova na enoto površine, gostota robov, raznolikost različnih vrst površinskega pokrova in njihova porazdelitev v območju. Indeks gostot naštetih krajinskih sestavin odseva stopnjo fragmentacije določenega območja (homogenost ali heterogenost območja) in je zato odločilen za oceno biotske raznovrstnosti.

Duelli (1997) za ocenjevanje biotske raznovrstnosti predlaga naslednji nabor strukturnih parametrov:

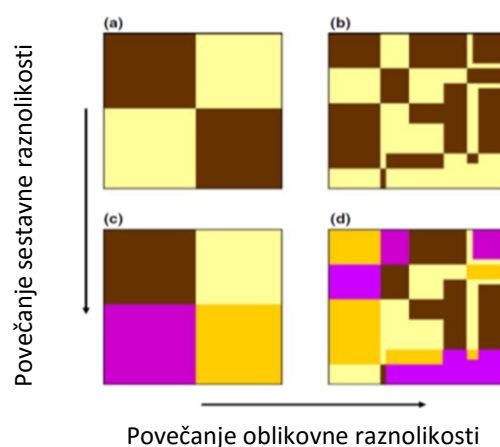
- število habitatnih tipov (tipov biotopov) na enoto površine: večje kot je število tipov biotopov na območju (velikosti najmanj 1km²), širši je genetski bazen,
- heterogenost habitatov ali število posameznih zaplat in dolžina ekotonov na enoto površine: števila habitatnih krp,
- skupna dolžina ekotonov na enoto površine ter
- razmerje naravno ohranjenih, polnaravnih in intenzivno obdelanih površin.

Ernault in sod. (2003) ugotavljajo, da je krajinska pestrost osnova za razlago obstoja in razporeditve vrst na lokalni in globalni ravni. Zaključuje tudi, da lahko posredno ocenjujemo biotsko raznovrstnost na osnovi krajinske pestrosti sorazmerno lažje kot na osnovi vrednotenja vrstne raznovrstnosti. Neposredno povezavo med biotsko raznovrstnostjo in krajinsko pestrostjo vzpostavimo, če strukturno krajinsko pestrost (različni tipi površinskega pokrova in krajinskih prvin so določeni samo na podlagi njihovih fizičnih značilnosti) nadgradimo s funkcionalno krajinsko pestrostjo (različni tipi površinskega pokrova in krajinskih sestavin so opredeljeni na osnovi razlik med potrebami vrst po prisotnosti določenih krajinskih prvin). Ohranjanje za posamezne vrste pomembnih krajinskih sestavin na določenem območju pomeni ohranjanje biotske raznovrstnosti ob hkratnem ohranjanju krajinske pestrosti. Z določitvijo krajinskih sestavin, ki so pomembne za vrstno raznovrstnost, ter spremljanjem stanja teh krajinskih prvin in vrstne raznolikosti v prihodnosti lahko poglobljeno določimo ključne povezave in razloge za spremembe biotske raznovrstnosti v posameznih krajinah. Smiselno je torej določiti in proučevati tiste krajinske sestavine, ki so čim bolj jasno povezane z vrstami tipičnimi za določeno krajino, in so pomembne na lokalni, regionalni, državni in mednarodni ravni, zato jih želimo v določeni krajini ohranjati.

Pri ohranjanju biotske raznovrstnosti je treba tudi upoštevati, da:

- je lahko habitat, ki sam po sebi ni biotsko raznovrsten, a je edini te vrste na regionalni oz. na nacionalni ravni, izredno pomemben za ohranjanje vrst, ki so vezane na prav to specifično obliko habitata (Tscharntke, 2012),
- ima povečanje sestavne pestrosti in fragmentacije habitatov tudi negativne vplive na raznovrstnost vrst (Fahrig, 2011),
- na nastanek biotske raznovrstnosti vplivajo tudi mikroklimatski ali talni pogoji ter različne tehnologije rabe tal, zlasti tehnologije kmetovanja (intenzivnosti paše, gostote setve, uporabe kemičnih snovi), (Benton in sod., 2003).

Krajinska pestrost se večinoma ocenjuje na izbrano površinsko enoto. Fahrig (2011) razlikuje med: strukturno krajinsko pestrostjo, pri kateri so različni tipi površinskega pokrova določeni na podlagi njihovih fizičnih značilnosti, brez upoštevanja vrst, ter funkcionalno krajinsko pestrostjo, pri kateri so različni tipi površinskega pokrova opredeljeni na osnovi razlik odvisnosti od virov posameznih vrst. Strukturna krajinska pestrost je po »mozaičnem konceptu« (Duelli in Obrist, 2003; Fahrig, 2011) opisana kot sestavna (variabilnost habitatov in števila biotopov) in oblikovna raznolikost (kompleksnost prostorskega vzorca, strukturiranost habitatov, število habitatnih krp in dolžina ekotonov).

Legenda:

- majhna sestavna in majhna oblikovna
- majhna sestavna in velika oblikovna
- velika sestavna in majhna oblikovna
- velika sestavna in velika oblikovna

Slika 21: Odnos med sestavno in oblikovno pestrostjo (Fahrig., 2011)

Figure 21: Relation between structural and design landscape heterogeneity (Fahrig., 2011)

Za spremljanje krajinske pestrosti so v Avstriji razvili krajinsko metriko s pomočjo katere so za celo državo izračunali indeks krajinske pestrosti na podlagi npr. razdrobljenosti habitatov, ekološke funkcije, konfiguracije krajine, človekovega vpliva (Walz, 2011).

Lomba in sod. (2014) so razvili kazalnik kmetijska zemljišča z visoko naravovarstveno vrednostjo, ki imajo naslednje skupne značilnosti: nizka intenziteta obdelave, prisotnost krajinskih prvin (kot so drevesa, grmovja, živice, omejki), prisotnost vrst z ohranitveno vrednostjo (prisotnost habitatov in vrst, pomembnih na evropski ravni), raznolikost površinskega pokrova, ki so mozaik naravne in kulturne krajine s krajinskimi prvinami.

Opredelili so tri tipe kmetijskih zemljišč z visoko naravovarstveno vrednostjo:

- kmetijska zemljišča z nizko intenziteto obdelave in visokim deležem krajinskih prvin (ekstenzivni travniki in pašniki, travniki s prepletom gozdne in grmovne vegetacije),
- kmetijska zemljišča s prevladujočo nizko intenzivnostjo, mozaikom naravnih in obdelovalnih površin, pestrostjo kultur, prisotnostjo habitatov in vrst, pomembnih na evropski ravni,
- kmetijska zemljišča, ki so habitat ene ali več vrst z veliko ohranitveno vrednostjo.

Fahrig (2011) je mnenja, da je ključno vprašanje postavitev ciljne biotske raznovrstnosti v krajini. Ciljna biotska raznovrstnost je tista biotska raznovrstnost, ki je mogoča ob sedanjih rabi tal. Ohranja se s spodbujanjem tehnologije rabe tal, ki povečujejo biotsko raznovrstnost, pestrostjo rabe tal, pestrostjo kultur in ohranjanjem bolj naravnih krajinskih prvin. V povezavi s kmetijstvom, ki pomembno vpliva na krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost, je dokazano, da ima upoštevanje ekoloških načel v kmetijstvu pozitiven učinek na pridelavo, zlasti z vidika odpornosti kmetijskih sistemov ter njihovo sposobnost regeneracije po motnjah. Višja krajinska pestrost in biotska raznovrstnost namreč izboljša ekosistemске funkcije, ki vplivajo na omejevanje škodljivcev ter izboljšuje opraševanje in rodovitnost tal (Tscharntke, 2012).

Na Kmetijskem inštitutu Slovenije so v letu 2012 izdelali projekt z naslovom »Naravna vrednost kmetijskih zemljišč.« Izhodišče vrednotenja je bila definicija Andersna (2004), ki območja visoke naravne vrednosti definira kot območja, v katerih prevladuje kmetijska raba, ki vzdržuje pestrost habitatov in v katerih so prisotne redke in zaščitene vrste. V projektu je bilo vrednotenih 60 testnih območij. Podatki modelnega vrednotenja so pokazali veliko odvisnost med kmetijskimi območji naravne vrednosti ter krajinsko pestrostjo.

Kmetijska območja so bila razdeljena na tri tipe:

- kmetijska območja z visokim deležem naravne vegetacije,
- kmetijska območja z nizko intenzivnostjo obdelave, z vključki krajinskih prvin (meje njiv oz. različnih rab, žive meje, zidovi, manjše zaplate vegetacije, manjši vodotoki oz. stoječe vode),
- kmetijska območja, kjer kmetijstvo omogoča obstoj redkih vrst ali vrst pomembnih na evropski ravni.

Anko (2000) je izdelal nalogo z naslovom »Vrednotenje krajin z vidika biotske raznovrstnosti ter izhodišča za njihovo varstvo.« Z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti v krajini so bili opredeljeni naslednji kazalci: pestrost krajinskih gradnikov, število različnih tipov krajinskih gradnikov in njihovih površinskih deležev, prostorske strukturne značilnosti elementov (število in velikost zaplat, oddaljenost od najbližje istovrstne zaplate, dolžina roba določenega tipa rabe tal) ter površinski delež in prostorski razpored ekosistemov.

Preglednica 4: Kazalci za vrednotenje krajine z vidika biotske raznovrstnosti (Anko, 2000)

Table 4: Indicators for evaluating the landscape in terms of biodiversity (Anko, 2000)

Kazalci za vrednotenje krajine z vidika biotske raznovrstnosti	Merila
Raznovrstnost krajinske zgradbe	ekosistemi
	habitati
	tipi rabe tal
Pestrost krajinskih sestavin	število in površina tipov istovrstne krajinske zgradbe
	število in površina tipov raznovrstne krajinske zgradbe
	površinski deleži tipov
Prostorske značilnosti krajinske zgradbe	število in velikost zaplat
	globina zaplat
	oddaljenost do najbližje istovrstne zaplate
	dolžina in tipi robov
	prisotnost omejkov, posameznih in skupine dreves
	stabilnost določenih elementov v času

Ugotovili so, da se raznovrstnost vrst določene krajine povečuje z večanjem pestrosti krajinskih prvin in da je za ohranjanje raznovrstnosti pomembna tudi njihova prostorska porazdelitev (od rastlin do rabe ali naravnega ekosistema). Prav tako je ugotovil, da imajo v kmetijski krajini z vidika večanja biotske raznovrstnosti še posebej pomembno vlogo ekstenzivne kmetijske površine, vodne površine, gozdne površine, omejki, posamezna drevesa, grmišča in drugi manjšinski ekosistemi, ki so habitati ali deli habitatov značilnih vrst določene krajine, ter da imajo pomembno vlogo tudi gozdne zaplate, in sicer

predvsem tiste, ki so blizu sosednjim gozdnim površinam in imajo vlogo stopnih kamnov ter gozdne zaplate, ki imajo večjo horizontalno in vertikalno pestrost, večjo stopnjo ohranjenosti naravne drevesne sestave in členjen gozdni rob.

Na testnem območju s površino 100 ha so bile analizirane naslednje značilnosti krajinske zgradbe:

- tip krajine (gozdna, gozdnata, agrarna, urbana, alpinska),
- delež osnovnih tipov rabe tal (gozd, kmetijske površine, urbane površine, vodne površine),
- tip heterogenosti (homogen, heterogen drobnozrnat, heterogen grobozrnat, heterogen mešan),
- zaplate gozda (velikost, število, oblika roba),
- omejki (gostota, oblika, povezanost),
- posamezna drevesa in skupine dreves (gostota),
- negozdne zaplate v gozdu (velikost, število, oblika roba),
- rob gozdnih kompleksov (oblika).

V nalogi z naslovom »Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti« (Golobič in sod., 2015) sta za izračun krajinske pestrosti uporabljena dva kriterija: pestrost tipov rabe prostora in pestrost krajinskih prvin. Za oba kriterija sta uporabljena dva kazalnika:

- razmerje med različnimi kategorijami površinskega pokrova in številom zaplat/poligonov posamezne kategorije površinskega pokrova, ter
- razmerje med različnimi kategorijami krajinskih prvin, evidentiranih na posameznem območju in številom zaplat/poligonov, v katerih se pojavljajo posamezne krajinske prvine.

Površinski pokrov je razdeljen v 6 kategorij: pozidana zemljišča (se ne upoštevajo pri seštevanju kategorij rabe), njive (orna zemljišča), trajni travniki, trajni nasadi, gozd in vsa zemljišča, porasla z gozdnim drevjem, suha zemljišča, mokrotna zemljišča in voda. Izbranih je 18 vrst krajinskih prvin: grbinasti travniki, kraške kotanje, površinska skalovitost, balvani in osamelci, terase, drevesa in grmi, gozdne zaplate, živice, obvodna vegetacija, visokodebelni sadovnjaki, vlažni travniki, robovi njiv, vodna telesa, lokalna zamočvirjenja, nizka barja, visoka barja, jarki, suhozidi. Med krajinske prvine so uvrščene tiste, ki se pojavljajo na različnih vrstah rabe, so prostorsko omejene in so zaradi zahtev tehnologije rabe lahko podvržene uničenju.

Za izračun skupne krajinske pestrosti je predlagana formula:

$$KP = \frac{\text{ŠKPP} \times \text{ŠPpp} + \text{ŠKKP} \times \text{ŠPpr}}{3} \quad \dots (1)$$

Pri čemer je:

- KP: krajinska pestrost
- ŠKPP: število kategorij površinskega pokrova (min = 1, max = 6)
- ŠPpp: število poligonov površinskega pokrova (min = 1, max = ni določeno)
- ŠKKP: število kategorij krajinskih prvin (min = 0, max = 18)
- ŠPpr: število poligonov krajinskih prvin (min = 0, max = ni določeno)

Produkt števila kategorij krajinskih prvin in števila poligonov je deljen s tri z namenom, da imata oba kriterija (površinski pokrov in krajinske prvine) približno enako težo.

Preglednica 5: Model krajinske pestrosti (Golobič in sod., 2015)

Table 5: Model of landscape diversity (Golobič in sod., 2015)

Kriterij	Min	Max	Ocena stopnje pestrosti	Razpon produkta
Št. različnih kategorij površinskega pokrova	1	6	/	1-18
Št. različnih poligonov	1	ni določeno	1: majhna pestrost (1-10 poligonov) 2: srednja pestrost (10-30 poligonov) 3: velika pestrost (>30 poligonov)	
Št. različnih kategorij krajinskih prvin	0	18	/	0-54
Št. poligonov	0	ni določeno	1: majhna pestrost (1-10 poligonov) 2: srednja pestrost (10-30 poligonov) 3: velika pestrost (>30 poligonov)	
Krajinska pestrost	1	36	1: majhna pestrost (KP = 1-12) 2: srednja pestrost (KP = 12-24) 3: velika pestrost (KP = 24-36)	1-36

Majhna stopnja krajinske pestrosti pomeni, da je območje dokaj homogeno, tako v pogledu različnih kategorij površinskega pokrova kot v pogledu krajinskih prvin – te se pojavljajo v manjšem obsegu ali pa sploh ne. Srednja stopnja krajinske pestrosti se pojavlja v primerih, ko se izmenjujejo različne kategorije površinskega pokrova v večjih zaplatah, lahko pa tudi le dve kategoriji (npr. njive in travniki) v manjših zaplatah. Pestrost površinskega pokrova dopolnjujejo krajinske prvine, ki se pojavljajo v prostoru. Visoka krajinska pestrost pomeni, da imamo na obravnavanem območju opraviti s prepletom različnih kategorij površinskega pokrova (vsaj dveh, če je mozaičnost velika), obenem pa je na območju prisotnih tudi veliko različnih kategorij krajinskih prvin.

2.3.3 Krajina kot nosilka krajinskih vrednot

Tako varstvo krajine kot varstvo narave sta bila v svojem začetku odraz estetskega odnosa človeka, da se ohrani nekaj lepega, redkega in dragocenega. Naravne vrednote so posebno vredni, izstopajoči deli narave, ki so lepi, slikoviti in posebni. V preteklosti so bili poimenovani naravne lepote, naravne znamenitosti, naravne redkosti. To so npr. geološki pojavi, minerali in fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemski kraški pojavi, podzemске jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Taki deli narave vsebujejo posebne vrednostne lastnosti.

Cilj ohranjanja naravnih vrednot je ohranitev lastnosti, zaradi katerih so deli narave opredeljeni za naravno vrednoto določene zvrsti ter v največji možni meri tudi vseh drugih lastnosti, obnovitev poškodovanih oz. uničenih naravnih vrednot, zagotovitev rabe naravnih vrednot na način, ki jih ne ogroža, zagotovitev *ex-situ* varstva naravnih vrednot, katerih ohranjanje v naravi, na mestu nahajališča ni možno.

Med zvrsti naravnih vrednot uvrščamo (Uredba o zvrsteh ..., 2003):

- površinska geomorfološka, podzemeljska geomorfološka ali geološka zvrst - deli zemeljske skorje, v njeni notranjosti in na površju,
- hidrološka zvrst - tekoče ali stoječe vode,
- ekosistemska zvrst - ekosistemi,
- botanična ali zoološka zvrst - habitati rastlin in živali prostoživečih vrst,
- drevesna zvrst - drevesa ali skupine dreves,
- zvrst oblikovane naravne vrednote - deli, ki so umetno oblikovani iz snovnih delov žive narave,
- zvrst krajinske vrednote - deli krajine.

Krajinska vrednota je del narave, ki ima zaradi značilnosti žive in nežive narave ter človekovega delovanja izjemno, tipično ali redko (Uredba o zvrsteh ..., 2003):

- obliko krajinskih elementov,
- razporeditev krajinskih elementov,
- raznolikost krajinskih elementov.

Krajinski elementi (sestavine) so pretežno naravnega izvora. Krajinska vrednota je lahko tudi območje z značilnim krajinskim vzorcem. Glede na osnovna merila določanja krajinske vrednote, ki so izjemnost, tipičnost, redkost, lahko ugotovimo, da:

- je za določanje krajinskih vrednot v sistemu ohranjanja narave pomemben predvsem estetski vidik,
- med krajinske vrednote uvrščamo tiste krajinske elemente, ki izstopajo glede na postavljena merila in presežejo določeno vrednost, ki si jo postavimo v postopku izbora krajinskih vrednot.

Krajinski sestavine, ki so v določenem območju pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti in imajo izjemno, tipično ali redko obliko, raznolikost in razmestitev, so krajinske sestavine, ki jih lahko uvrstimo v postopek določanja krajinskih vrednot. Ker je pri določanju pomemben estetski vidik, so to krajinske sestavine, ki pomembno vplivajo na ohranjanje prepoznavnosti krajine (slika 1). Krajine so pogosto nosilke posebnih vrednosti zaradi redkosti, prostorskega položaja, obsega, zaključenosti, krajinskih značilnosti, krajinskih vzorcev, izjemne skladnosti krajinske zgradbe, izjemne simbolne vrednosti krajine. Prednostne vrednostne lastnosti krajine, ki so odločilne za podelitev statusa krajinske vrednote, so torej predvsem lastnosti, zaradi katerih je določena krajinska sestavina ali krajinsko območje izjemno oziroma krepi prepoznavnost krajine. To so predvsem vidne lastnosti krajine, ki izkazujejo način prilagoditve življenja na nekem območju, zaradi naravnih danosti.

Kljub temu, da imamo v Sloveniji zavarovanih 45 krajinskih parkov (slika 6) in 15.000 naravnih vrednot (slika 4), status krajinske vrednote še ni uveljavljen. Glede na veljavno definicijo krajinske vrednote (Uredba o zvrsteh ..., 2003) na področju ohranjanja narave je v Sloveniji nedvomno kar nekaj območij (npr. nekateri alpski pašniki, belokranjski stelniki, vinorodne terase), ki bi jim lahko pripisali status krajinske vrednote, saj gre za vizualno izredno pestra, doživljajsko bogata in prepoznavna območja pretežno naravnega izvora oziroma območja z značilnim krajinskim vzorcem.

Merila za vrednotenje in opredeljevanje krajinskih vrednot z vidika ohranjanja narave se nanašajo predvsem na lastnosti naravnih oblik krajine, in so izjemnost, tipičnost, kompleksnost, ohranjenost, redkost, ekosistemska pomembnost, znanstveno-raziskovalne pomembnosti in simbolna pomembnost. Uporabljajo se smiselno glede na lastnosti krajine, izmed katerih se odbirajo krajinske vrednote.

Glede na merila vrednotenja je krajinska vrednota prepoznana kadar krajina oziroma njene sestavine odražajo eno ali več naslednjih lastnosti (Berginc, 2007):

- Izjemnost: krajina oziroma njene sestavine imajo npr. izjemne merske (izjemno velika, majhna, široka, visoka ...), oblikovne (izjemno ali enkratno obliko (slikovito, naravno), številčne (izjemno veliko število enakih ali raznolikih naravnih oblik), procesne (način delovanja) lastnost.
- Tipičnost (značilnost): krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki so za posamezen krajinski tip/vzorec pogosto opisane v literaturi.
- Kompleksno povezanost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki so posledica procesov na geografsko zaključenem območju.
- Ohranjenost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki izstopajo zaradi njihove naravne ohranjenosti.
- Redkost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki izstopajo zaradi redke naravne oblike ali naravnega pojava.
- Ekosistemsko pomembnost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti ekološko pomembnega območja in vsebuje reprezentativne, redke, obsežno razširjene ali dobro ohranjene habitatne tipe.
- Znanstveno-raziskovalno pomembnost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki so pomemben znanstveni dokaz.
- Pričevalno pomembnost: krajina oziroma njene sestavine imajo lastnosti, ki jih povezujejo s kulturnimi dogodki iz preteklosti (zgodovinskimi, znanstvenimi ter dogodki, povezanimi z ljudskim izročilom), ki imajo zaradi njihove prepoznavnosti simbolni pomen za slovenski narod.

2.3.4 Krajina kot nosilka prepoznavnosti

Človek dojema resničnost okoli sebe predvsem z vidom. Steinitz (2007) je v intervjuju za časopis Delo izjavil, da so krajine doživljajsko bogata prizorišča in ena od komponent nacionalne identitete ter so kot take jezik, kultura in zgodovina narodne identitete.

Krajina je več kot samo seštevek fizičnih značilnosti, ki jo gradijo. Način dojetja krajine, vpliva tudi na njeno dojetje kot vrednoto. Pri tem imajo največjo vlogo naše izkušnje (Landscape ..., 2006), predvsem njihova struktura in sestavljenost. Način, kako so dani elementi med seboj povezani, lahko bistveno vpliva na posameznikovo razumevanje nekega prostora, to pa vpliva na dojetje prepoznavnosti krajine. Ana Kučan (1990) je mnenja, da so vidne značilnosti posledica prepleta oblikovanosti zemeljskega površja in površinskega pokrova, ter da vizualne lastnosti krajine vplivajo na nastanek prepoznavnosti krajine, ki je rezultat edinstvene/enkratne zgradbe krajinskih prvin in rabe prostora v krajini.

Za zmanjšanje vpliva subjektivnosti estetskega vrednotenja je Reynard in sod. (2007) uporabil metodo kombiniranih meril, ki temelji na redkosti, tipičnosti in celovitosti pojava, ki mu doda še merilo estetske vrednosti, pri katerem uporabi dva preprosta kriterija, in sicer vidnost objekta in njegovo prepoznavnost.

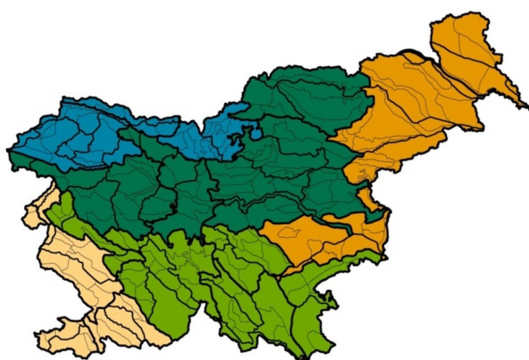
Odziv ljudi na opazovano krajino je všečnost. Kaplan in Kaplan (1989) sta ocenjevala, da so naravna krajinska prizorišča bolj všečna kot grajena. Tudi Steinitz (1990) ugotavlja, da ljudje izražajo največjo všečnost do krajin, ki vsebujejo manj grajenih sestavin, več daljnih pogledov, imajo razgiban teren in prisotno vodo. Danes je divjina nekakšen prototip ideje o naravi, ki jo ljudje visoko cenijo. Krajine, v katerih prevladujejo naravne sestavine, imajo zato še posebej velik potencial (Simonič, 2003).

Zube (1987) je raziskoval vzorce rabe tal in krajinske vzorce z vidika krajinske prepoznavnosti, ki temelji na povezavah med človekom in krajino. Proučeval je zlasti vpliv izkušenj in pridobljenih informacij na zaznavanje krajine. Ugotovil je, da vsakdo zaznava krajino individualno in da na individualno zaznavo vedno vplivata funkcija uporabe krajine v danem trenutku ter socio kulturni kontekst. Vse naštetе lastnosti vplivajo, da se krepí dojemanje krajine kot vrednote.

V anketni raziskavi o nacionalni prostorski identiteti (Kučan, 1997) so vprašani glede na značilnost ocenjevali naslednje krajinske prvine: gore, kraške pojave (jame), cerkvice, kozolce, vinograde/sadovnjake, gozd, jezera, gričevnat svet, vasi, morje z obalo, njive/travnike, reke/potoke, posamezna drevesa, žive meje (krajinske prvine so naštetе po vrstnem redu od zelo značilno do sploh ni značilno). Vprašani so razdelili krajinske prvine tudi na tiste, ki imajo simbolni pomen (jezera, morje, vinograd/sadovnjak, gore, kraški pojavi, kozolci in cerkvice na vzpetinah), in na tiste, ki so prisotne povsod v Sloveniji, torej vsakdanje (gričevnat svet, vasi, njive in travniki, žive meje, posamezna drevesa, reke/potoki, gozd). V anketni raziskavi o Spoznavnem zemljevidu Slovenije (Kučan, 2002) se je na prepoznavanje nacionalnega prostora in pomen prostorskih prvin (krajinskih sestavin) nanašalo kar nekaj vprašanj. Odgovori nakazujejo, da so krajinske prvine in vzorci za prepoznavanje Slovenije nedvomno pomembne. Med krajinskimi prvinami so najvišje ocenili gore/hribe, sledijo vinogradi in gorice, za njimi gozd, jezera in nato še kraški svet in morje z obalo, najnižje pa so ocenjevali ravnice. Rezultati obeh raziskav kažejo, da se krajinska prepoznavnost zlasti nanaša na posamezne motive in ne toliko na krajinsko regijo ali krajinsko sestavino. Motiv namreč gradi kombinacija krajinskih sestavin. Pokazalo se je, da sta na Slovenskem prepoznana dva motiva: motiv, ki ustreza predvsem gorski krajini, katere značilne krajinske sestavine so gore, hribi, gozd in motiv, ki ustreza kmetijski krajini, katere značilne krajinske sestavine so njive/travniki, vinogradi, kozolci, cerkvice na vzpetinah.

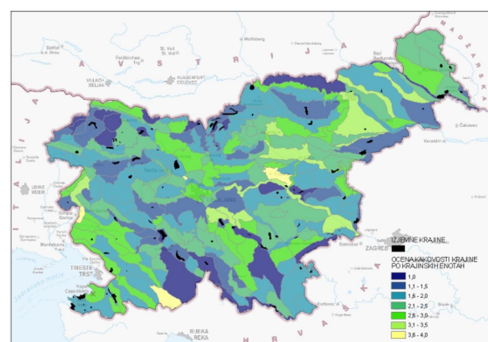
Pripisovanje pomena je torej zelo oseben način sprejemanja in obdelave informacij, na katerega vplivajo številni dejavniki, kot so lastne izkušnje opazovalca, njegova pričakovanja, motivacija in družbeni kontekst. Doživljajska vrednost krajine temelji na pozitivnem zaznavanju zanimivih in privlačnih prostorskih razporeditev krajinskih prvin, ki je pogojeno s funkcionalnostjo prostora. Ana Kučan (1998) tudi ugotavlja, da se fenomen navezanosti na kraj udejanja v pripisovanju posebnega pomena posameznim krajinskim prvinam, kar potrjuje krajine kot enega od nosilcev nacionalne identitete.

V Sloveniji je bila v letih od 1995 do 1998 na podlagi fizičnih (npr. podnebja, reliefa, hidrologije in površinskega pokrova) in subjektivnih meril (vidnost) izdelana tipološka klasifikacija slovenskih krajin (Marušič, 1998).

Slika 22: Regionalna razdelitev krajine v Sloveniji (Marušič, 1998)

Figure 22: Landscape regions in Slovenia (Marušič, 1998)

Slika 23: Vrednotenje slovenskih krajin (Marušič, 1998)

Figure 23: Landscape assessment in Slovenia (Marušič, 1998)

Na prvi ravni je bilo določenih 5 krajinskih regij, na drugi ravni je bilo določenih 18 širših krajinskih enot, na tretji ravni 67 enot in na četrti 233 enot (slika 22). Pomembna sestavina opisa posamezne krajinske enote je opredelitev krajinskih vzorcev, ki jih je opredeljenih 357. Krajinske vzorce, ki so bili določeni na ravni krajinskih regij, smo uporabili tudi pri pripravi seznama krajinskih sestavin. Na četrti ravni so vse krajinske enote ovrednotene na podlagi naslednjih kriterijev: naravna ohranjenost, pestrost, prostorski red, harmoničnost, simbolni pomen naravnih prvin in simbolni pomen kulturnih prvin (slika 23). Načeloma so bile visoko vrednotene enote, ki kažejo ujemanje z območji, ki imajo velik pomen tudi za ohranjanje narave. Zato lahko sklepamo, da so merila naravne ohranjenosti in vizualne prijetnosti povezana. Krajinske enote z visoko stopnjo krajinske pestrosti, prostorskega reda, harmoničnosti krajine imajo torej tudi visoko stopnjo biotske raznovrstnosti in pojavnosti naravnih vrednot. V večini primerov gre za krajine, v katerih je na izviren način (navadno zaradi težkih naravnih pogojev) urejen pridelovalni prostor. V teh krajinah se zrcalijo socialne razmere, optimalna prilagoditev

reliefu in drugim naravnim danostim ter svojevrstnost obdelovalnih postopkov kmetijske proizvodnje. Njihovo zgradbo navadno določa tudi drobna oziroma posebna parcelacija. Tovrstne krajinske vzorce uvrščamo med izjemne krajine. V Sloveniji je bilo identificiranih preko 100 območij izjemnih krajin (slika 25).

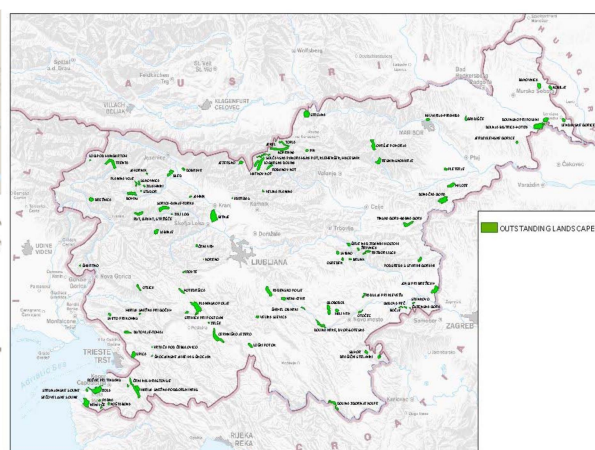
Hudoklin (2005) kot nosilke prepoznavnosti posameznih območij opredeljuje naslednje krajinske prvine (ki so bodisi naravne bodisi ustvarjene strukture ali kombinacija obeh):

- značilne krajinske prvine, ki se pogosto oziroma praviloma pojavljajo na nekem območju in s katerimi opišemo krajine določenega območja,
- enkratne krajinske prvine, ki so enkratne po tipološki zvrsti ali vrednosti in zato reprezentativne za določeno območje,
- simbolne krajinske prvine, ki imajo vrednost zaradi čustvenega (asociacijskega) odziva,
- pričevalne krajinske prvine, ki predstavljajo tradicionalne oblike bivanja in (pri)delovanja.

Slika 24: Prepoznavnost in naravne kakovosti krajine (SPRS, 2004)

Figure 24: Landscape visibility and natural qualities (SPRS, 2004)

Slika 25: Izjemne krajine Slovenije (SPRS, 2004)

Figure 25: Outstanding landscapes of Slovenia (SPRS, 2004)

SPRS opredeljuje prepoznavnost krajine skozi naslednje dejavnike:

- strukturna vrednost, ki označuje vizualno kakovost krajinskega območja,
- stopnja ujemanja med morfološkimi in tipološkimi značilnostmi krajine in rabo prostora,
- sestavljenost krajinske zgradbe s kombinacijami oblik naravnih in kulturnih prvin,
- kompleksnost znotraj iste strukturne enote naravnih ali kulturnih prvin,
- avtentičnost in pričevalnost zgradbe,
- kakovost umeščenosti grajenih struktur oziroma vzorcev,
- zgodovinski ali simbolni pomen posameznih delov ali celote.

3 NABOR KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI, POMEMBNIH ZA VARSTVO KRAJINE IN OHRANJANJE NARAVE

3.1 OPREDELITEV KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI

Krajina je preplet krajinskih sestavin. Značilno podobo posameznih krajin soustvarjajo predvsem posamezne krajinske sestavine in njihove kombinacije.

Krajinske sestavine so krajinske prvine in tipi rabe tal (površinski pokrov). Krajinske prvine so:

- geomorfološke in reliefne: gore, vrhovi, griči, doline, ravnine, kotanje (uvale, koliševke, vrtače), površinska skalovitost, balvani in skalni osamelci, melišča, terase (antropogene nepodprte, podprte, rečne,
- vodne: vodne površine (morje, reke, jezera), močvirja (močvirne ravnice, logi, barja, lokalna zamočvirjenja), vodni pojavi (meandri, kanjoni, slapovi), jarki,
- vegetacijske: gozd, zaplate gozda, gruče dreves, posamična drevesa, gruče grmišč, posamezni grmi, mejice/živice, obvodna vegetacija, visokodebelni sadovnjaki, suhi travniki, vlažni travniki, robovi njiv),
- grajene: posamezni objekti in obeležja (cerkve, pokopališča, kapelice), posamezni kmetijski objekti (kozolci, suhozidi, groblja).

Površinski pokrov gradijo različni tipi rabe tal, in sicer: gozdovi, travniki, njive in urbane površine.

Prepoznavnost krajin gradijo tako posamezne sestavine kot njihove kombinacije, ki oblikujejo krajinske vzorce in tipe krajin. Pojavnost krajinskih sestavin in njihove kombinacije v prostoru se razlikuje po krajinskih regijah (alpske, subalpske, panonske, kraške, primorske krajine).

V krajini se krajinske sestavine pojavljajo kot:

- točka: posamezno drevo, grm, skala,
- linija: gozdi rob, rastlinski pasovi, drevored, živa meja, vrste v trajnih nasadih, ježa, greben, suhozid, potok, terasa,
- ploskev: gozd, pašniki, travinje, njive, trajni nasadi (tradicionalni, plantažni; vinogradi sadovnjaki), steljniki, soline,
- konveksne značilnosti: hrib, otok, osamelec,
- konkavne značilnosti: vrtača, soteska, grapa, gramoznica, kamnolom.

Vidne lastnosti krajinskih sestavin so predvsem barve, tonske vrednosti (svetlo, temno), teksture (groba, drobna) in oblika (velikost, habitus) krajinskih sestavin ter odnosi med njimi. Prostorski red med krajinskimi prvinami je čitljivo razmerje, kot npr. poudarek, dominanca, zaporedje, stopnjevanje, klimaks, kontrast. Red temelji predvsem na velikosti členov, številčnosti, legi, pa tudi tonskih vrednosti, teksturnih značilnostih, barvi.

Krajinske značilnosti so tiste krajinske sestavine, ki opredeljujejo značaj krajine, krajinske enote, krajinskega vzorca in s tem gradijo njeno prepoznavnost. So torej tiste sestavine, po katerih se ena krajina loči od druge.

Pomen krajinskih sestavin in njihovih kombinacij v prostoru je različen za ohranjanje krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine.

3.1.1 Merila za opredelitev krajinskih značilnosti

Uvodna spoznanja o krajini v drugem poglavju so bila vodila za pripravo meril, na podlagi katerih smo izdelali seznam krajinskih značilnosti. V poglavju 2.3 je poudarjeno, da je za namen te naloge, torej za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave, ključna tista krajinska sestavina, katere ohranjanje omogoča ohranjanje dveh ključnih lastnosti krajine za varstvo krajine kot za ohranjanje narave in sicer biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajine ter v primerih izjemnih lastnosti tudi krajinskih vrednot.

Pri snovanju predloga sistema varstva krajine v sistemu ohranjanja narave, ki temelji na ohranjanju krajinskih značilnosti, smo izhajali iz celovitosti krajine, ki zajema tako ohranjanje biotske raznovrstnosti (ekosistemski vidik) kot ohranjanje prepoznavnosti krajine (estetsko simbolni vidik).

Krajinske sestavine, ki imajo velik pomen za ohranjanje biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajine ter krajinskih vrednot, opredelimo kot krajinske značilnosti. Načeloma velja, da je biotska raznovrstnost in stopnja prepoznavnosti krajine večja, čim več je v njej zastopanih raznovrstnih krajinskih sestavin, še zlasti naravnih krajinskih sestavin. Za krajinske vrednote pa so pomembne tiste krajinske sestavine, ki so izjemne, redke, tipične za določeno krajino. Pomembna lastnost pri izboru krajinskih sestavin za krajinske značilnosti je torej njihova relevantnost z vidika ohranjanja in zviševanja stopnje biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajine na določenem območju. Z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti je načeloma pomembna prav vsaka krajinska sestavina, z vidika varstva krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine pa le določene, zlasti tipične, redke in izjemne krajinske sestavine.

Struktura in oblika krajinskih sestavin ter razmerja med njimi oblikujejo lastnosti krajine, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine. Pri tem se struktura nanaša na število in pojavnost različnih krajinskih sestavin, njihova oblika krajinskih sestavin pa odraža vidne lastnosti krajine.

Struktura in oblika krajinskih sestavin se razlikuje glede na različne krajinske vzorce in krajinske enote. Krajinski vzorci z večjim številom krajinskih sestavin so tudi nosilci najvišje stopnje biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajine. Poseben pomen imajo tudi tiste krajinske sestavine, ki se razlikujejo glede na okolico (so različne od prevladujočih (drugačne rabe/habitati znotraj prevladujoče, npr. jarki med njivami)), saj pomembno prispevajo k višji stopnji biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajine. Kadar so krajinske sestavine tudi nosilke vidne izjemnosti (npr. v primeru izjemnih krajin) imajo tudi potencial za določanje krajinskih vrednot.

Pri opredeljevanju krajinskih sestavin, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti, krajinske prepoznavnosti ter izražajo lastnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot, smo izhajali iz meril opredeljenih v poglavju 2.3.2, 2.3.3 in 2.3.4.

Ugotovili smo, da se:

- krajinska pestrost izraža v velikem številu raznovrstnih krajinskih sestavin, številu istovrstnih krajinskih sestavin, pa tudi različnosti oblik, velikosti in različnosti prostorskih razmerj med njimi. Osnovne krajinske sestavine, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, so navedene v preglednici 3. Pri določanju krajinskih sestavin, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti, je treba upoštevati tudi kombinacijo tipov krajinskih sestavin (reliefne, vodne, vegetacijske, površinski pokrov, grajene) in njihovih pojavnih oblik (točka, linija, ploskev) v prostoru (preglednica 6),
- kot krajinske vrednote zavaruje tiste krajinske sestavine, ki so pretežno naravnega izvora in imajo v prostoru zaradi svoje enkratnosti, značilnosti in simbolnosti visoko stopnjo doživljajske vrednosti. Z namenom določitve krajinskih sestavin, ki imajo potencial za zavarovanje kot krajinske vrednote, smo pregledali že zavarovane naravne vrednote, jih razvrstili glede na pojavnost v prostoru ter podali splošno oceno njihovega potenciala za uvrstitev med krajinske vrednote (preglednica 7),
- prepoznavnost krajine izraža v visoki stopnji značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih sestavin na določenem območju, ki skupaj ustvarjajo krajinski vzorec/krajinsko

podobo, prepoznavno na lokalni, državni ali mednarodni ravni. Z namenom določitve krajinskih sestavin, ki so odločilne za ohranjanje prepoznavnosti krajine, smo na osnovi naloge »Regionalne razdelitve krajinskih tipov Slovenije« (Marušič, 1998) opredelili splošne krajinske vzorce, ki se pojavljajo v slovenskih krajinah in imajo potencial za zavarovanje kot krajinske vrednote, nato pa za splošne krajinske vzorce opredelili krajinske sestavine, ki se pojavljajo v posameznih slovenskih krajinskih regijah (preglednica 8).

Na osnovi pregleda literature ter ob upoštevanju podatkov o krajinskih vzorcih, krajinski pestrosti in biotski raznovrstnosti, prepoznavnosti krajine in naravnih vrednotah je bil oblikovan teoretični model za prepoznavo, ocenjevanje in izbor krajinskih značilnosti, ki so ključnega pomena za varstvo krajine in ohranjanje narave. Ta temelji na sestavni (število tipov) in oblikovni (število poligonov) pestrosti krajinskih značilnosti, ki jo sestavljajo tipi površinski pokrova in krajinskih prvin. Opredeljene krajinske značilnosti so bile ovrednotene z vidika njihovega pomena za ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst (funkcionalna pestrost) ter z vidika njihovega pomena za prepoznavnost krajin (pojavnost krajinske značilnosti v posamezni krajinski regiji in krajinskem tipu).

Preglednica 6: Opredelitev krajinskih sestavin, pomembnih za ohranjanje krajinske pestrosti, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Table 6: Definition of landscape components relevant for preservation of landscape heterogeneity, which is important for preservation of biodiversity

Krajinske sestavine	Točka	Linija	Ploskev
Reliefne	vrhovi, osamelci, vrtače, balvani in skalni osamelci	gore, hribovje, gričevje, reliefni robovi, stene	planote, kraška polja
Vodne	izviri, slapovi, kali, mlake	vodotoki	morje, jezera
Vegetacijske	gruče dreves, posamična drevesa,	mejice, linearne poteze vegetacije ob vodotokih, protivetrni nasadi	strnjen gozd, zaplate gozda, barja
Površinskega pokrova			gozdovi, travniki, njive, steljniki, soline, sadovnjaki, vinogradi
Grajene	cerkve, gradovi, kozolci, ostrvi, mlini, žage, mlinščice, klavže, jarki, spomeniki,	suhozid, terase,	prizorišča bojev

Preglednica 7: Nabor krajinskih sestavin z vidika njihovega potenciala za uvrstitev med krajinske vrednote
 Table 7: Set of landscape components as to their potential to be classified as landscape values

Elementi/pojavi	Zvrsti naravnih vrednot	Potencial za uvrstitev med krajinske vrednote
Posamezna drevesa različnih vrst	1	srednji
Redki rastlinski sestoji, npr. macesnov sestoj	2, 4, 7	srednji
Gozdni rezervati, pragozdovi	4, 7	majhen
Zaplate gozdov (v ravnini, na pobočju, na vrhovih)	2, 7	velik
Balvani, skalne čeri, stolpi, stene, pečine, spodmoli, okna	2	velik
Vrhovi, terase, osamelci	2	velik
Vrtače, depresije, estavele, požiralniki, ponori	2, 5	velik
Kraške planote, polja, osameli kras	2	srednji
Grape, soteske, zatrepi, krnice, brezna	2, 3	srednji
Ledeniško preoblikovano površje, morene, grbinasti travniki	2, 3	srednji
Vidni geološki profili, skladi, nahajališča rudnin	3	majhen
Izviri, izviri mineralne vode	3, 4, 5	srednji
Vodotoki, prodišča/vrbišča,	4, 5, 6	srednji
Slapovi, lehnjakovi slapovi	2, 3, 5	velik
Mrtvice, močvirja	4, 6, 7	srednji
Ribniki, bajerji, povirna mokrišča, kali	4, 6, 7	velik
Jezera, presihajoča jezera	4,5	velik
Ponikalnice	2	velik
Poplavne ravnice, mokrotne doline	4	majhen
Ostanki šote	3	majhen
Visoka, nizka barja	4, 7	majhen
Trstičja	6, 7	srednji
Ekstenzivni suhi travniki	4, 7	srednji
Ekstenzivni mokrotni travniki	4, 7	srednji
Mrazišča	4	srednji
Rastišča redkih rastlin	7	majhen
Habitati redkih živalskih vrst	6	majhen
Soline	2	velik
Alpinum	7	majhen
Park, parkovni nasad, parkovni kompleks, drevored	8	velik

Legenda Zvrsti naravnih vrednot:

1. drevesne,
2. geomorfološke
3. geološke
4. ekosistemske
5. hidrološke
6. zoološke
7. botanične
8. oblikovane naravne vrednote

Preglednica 8: Nabor krajinskih sestavin po krajinskih regijah

Table 8: Set of landscape components by landscape regions

Krajinski vzorci	Krajinske sestavine v posameznih krajinskih regijah				
	Alpske krajine	Predalpske krajine	Subpanonske krajine	Kraške krajine	Primorske krajine
Krajine skalnatega visokogorja	gorski vrhovi, gorske skupine	/	/	/	/
Gozdne krajine na planotah, slemenih, gričevju, hribovju in pobočjih	rušje, strnjeni gozdni sestoji na planotah, kraški relief, šotna barja, močvirni svet	strnjeni gozdni sestoji na planotah, kraški relief, šotna barja, močvirni svet	gozdni sestoji v grapah	strnjeni gozdni sestoji na planotah, celki, skalni robovi, ostenja	strnjeni gozdni sestoji na planotah, celki, skalni robovi
Gozdne krajine na ravninah	gozdne zaplate	gozdne zaplate	gozdne zaplate, nasadi gozda	/	/
Vodne in obvodne krajine	izviri, studenci, potoki, reke, hidromorfološki pojavi, jezera, prodišča	izviri, studenci, potoki, reke, obvodni svet, močvirni svet, poplavna zemljišča	regulirani potoki, reke, obvodni svet, močvirja, vodni kanali, poplavni travniki	presihajoča jezera, poplavna zemljišča	morje, obala, flišni klifi, soline, močvirni ravninski svet
Mozaične krajine na planotah, slemenih, gričevju, hribovju in pobočjih	alpske doline, izmenjava njiv, travnikov in trajnih nasadov, gozdov	izmenjava njiv, travnikov, manjših trajnih nasadov in gozdov	izmenjava njiv, travnikov, manjših trajnih nasadov in gozdov	tradicionalno kmetijstvo, obdelane terase, vrtače, mehko valovit svet travnikov	drobna kvadratasta kultura mesta
Mozaične krajine na ravninah	/	osamelci, preplet njiv, travnikov, poplavna zemljišča	preplet njiv, travnikov, vinogradov in gozda	preplet njiv, travnikov, presihajoča jezera, vlažni travniki	preplet njiv, travnikov, vinogradov, sadovnjakov
Krajine travnatega sveta na planotah, slemenih, gričevju, hribovju in pobočjih	planine, celki, pašniki, visokogorski travniki	celki, pašniki, skalovita pobočja	preplet njiv, travnikov, vinogradov in gozda	celki, steljniki, kraške gmajne, njive v vrtačah, suhozidi	kraške gmajne, njive v vrtačah, suhozidi
Krajine travnatega sveta v dolinah, kotlinah (ravninah)	pašniki, travniki, obvodni svet, mokrotni svet	obvodni in mokrotni svet, posamezno drevje in grmovje, meliorirana zemljišča	obvodni in mokrotni svet, posamezno drevje in grmovje, meliorirana zemljišča	poplavna polja, presihajoča jezera	mozaična raba

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 8

Krajinski vzorci	Krajinske sestavine v posameznih krajinskih regijah				
	Alpske krajine	Predalpske krajine	Subpanonske krajine	Kraške krajine	Primorske krajine
Njivske krajine na ravninah	/	kompleksi njiv na melioriranih površinah	meliorirani kompleksi njiv	/	/
Njivske krajine na planotah, slemenih, gričevju, hribovju in pobočjih	/	drobno členjene njive s pestro menjavo kultur	drobno členjene njive s pestro menjavo kultur	drobno členjene njive s pestro menjavo kultur	drobno členjene njive s pestro menjavo kultur
Krajine trajnih nasadov na ravninah	/	plantažni sadovnjaki	plantažni sadovnjaki	plantažni sadovnjaki	plantažni sadovnjaki
Krajine trajnih nasadov na planotah, slemenih, gričevju, hribovju in pobočjih	travniški sadovnjaki na hribovju ob vaseh	travniški sadovnjaki na gričevju in hribovju ob vaseh	trta, zasajena po horizontalnih terasah, plantažni in travniški sadovnjaki na terasah	trta, zasajena po padnicah, travniški sadovnjaki na gričevju	vinogradi na terasah, sadovnjaki na terasah
Poseljene krajine	planšarije, samotne domačije, gručasta naselja, rekreacijska območja	kozolci, cerkve na vrhovih, samotne domačije, gručasta naselja	cerkve na vrhovih, razpršena pozidava, obcestne vasi, gradovi, samostani	gručasta naselja	gručasta naselja

Krajinske sestavine opredelimo kot krajinske značilnosti, kadar imajo velik pomen za varstvo krajine (prepoznavnost krajine) in/ali za ohranjanje narave (biotsko raznovrstnost, krajinske vrednote).

V seznam krajinskih sestavin smo uvrstili tiste krajinske sestavine, ki smo jih z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in/ali prepoznavnosti krajine opredelili kot značilne, enkratne in/ali simbolne.

Značilnost, enkratnost in simbolnost krajinskih sestavin predstavlja namreč tiste lastnosti krajinskih sestavin, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine (preglednica 9).

Preglednica 9: Merila za vrednotenje krajinskih sestavin

Table 9: Criteria for landscape component evaluation

Krajinska sestavina	Biotska raznovrstnost	Krajinska vrednota	Prepoznavnost krajine
Značilna	Krajinska sestavina se pojavlja v posameznem habitatnem tipu in je ključna za ohranjanje indikatorskih vrst posameznega habitatnega tipa.	Krajinska sestavina je lahko tipičen krajinski vzorec ali pa tipična krajinska sestavina določenega krajinskega vzorca.	Krajinska sestavina se pojavlja v določeni krajini in brez te sestavine ni mogoče opisati krajine določenega območja.
Enkratna	Krajinska sestavina se praviloma pojavlja kot ostanek nekega habitatnega tipa v drugem habitatnem tipu in s tem povečuje biotsko raznovrstnost, ker omogoča ohranjanje netipičnih vrst večinskega habitatnega tipa.	Krajinska sestavina je vizualno izstopajoča (glede na velikost, obliko, barvo, položaj).	Krajinska sestavina je lahko enkratna/izjemna v svoji tipološki in/ali vrednostni opredelitvi.
Simbolna	Krajinska sestavina, ki omogoča ohranjanje simbolnih živalskih in rastlinskih vrst, npr. štorklja v Prekmurju, močvirski tulipan na Ljubljanskem barju.	Krajinska sestavina izkazuje spoštljiv odnos človeka do narave, npr. soline, terasasta območja in pričevalno vrednost na nacionalni ali lokalni ravni.	Krajinska sestavina je nosilka narodne identitete, npr. izjemni krajinski vzorci, prepoznavnost območja, npr. Triglav.

3.1.2 Seznam in vrednotenje krajinskih značilnosti

Pri pripravi seznama krajinskih sestavin smo izhajali v prvi vrsti iz krajinskih sestavin, ki so odločilne za prepoznavnost posamezne slovenske krajinske regije (alpske, predalpske, subpanonske, kraške, primorske krajine). Na osnovi krajinskih sestavin opredeljenih v preglednici 8, smo pripravili opozorilni seznam potencialnih krajinskih značilnosti (preglednica 10) in jih ovrednotili z vidika njihovega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine na osnovi meril opredeljenih v preglednici 9.

Vsako krajinsko značilnost smo v preglednici 10 ocenili glede njene značilnost, enkratnosti in simbolnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine, skladno z merili, ki so podana v preglednici 9.

Za ocenjevanje geomorfoloških in reliefnih krajinskih značilnosti, tako naravnih kot grajenih, smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (gore, hribovje, kraška polja, ravnine/doline/kotline), enkratna (hribovje, kraško polje, stene, depresije na ravnini, površinska skalovitost, balvani/skalni stolpi, gramoznice/kamnolomi, obdelane vrtače, nasip), simbolna (gore, kraška polja, stene, depresije na ravnini, površinska skalovitost, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, gramoznice/kamnolomi),
- krajinsko vrednoto: značilna (gore, hribovje, kraška polja, ravnine/doline/kotline, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, obdelane vrtače), enkratna (gore, hribovje, kraška polja, stene, osamelci na ravninah, depresije na ravnini, površinska skalovitost, balvani/skalni stolpi, obdelane vrtače), simbolna (gore, stene, osamelci na ravninah, depresije na ravnini, balvani/skalni stolpi, gramoznice/kamnolomi, obdelane vrtače),
- prepoznavnost krajina: značilna (gore, hribovje, kraška polja, ravnine/doline/kotline, obdelane vrtače), enkratna (gore, hribovje, kraška polja, stene, osamelci na ravninah, depresije na ravnini, površinska skalovitost, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, gramoznice/kamnolomi, obdelane vrtače,), simbolna (gore, kraška polja, stene, osamelci na ravninah, depresije na ravnini, površinska skalovitost, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, obdelane vrtače).

Za ocenjevanje vegetacijskih krajinskih značilnosti, tako naravnih kot grajenih, smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, robovi), enkratna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi), simbolna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi),
- krajinsko vrednoto: značilna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi), enkratna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi), simbolna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi),
- prepoznavnost krajina: značilna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, rušje, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi), enkratna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi), simbolna (visoka/nizka barja, obvodna vegetacija, gozdna zaplata, drevesa/grmišča, trstičja, mrazišča, poteze vegetacije, robovi).

Za ocenjevanje krajinskih značilnosti površinskega pokrova, ki je rezultat naravnih ali ustvarjenih dejavnikov, smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, visokodebelni sadovnjaki, strnjeni kompleksi njiv, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), enkratna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, intenzivni travniki, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), simbolna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, trajni plantažni nasadi, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline),
- krajinsko vrednoto: značilna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, trajni plantažni nasadi, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, strnjeni kompleksi njiv, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), enkratna (gozdni sestoji, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, intenzivni travniki, trajni plantažni nasadi, vinogradi, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), simbolna (površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline),
- prepoznavnost krajin: značilna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, strnjeni kompleksi njiv, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), enkratna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, intenzivni travniki, trajni plantažni nasadi, visokodebelni sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, strnjeni kompleksi njiv, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline), simbolna (gozdni sestoji, površine v zaraščanju, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, pašniki, grbinasti travniki, mokrotni travniki, suhi travniki, visokodebelni

sadovnjaki, vinogradi, drobno členjene njive s pestro izmenjavo kultur, mozaična izmenjava njiv/travnikov/trajnih nasadov/gozdov, celki, planine s stanovi, soline).

Za ocenjevanje vodnih krajinskih značilnosti smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, kal/lokev), enkratna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, melioracijski jarki, kal/lokev), simbolna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, kal/lokev),
- krajinsko vrednoto: značilna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, melioracijski jarki, kal/lokev), enkratna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, kal/lokev), simbolna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, kal/lokev),
- prepoznavnost krajin: značilna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, melioracijski jarki, kal/lokev), enkratna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, melioracijski jarki, kal/lokev), simbolna (morje, vodne površine, poplavne in presihajoče vodne površine, hidromorfološke prvine, lokalna zamočvirjenja, vodni kanali, melioracijski jarki, kal/lokev).

Za ocenjevanje parcelne strukture kot krajinske značilnosti smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (/), enkratna (trakasta, grudasta, pravokotna), simbolna (/),
- krajinsko vrednoto: značilna (trakasta, grudasta, pravokotna), enkratna (trakasta, grudasta, pravokotna), simbolna (trakasta, grudasta, pravokotna),
- prepoznavnost krajin: značilna (trakasta, grudasta, pravokotna), enkratna (trakasta, grudasta, pravokotna), simbolna (trakasta, grudasta, pravokotna).

Za ocenjevanje grajenih objektov kot krajinskih značilnosti smo uporabili naslednja merila in sicer z vidika njihovega pomena za:

- biotsko raznovrstnost: značilna (/), enkratna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci, ceste in drugi

- infrastrukturni objekti), simbolna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci),
- krajinsko vrednoto: značilna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci, ceste in drugi infrastrukturni objekti), enkratna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase), simbolna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci),
  - prepoznavnost krajin: značilna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase), enkratna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci, ceste in drugi infrastrukturni objekti), simbolna (suhozid/kašte/oporni zidovi, terase, posamični objekti izven naselij na ravnini, posamični objekti izven naselij na vrhovih, strnjene naselbine in drugi poselitveni vzorci).

Pomen krajinskih značilnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajine smo vrednotili v razponu treh kategorij (velik, srednji, majhen). V tem koraku smo ocenjevali krajinsko značilnost samo po sebi, ne glede na lego v določeni krajinski regiji.

Velik pomen smo pripisali tisti krajinski značilnosti, ki je značilna, enkratna in simbolna z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti, krajinske vrednote ali prepoznavnosti krajine. Srednji pomen smo pripisali tisti krajinski značilnosti, ki odslikuje vsaj dve od naštetih lastnosti lastnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinske vrednote in prepoznavnosti krajine. Majhen pomen pa smo pripisali tisti krajinski značilnosti, ki odslikuje vsajeno od naštetih lastnosti. Posameznim krajinskim značilnostim smo glede na vrednostno oceno pripisali tudi njihovo splošno vrednost za ohranjanje narave in varstvo krajine. Pomen posameznih krajinskih značilnosti ohranjanje narave in krajine smo ocenili na osnove skupne vrednosti pomena krajinske značilnosti za biotsko raznovrstnost, krajinsko vrednoto in prepoznavnost krajine.

Preglednica 10: Opozorilni seznam in vrednotenje potencialnih krajinskih značilnosti

Table 10: Alert list and evaluation of potential landscape features

POTENCIALNE KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Pomen potencialnih krajinskih značilnosti za ohranjanje			
	biotske raznovrstnosti	krajinskih vrednot	prepoznavnosti krajini	narave in krajine
1 KRAJINSKE NARAVNE ZNAČILNOSTI				
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti				
gore (posamezne, skupine),	XX	XXX	XXX	XXX
hribovje (npr. posamezni vrhovi, sedla, grebeni, slemenca, hrib, grič, skupina gričev)	XX	XX	XX	XX
kraška polja (poplavna, suha)	XXX	XX	XXX	XXX
stene (npr. stene, skalovita pobočja, reliefni robovi, klifi, ježe)	XX	XX	XX	XX
kotline/doline/ravnine	X	X	X	X
osamelci na ravninah	XX	XXX	XXX	XXX
depresije na ravnini (npr. vrtača, uvala, koliševka, kraške kotanje, estavele)	XXX	XXX	XXX	XXX
površinska skalovitost	XX	XX	XX	XX
balvani/skalni stolpi	XX	XXX	XX	XX
melišča/morene	XX	X	XX	XX
Vegetacijske krajinske značilnosti				
visoka/nizka barja	XXX	XXX	XX	XXX
obvodna vegetacija	XXX	XXX	XXX	XXX
gozdna zaplata (ravnina, pobočje)	XXX	XXX	XXX	XXX
rušje	XXX	XX	XX	XXX
drevesa/grmišča (skupina ali posamično)	XXX	XXX	XXX	XXX
trstičja	XXX	XXX	XXX	XXX
mrazišča	XXX	XXX	XXX	XXX
Površinski pokrov				
gozdni sestoji (ravnina, pobočje)	XXX	XX	XX	XX
površine v zaraščanju	XXX	X	X	XX
Vodne krajinske značilnosti				
morje	XX	XXX	XXX	XXX
vodne površine (npr. jezera, izvir, studenec, potok, reka)	XXX	XXX	XXX	XXX
poplavne in presihajoče vodne površine	XXX	XXX	XXX	XXX
hidromorfološke prvine (npr. prodišča, otoki, suhi rokavi)	XXX	XXX	XXX	XXX
lokalno zamočvirjenje	XXX	XXX	XXX	XXX
2 KRAJINSKE USTVARJENE ZNAČILNOSTI				
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti				
gramoznice/kamrolomi	XX	X	X	X
obdelane vrtače	XX	XXX	XXX	XXX
nasip	X	X	XX	X

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 10

POTENCIALNE KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Pomen potencialnih krajinskih značilnosti za ohranjanje			
	biotske raznoverstnosti	krajinskih vrednot	prepoznavnosti krajin	narave in krajine
Vegetacijske krajinske značilnosti				
poteze vegetacije (npr. drevoredi, mejice, obraščeni vodotoki, protivetrne zaščite)	XX	XXX	XXX	XXX
robovi (gozd/travnik/njiva/voda)	XXX	XXX	XXX	XXX
Površinski pokrov				
površine porasle z redkim gozdom (dobrave, logi, gaji, kraške gmajne)	XXX	XX	XXX	XXX
steljniki	XXX	XXX	XXX	XXX
pašniki	XXX	XXX	XXX	XXX
grbinast travnik	XXX	XXX	XXX	XXX
mokrotni travnik	XXX	XXX	XXX	XXX
suhi travnik	XXX	XXX	XXX	XXX
intenzivni travnik	X	XX	XX	XX
trajni plantažni sadovnjaki	X	X	XX	X
visokodebelni sadovnjaki	XXX	XXX	XXX	XXX
vinogradi	X	XXX	XXX	XXX
drobno členjene njive s pestro menjavo kultur	XX	XX	XX	XX
strnjeni kompleksi njiv	X	X	XX	X
mozaična izmenjava njiv, travnikov in trajnih nasadov, gozdov	XXX	XXX	XXX	XXX
celki	XXX	XXX	XXX	XXX
planine s stanovi	XXX	XXX	XXX	XXX
soline	XXX	XXX	XXX	XXX
Vodne krajinske značilnosti				
vodni kanali	XX	XX	XXX	XX
melioracijski jarki	X	X	XXX	XX
kal ali lokev	XXX	XXX	XXX	XXX
Parcelna struktura				
trakasta,	X	XXX	XXX	XX
grudasta	X	XXX	XXX	XX
pravokotna	X	XXX	XXX	XX
Grajeni objekti				
suhozid, kašte, oporni zidovi,	XX	XXX	XXX	XXX
terase	XX	XXX	XXX	XXX
posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, znamenja, gradovi, samostani, mlini, kozolci)	XX	XX	XX	XX
posamični objekti izven naselij na vrhovih	XX	XX	XX	XX
strnjene naselbine in drugi značilni poselitveni vzorci	XX	XX	XX	XX
ceste in drugi infrastrukturni objekti	X	X	X	X

se nadaljuje

nadaljevanje pregledice 10

Legenda in merila za določanje pomena potencialnih krajinskih značilnosti:

XXX: velik pomen

XX: srednji pomen

X: majhen pomen

Pripravljen seznam krajinskih značilnosti predstavlja zgolj opozorilni seznam, saj je pri uporabi na določenem območju zaradi posebnih značilnosti območja treba upoštevati možna odstopanja.

3.1.3 Obrazec za opis krajinskih značilnosti posamezne krajine

Nabor krajinskih značilnosti smo preverili tudi na testnih območjih in hkrati ugotavljali katere od prisotnih krajinskih značilnosti so ključne in imajo odločilno vlogo za ohranjanje krajinske prepoznavnosti (omogočajo ohranjanje krajinskih vzorcev), krajinske pestrosti (dajejo zatočišča in hrano indikatorskim vrstam) oziroma za zavarovanje kot krajinske vrednote.

V ta namen je pripravljen predlog obrazca za določitev, opis in vrednotenje ključnih krajinskih značilnosti posamezne krajine.

Osnovni cilj pri pripravi obrazca je bil, da omogoči:

- kratko predstavitev območja (lego v krajinski regiji, opis krajinskega vzorca, krajinski in naravni pomen območja),
- predstavitev krajinskih sestavin (slikovna predstavitev ter opis krajinske sestavine glede na tip, število, velikost, pojavnosti, njene vidne lastnosti),
- izbor in ocena krajinskih značilnosti z vidika njihovega pomena za ohranjanje krajinske pestrosti (biotska raznovrstnost), zavarovanje kot krajinske vrednote, za ohranjanje prepoznavnosti krajine ter na koncu tudi z navedbo najpomembnejših (ključnih) krajinskih značilnosti območja, ki jih bi bilo treba ohranjati tako z vidika ohranjanja narave kot varstva krajine na nacionalni ravni.

Stopnjo pomembnosti krajinske značilnosti smo ocenili na podlagi meril iz preglednice 6 in na ta način ponovno preverili pravilnost pripisanega pomena krajinske sestavine v preglednici 8. Ker je za varstvo krajine in ohranjanje narave bistveno, da se najpomembnejše krajinske značilnosti tudi ohranjajo, za kar pa potrebujemo njihovo učinkovito upravljanje, smo v obrazec vključili tudi oceno ogroženosti krajinske značilnosti in instrumente za njihovo upravljanje.

Pri tem smo glede na namen naloge izhajali samo iz sistema ohranjanja narave in opredelili samo usmeritve za ohranjanja krajinskih vrednot in krajinske pestrosti, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Preglednica 11: Predlog obrazca za določitev, opis in vrednotenje krajinskih značilnosti posamezne krajine

Table 11: Proposal of a form for identification, description and evaluation of an individual landscape's features

Ime območja in datum izpolnitve	
1. Predstavitev območja (lega in pomen)	
grafična predstavitev: npr. fotografija, karta krajinskih regij in karta vrednotenja krajinskih enot (Marušič (1998)) z označeno lego območja, karta naravnih vrednot	opisna predstavitev: npr. predstavitev krajinske regije, enote/vzorca/vrednostne ocene krajine/izjemne krajine/prepoznavnosti/naravne ohranjenosti/biotske raznovrstnosti/naravne vrednote/kulturne dediščin/
2. Predstavitev krajinskih značilnosti	
2.1 Ime krajinske značilnosti	
fotografija	<u>uvrstitev v tip: geomorfološka:</u> reliefna, vodna, rastlinska, površinski pokrov, strukturna, grajena <u>število in velikost krajinskih značilnosti</u> <u>pojavnost:</u> točke, ploskve, volumni, linije <u>vidne lastnosti:</u> barva, tonske vrednosti (svetlo, temno), teksture (groba, drobna) in oblika (velikost, habitus) <u>odnosi med krajinskimi značilnostmi (prostorski red):</u> poudarek, dominanca, zaporedje, stopnjevanje, klimaks, kontrast, simetrija, skladnost <u>kontekst pojavnosti:</u> kje in pod katerimi pogoji se pojavlja, raba prostora
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti	veliko število in raznovrstnost reliefnih, vodnih, vegetacijskih, površinskih krajinskih značilnosti na določenem območju merilo krajinske pestrosti je oblika, velikost, število, struktura, razporeditev, povezanost posameznih točk, linij, ploskev, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov
navedba krajinskih značilnosti	opis krajinske pestrosti z navedbo ključnih krajinskih značilnosti, ki so življenjski prostor pomembnih vrst prisotnih na območju
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	visoka stopnja značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo: - skladnost rabe in naravnega (obdelane terase, obdelane vrtače, linearne poteze vegetacije (drevoredi, živice; ob cestah, ob vodotokih)), - tipično vidno podobo krajinskega območja – krajinski vzorec, pestrost doživetij, videzna privlačnost (krajinske dominante – cerkve, izpostavljeni vrhovi, opaznejši objekti ipd.)

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 11

Ime območja in datum izpolnitve	
navedba krajinskih značilnosti	opis krajinske prepoznavnosti z navedbo ključnih krajinskih značilnosti, ki gradijo prepoznavnost območja
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	krajinska značilnost je lahko enkratna, značilna, simbolna na določenem območju, njena oblika, velikost, število, struktura, razporeditev, povezanost ima visoko doživljajsko vrednost, ki je prepoznavna v lokalnem, širšem državnem ali mednarodnem merilu
navedba krajinskih značilnosti	predlog krajinskih značilnosti za status krajinske vrednote
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	krajinska značilnost je zaradi svoje enkratnosti, značilnosti in simbolnosti z vidika pomena za biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost, krajinske vrednote in prepoznavnosti pomembna tako za ohranjanje narave kot varstvo krajine
navedba krajinskih značilnosti	predlog krajinskih značilnosti, ki naj se ohranjajo skozi sistem ohranjanja narave
4. Usmeritve za ohranjanje ključnih krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	krajinska značilnost je obstojna/ogrožena in ni/je pogojena z ohranjanjem točno določene rabe
navedba krajinskih značilnosti, katerih obstoj je ogrožen	opis stopnje ogroženosti
4.2 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, ki so predlagane za potencialne krajinske vrednote	predlog za pridobitev statusa krajinske vrednote
navedba krajinskih značilnosti	opis cilja, opis usmeritve, opis ukrepa
4.3. Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti	ohranjanje krajinskih značilnosti s predpisom po 35. členu ZON
navedba krajinskih značilnosti	opis cilja, opis usmeritve, opis ukrepa

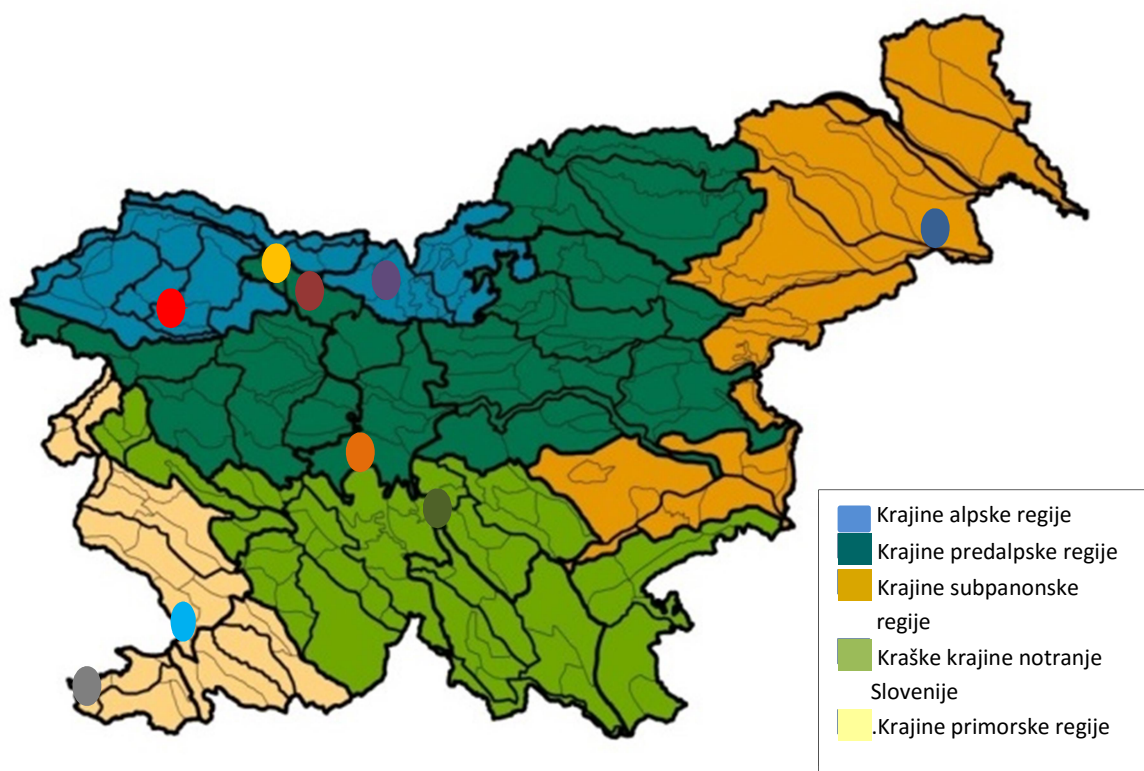
3.2 PREVERITEV KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI NA TESTNIH OBMOČJIH

Temeljno izhodišče za izbor testnih območij je pokritost vseh petih slovenskih krajinskih regij. Merila za izbor testnega območja v posamezni slovenski regiji so bila, da je na testnem območju (zastopanost vseh meril ni pogoj): ekološko pomembno območje, območje Natura 2000, naravna vrednota, izjemna krajina, kulturna dediščina, zavarovano območje ohranjanja narave. Predpostavljali smo, da so te lastnosti, poleg lege v posamezni krajinski regiji, odločilne za preveritev seznama potencialnih krajinskih značilnosti in pripravo nabora ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne tako za ohranjanje narave kot varstvo krajine. Pri izboru testnih območji smo upoštevali tudi, da prepoznavnost posamezne krajinske regije oblikujejo številni vzorci, ki so kombinacija posameznih krajinskih sestavin (preglednica 8 in 10), zato smo v nalogi želeli seznam krajinskih značilnosti preveriti glede na krajinske vzorce posamezne krajinske regije. Na

izbor testnih območij je vplivalo tudi dejstvo, da smo iskali območja, ki izstopajo z vidika biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti ter območja za katera smo menili, da bi jih lahko uvrstili med krajinske vrednote.

Tako smo glede na izbrane kriterije izbrali devet testnih območij in sicer: Fužinarsko planoto nad Bohinjem, pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom, ravnino med Vrbo in Žirovnico, območje dobrave pri Hrašah, mokrotne travnike na Ljubljanskem barju, Radensko kraško polje, vinogradniško krajino Jeruzalemskih gor, Strunjansko dolino in Lipiško krajino. Zaradi raznovrstnosti meril za izbor testnih območij je v posameznih krajinskih regijah lahko tudi več testnih območij.

Slika 26: Lega testnih območij v slovenskih krajinskih regijah (Marušič, 1998)

Figure 26: Location of test areas in the Slovenian landscape regions (Marušič, 1998)

Oznaka posameznih testnih območij:

- Fužinarska planota nad Bohinjem
- Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom
- Ravnina med Vrbo in Žirovnico-
- Dobra pri Hrašah v bližini Radovljice
- Mokrotni travniki na Ljubljanskem barju
- Radensko kraško polje
- Vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor
- Strunjanska dolina
- Lipiška krajina

3.2.1 Krajske značilnosti krajin alpske regije – Fužinarska planota

3.2.1.1 Opis širšega območja

Fužinarska planota predstavlja eno od krajin slovenskega alpskega sveta. Krajine alpskega sveta označujejo strmi vrhovi, globoke doline in planotast svet. Za planotast visokogorski svet je značilna izrazita reliefna razgibanost (gorske skupine, vrhovi, grebeni), kraška geomorfologija (škraplje, balvani, brezna, skalne stene, melišča), pionirsko rastje (ruševje, macesni). Nižje na drevesni meji so prisotne travne površine, ki so urejene kot planšarije za poletno pašo živine, in strnjeni gozdovi smrečja in bukovja. Človekova bivališča in obdelovalne površine se pojavljajo nižje v dolinah in na izravninah na pobočjih. To je svet z visoko vidno kakovostjo, ki je rezultat reliefne dinamike, visoke stopnje naravne ohranjenosti, številnih razgledov in dominant v okolici.

Fužinska planota je visokogorska kraška planota med Bohinjem in Triglavskim pogorjem, razčlenjen svet, ki je prekrit z gozdovi, ruševjem in travniki. Planota je na treh straneh obdana s stenami in strmimi pobočji, ki padajo v Voje, Bohinj in k Triglavskim jezerom, na četrti strani pa so gorski grebeni, ki se dvigajo proti Triglavu.

Na Fužinarski planoti prevladujejo strnjeni gozdovi (smreka, bukev, nekaj macesnov) in planine, ki so ena od ključnih prepoznavnosti Bohinja. Nastale so v preteklosti na prisojnih in zavetnih legah z vododržnimi preperlinskimi plastmi, ko je bila živinoreja in planinsko pašništvo pomembna gospodarska panoga.

3.2.1.2 Določitev krajinskih značilnosti

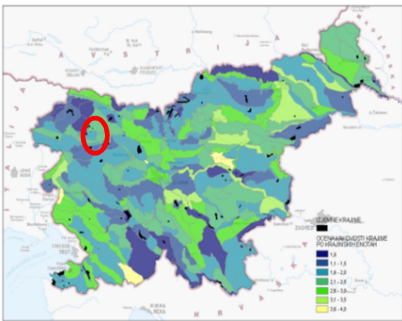
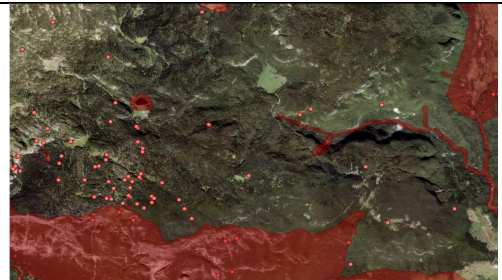
Krajinske značilnosti planote so gore, ostenja, pobočja, melišča, kraško razbrazdan relief, rušje, hribi, gozdni sestoji, površinska skalovitost, balvani, travniki, grbinasti travniki, lokalna zamočvirjenja, posamezni skrivenčeni macesni, planine na nadmorski višini od 1000 do 1600 m (Vogar Vodični vrh, Blato, Planina pri Jezeru, Viševnik, Dedno polje, Ovčarija, Planina v Lazu, Krstenica), gozdni rob, vodni pojavi (jezerca, izviri, kali, korita z vodo), tipični stanovi na kolibah, razgledi na gore in v doline.

Ključne krajinske značilnosti visokogorskih planot so tiste krajinske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne za Fužinsko planoto, to pa so: planine, grbinasti travniki, vodni pojavi, tipični stanovi na kolibah.

3.2.1.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 12: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Fužinarske planote

Table 12: Fužinarska Planota – description and evaluation of landscape features

Fužinarska planota	
1. Predstavitev območja Fužinarske planote (Dedno polje)	
	Planota leži med Pršivcem in Hribaricami, med Triglavskimi jezери in Vojami. Osrednja značilnost so Bohinjske planine (Planina v Lazu, Planina pri jezeru, Planina Dedno polje, Planina Viševnik, Planina Blato, Planina Voje, Krstenica, Uskovnica), ki so nosilke prepoznavnosti krajine ter njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.
	V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je Fužinarska planota uvrščena v krajinsko enoto – Osrednje območje Julijskih Alp (slika 26) z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Območje ima naslednje krajinske vzorce: visoka gozdna planota, kmetijski svet visokogorskih planin, kmetijski svet na pobočjih. Enkratna krajina visokogorskega masiva Julijskih Alp. Planine so nosilke identitete slovenskega alpskega prostora. Uvrščena je med območja prepoznavnosti (slika 24), je izjemna krajina (slika 25) in spomenik kulturne dediščine.
	Fužinarska planota leži v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka, je del ekološko pomembnega območja (slika 2) in del območja Natura 2000 (slika 3). Na sliki je prikaz naravnih vrednot, katerih je na območju sorazmerno malo (ARSO, 2015). Pretežno sodijo v geomorfološko zvrst. Jezero na Planini jezero, sodi med hidrološke naravne vrednote. Med naravne vrednote sodijo tudi grbinasti travniki na Planini Vogar.
2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti	
2.1 Planine (Planina Viševnik)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> ustvarjen površinski pokrov <u>Število in velikost:</u> na območju je več planin <u>Pojavnost:</u> ploskovna, ovalne organske oblike (celki) <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje zelena in siva barva, je svetlina v prostoru, groba tekstura <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> poudarki v prostoru <u>Kontekst pojavnosti:</u> posamično na izravninah

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 12

Fužinarska planota**2.2 Strnjeni gozdni sestoji (Planina Blato)**

Uvrstitev v tip: naraven površinski pokrov
Število in velikost: pokriva večino planote
Pojavnost: ploskovna, temnina v prostoru
Vidne lastnosti: prevladuje temno zelena barva, teksture so drobne, organske oblike
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki
Kontekst pojavnosti: na pobočjih in močno zakraselem površju

2.3 Pobočja z rušjem (Nad Planino Dedno polje)

Uvrstitev v tip: reliefna, vegetacijska
Število in velikost: pokriva velik del planote
Pojavnost: ploskovna
Vidne lastnosti: prevladuje siva barva z zelenimi vložki, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblike
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki
Kontekst pojavnosti: na pobočjih

2.4 Balvani (Planina Viševnik)

Uvrstitev v tip: geomorfološka, reliefna
Število in velikost: pogosta pojavnost
Pojavnost: volumni
Vidne lastnosti: siva barva, svetli toni, grobe teksture, organske oblike
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, poudarek;
Kontekst pojavnosti: pojavljajo se tako v gozdnih sestojih kot na planinah

2.5 Stan (Stan na Planini Blato)

Uvrstitev v tip: grajena
Število in velikost: 10 -15 objektov na planini
Pojavnost: volumni
Vidne lastnosti: sivo rjava barva, svetli toni, groba teksture, pravokotna oblika
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: dominanca
Kontekst pojavnosti: v povezavi s planinskim pašništvom, v zadnjih letih tudi s turizmom

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 12

Fužinarska planota	
2.6 Jezerca (Jezero na Planini Pri Jezeru)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> vodna <u>Število in velikost:</u> redka pojavnost, majhna površina <u>Pojavnost:</u> ploskev <u>Vidne lastnosti:</u> zelena barva, temni toni, gladka tekstura, organska oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> poudarek <u>Kontekst pojavnosti:</u> v depresijah na planinah
2.7 Grbinasti travniki (Grbinasti travniki na Planini Vogar)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> reliefna <u>Število in velikost:</u> pokriva velik del planin <u>Pojavnost:</u> ploskev in volumen <u>Vidne lastnosti:</u> zelena barva, izmenjujoče tonske vrednosti, groba tekstura, polkrožna oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrast <u>Kontekst pojavnosti:</u> na planinah
2.8 Pogledi na gore, doline (Pogled s Planine Vogar na Bohinj)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> pogledi <u>Število in velikost:</u> pogosto <u>Pojavnost:</u> ploskev in volumen <u>Vidne lastnosti:</u> izmenjujoče tonske vrednosti; <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrast, dominanca <u>Kontekst pojavnosti:</u> na robovih planot
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
planine, strnji gozdovi, pobočja z rušjem, jezerca, grbinasti travniki	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo pobočja z rušjem, ki predstavljajo življenjski prostor številnih vrst (npr. ruševca, gams). Zaradi težke prehodnosti zagotavlja mirna območja.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
planine, stanovi, pogledi, grbinasti travniki, pobočja z rušjem	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnega (planine, stanovi, grbinasti travniki) skozi tipično podobo (planine) in videzno privlačnost (stanovi). Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika prepoznavnosti ocenjujemo planine, ki so tipični krajinski vzorec tega območja.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 12

Fužinarska planota	
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
planine, balvani, jezera, grbinasti travniki	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo planine, na katerih so prisotni balvani, jezera, grbinasti travniki, katerih razporeditev in struktura odražata visoko doživljajsko vrednost, hkrati pa so enkratni po številu, velikosti in obliki. Status krajinske vrednote naj dobi Planina Viševnik in Planina Vogar (glej točko 2.4 in 2.7 te preglednice)
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
planine, pobočja z rušjem	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembne planine in pobočja z rušjem. Obe krajinski značilnosti sta nosilki visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4. Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
planine	Obstojnost planin je pogojena z ohranjanjem paše na njih.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot - Planina Viševnik in Planina Vogar	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija obeh planin. Ohranitev krajinskih značilnosti. Preprečevanje zaraščanja. Ustrezno vodena paša, brez znakov prepašenosti (ekstenzivna, planinska paša). <u>Usmeritve:</u> 1. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, se izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se lastnosti krajinskih značilnosti bistveno ne spremenijo ter da se pri tem upošteva njihovo razporeditev v prostoru in poglede. Pri tem se izkoristijo tudi vse možne tehnične ali druge rešitve, da se objekti čim bolj skladno z lastnostmi obstoječih krajinskih značilnosti vključijo v krajino. 2. Kmetijska dejavnost se izvaja tradicionalno, pri čemer se zlasti ohranjajo krajinske značilnosti in strukture, kot so reliefna razgibanost tal, npr. grbinasti travniki, balvani, površinsko skalovje, posamezni grmi in drevesa, suhozidi, ograje, strukturiran gozdni rob, vodne površine ipd. Nove objekte, potrebne za opravljanje kmetijske dejavnosti, se namešča tako, da se ohranjajo lastnosti krajinskih značilnosti, prostorsko pa tako, da se ne porušijo zakonitosti prostorske razporeditve krajinskih značilnosti. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov, uvrstitev usmeritev v gozdnogospodarski načrt tega območja.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti pomembnih za biotsko raznovrstnost (planine, grbinasti travniki, pobočja z rušjem)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev belke, planinskega orla, ruševca in drugih tam prisotnih vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ohranjanje planin s planinsko pašo na planinah (glej tudi usmeritve točke 4.2). 2. Ohranjanje strukturiranega gozdnega roba. 3. Preprečevanje zaraščanja planin. 4. Ohranjanje naravnega razvoja rušja, razen na meji s planinami. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji planin, izvajanje PRP ukrepov, uvrstitev usmeritev v gozdnogospodarski načrt tega območja	

3.2.2 Krajske značilnosti krajin alpske regije – pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom

3.2.2.1 Opis širšega območja

Širše območje Hudičevega boršta predstavlja eno od krajin slovenskega alpskega sveta, ki jih označujejo vrhovi, bolj ali manj strma pobočja, globoke doline in planotast svet. To je svet z visoko vidno kakovostjo, ki je rezultat reliefne dinamike, visoke stopnje naravne ohranjenosti, številnih razgledov in dominant v okolici. Z vidika biodiverzitete so posebnega pomena neporasli vrhovi, melišča, suha travišča gozdne in travniške združbe na pobočjih. Hudičev boršt leži sredi južnih pobočij med Storžičem in Kokrško dolino, na pobočju Cjanovce (imenovana Zaplata), neposredno nad Predddvorom. Zaplato gradi naravno ohranjen ostanek bukovega gozda (Hudičev boršt) v obliki pravokotne temne lise na sredini strmega travnatega pobočja. Gozd se nahaja na 1328 m nadmorske višine in je zavarovan, kot sekundarni bukov pragozd z zanimivimi starimi drevesi. Zaplata daje krajini poseben izgled, Predddvoru pa prepoznavnost. Območje ima poudarjen simbolni pomen zaradi ustnega izročila o nastanku Hudičevega boršta, kar daje območju še.

3.2.2.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajske značilnosti pobočja so vrhovi z dominantno piramido Storžiča in površinsko skalovitostjo, travnata pobočja, gozdnata pobočja, zaplata gozda (Hudičev boršt), gozdni rob, razgledi na gore in v doline. Ključne krajinske značilnosti pobočja so: dominantna piramida Storžiča, zaplata gozda sredi celka, razgledi.

3.2.2.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 13: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti pobočja med Storžičem in Kokrško dolino

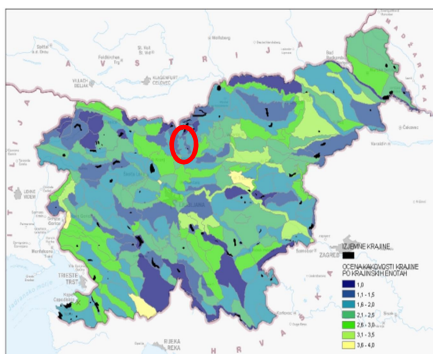
Table 13: The slope between Storžič and Kokrška Dolina – description and evaluation of landscape features

Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom	
1. Predstavitev območja (Pogled na Storžič)	
	Pobočje obsega območje med Storžičem in Kokrško dolino. Osrednja značilnost območja je Hudičev boršt – gozda zaplata, ki je nosilka prepoznavnosti krajine ter njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.

se nadaljuje

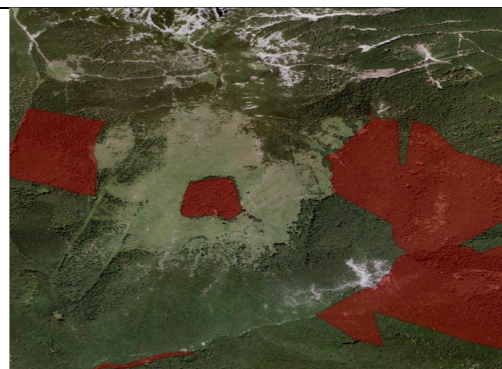

nadaljevanje preglednice 13

Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom

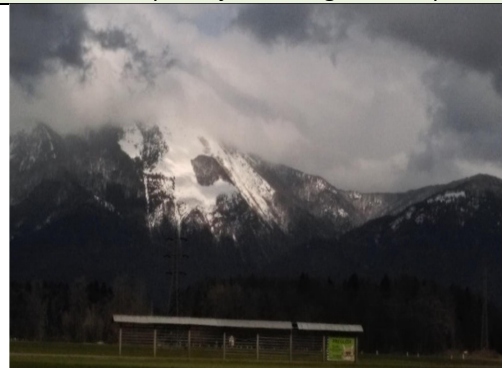
V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je območje med Storžičem in Kokrško dolino uvrščeno v krajinsko enoto – 1.3.1 Zahodne Kamniško – Savinske Alpe (Storžič) in sodi med krajine alpske regije (slika 26), z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Območje ima naslednje krajinske vzorce: razgaljeno skalnato površje vrhov, prehodna območja na gozdni meji, gozdovi na pobočjih, travišča na južnih pobočjih.

Je tudi območje prepoznavnosti (slika 24).

Je del ekološko pomembnega območja (slika 2) in del območja Natura 2000 (slika 3).

Varovana območja narave na območju sodijo v zvrst ekosistemske naravne vrednote: Hudičev boršt in dva gozdna rezervata (ARSO, 2015).

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Travnato pobočje celka z gozdno zaplato v sredini**

Uvrstitev v tip: reliefna, vegetacijska

Število in velikost: pokriva večino pobočja

Pojavnost: ploskovna (celek)

Vidne lastnosti: prevladuje sveto in temno zelena, texture so grobe, mešajo se ortogonalne in organske oblike

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki

Kontekst pojavnosti: posamično na pobočju

2.2 Zaplata gozda (2014)

Uvrstitev v tip: površinski pokrov

Število in velikost: posamezna

Pojavnost: ploskev, točka, volumen

Vidne lastnosti: temno zelena/rjava barva, temina v prostoru, groba struktura, ortogonalne oblike

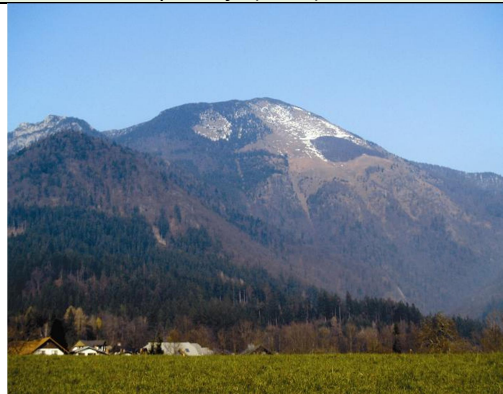
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarek

Kontekst pojavnosti: na pobočju

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 13

Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom**2.3 Travnato pobočje (2012)**Uvrstitev v tip: površinski pokrovŠtevilo in velikost: celekPojavnost: ploskovnaVidne lastnosti: prevladuje svetlo zelena/rjava barva, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrastKontekst pojavnosti: na pobočjih**2.4 Gozdnato pobočje (2010)**Uvrstitev v tip: površinski pokrovŠtevilo in velikost: pogosta pojavnostPojavnost: ploskovnaVidne lastnosti: zelena barva, temni toni, grobe teksture, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrastKontekst pojavnosti: na pobočju**2.5 Značilna drevesa v gozdni zaplati (2011)**Uvrstitev v tip: vegetacijskiŠtevilo in velikost: skupina drevesPojavnost: sestojVidne lastnosti: posamična debla izrazitih oblikOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrastKontekst pojavnosti: na pobočju**2.6 Pogledi v dolino (2013)**Uvrstitev v tip: poglediŠtevilo in velikost: pogostoPojavnost: ploskev in volumenVidne lastnosti: izmenjujoče tonske vrednostiOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, dominancaKontekst pojavnosti: na robovih planot

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 13

Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom	
3 Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
vrhovi, travnato pobočje, gozdnato pobočje, gozdni rob	Za območje je značilno srednje veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost ocenjujemo gozdne robove, ki predstavljajo življenjski prostor številnih vrst.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
vrhovi z dominantno piramido Storžiča, zaplata gozda na travnatem pobočju, pogledi	Gre za območje z visoko stopnjo enkratne in simbolne krajinske značilnosti – zaplate gozda (Hudičev boršt), ki daje območju enkraten prostorski poudarek in skupaj z dominantno piramido Storžiča gradi njegovo prepoznavnost. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost ocenjujemo zaplato gozda.
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
zaplata gozda, značilna drevesa v zaplati, dominantna Storžiča	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izraža zaplata gozda na travnatem pobočju, ki je gozdni rezervat. Položaj zaplate in njena struktura (značilna drevesa) odražajo visoko doživljajsko vrednost, zato naj pridobi status krajinske vrednote.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
vrhovi, zaplata gozda, travnata pobočja	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni zaplata gozda in travnata pobočja. Krajinske značilnosti so nosilke visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
travnato pobočje	Obstojnost travnatnega območja je ogrožena z zaraščanjem, zato je treba zagotoviti ekstenzivno pašo oziroma košnjo travniških površin na vsake tri leta.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot – zaplata gozda (Hudičev boršt)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev zaplate. Ohranitev značilnih dreves v zaplati. Preprečevanje zaraščanja. <u>Usmeritve:</u> 1. Izvajanje košnje ali ekstenzivne paše z namenom preprečevanja zaraščanja. 2. Ohranjanje izrazitosti gozdnega roba zaplate. 3. Ohranjanje strukturiranega gozdnega roba med gozdnatim in travniškim pobočjem. 4. Ohranjanje in revitalizacija posameznih dreves v gozdni zaplati. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov, uvrstitev usmeritev v gozdnogospodarski načrt tega območja.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti pomembnih za biotsko raznovrstnost (neporaščeni, skaloviti vrhovi, gozdnata in travnata pobočja)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev belke, planinskega orla, ruševca in drugih tam prisotnih vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ohranjanje neporaščenih, skalovitih vrhov. 2. Ohranjanje strukturiranega gozdnega roba. 3. Preprečevanje zaraščanja travnatih pobočji. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji planin, izvajanje PRP ukrepov, uvrstitev usmeritev v gozdnogospodarski načrt tega območja	

3.2.3 Krajske značilnosti krajin predalpske regije – ravnina med Vrbo in Žirovnico

3.2.3.1 Opis širšega območja

Ravnina med Vrbo in Žirovnico predstavlja eno od krajin slovenskega predalpskega sveta, ki jih med drugim označujejo tudi območja ravninskega sveta, na katerih je gozd le širši okvir, ki se pojavlja na praviloma strmih pobočjih ali pa v obliki zaplat na posameznih reliefnih pojavih, ki otežujejo kmetijsko rabo. Dolinsko dno oblikuje njivski svet s prepletom travnikov, sadovnjakov in naselij.

Ravnina med Vrbo in Žirovnico leži pod pobočji Smokuškega vrha in Stola. To je mozaična krajina, ki jo odslikuje preplet njiv, ekstenzivnih travnikov, gozdov, visokodebelnih sadovnjakov, posameznih dreves in mejic ter naselij.

3.2.3.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajske značilnosti ravnine so preplet njiv, travnikov in sadovnjakov, drevoredi in mejice, posamezna drevesa, zaplate gozda, kozolci, stiki z naselji, pogledi.

Ključne krajske značilnosti ravnine so tiste krajske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne za pobočje med Vrbo in Žirovnico, to pa so mozaični preplet njiv, travnikov in sadovnjakov, drevored.

3.2.3.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

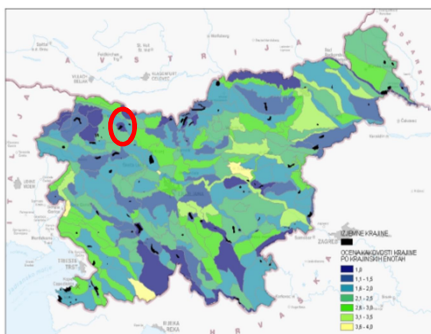
Preglednica 14: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti ravnine med Vrbo in Žirovnico

Table 14: The plain between Vrba and Žirovnica – description and evaluation of landscape features

Ravnina med Vrbo in Žirovnico	
1. Predstavitev območja (Ravnina pod Stolum)	
	Ravnina leži med Vrbo in Žirovnico pod pobočji Stola. Osrednja značilnost je mozaična kulturna krajina, kjer se prepletajo njive, številni ekstenzivni travniki, visokodebelni sadovnjaki, drevoredi, mejice, posamezna drevesa z naselji ob robu ravnine na stiku s strmimi pobočji.
	Osrednja značilnost območja je drevored, ki sega od konca vasi Vrba do vasi Selo in je nosilec prepoznavnosti krajine ter njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 14

Ravnina med Vrbo in Žirovnico

V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je ravnina med Vrbo in Žirovnico uvrščena v krajinsko enoto – 2.2.2 Blejsko Radovljiske kotline, ki je sestavni del predalpske regije (slika 26) z vrednostno oceno 3, kar pomeni, da gre za območje skladne tradicionalne rabe.

Območje ima naslednje krajinske vzorce: valovito obrobje ravnine, njivsko-travniški svet, gozd na ravnini. Mozaična kulturna krajina z mejicami je nosilka identitete tega prostora. Je območje prepoznavnosti (slika 24) in spomenik kulturne dediščine.

Krajina ni v ekosistemsko pomembnem območju in ni območje Nature 2000 (ARSO, 2015).

Na območju ni naravnih vrednot in drugih varovanih območij ohranjanja narave. V neposrednem območju je območje Natura 2000.

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Preplet njiv, travnikov in sadovnjakov**

Uvrstitev v tip: ustvarjen površinski pokrov

Število in velikost: na območju se prepletajo njive, travniki in sadovnjaki

Pojavnost: ploskovna, pravokotna poljska delitev

Vidne lastnosti: prevladuje zelena in rjava barva, groba ortogonalna tekstura, mozaičnost

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast med svetlim in temnim

Kontekst pojavnosti: na ravnini

2.2 Drevoredi in mejice (drevored pri Vrbi)

Uvrstitev v tip: vegetacijski

Število in velikost: ob poteh ter glede na lastništvo in rabo

Pojavnost: volumni

Vidne lastnosti: prevladuje temno zelena barva, teksture so drobne, linijske oblike

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki

Kontekst pojavnosti: na ravnini

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 14

Ravnina med Vrbo in Žirovnico**2.3 Visokodebelni sadovnjaki**Uvrstitev v tip: vegetacijskaŠtevilo in velikost: pogostoPojavnost: ploskovnaVidne lastnosti: prevladuje siva barva z zelenimi vložki, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti, poudarkiKontekst pojavnosti: na posameznih reliefnih pojavih, ki otežujejo kmetijsko rabo**2.4 Zaplate gozda na ravnini**Uvrstitev v tip: vegetacijskaŠtevilo in velikost: redke in majhnePojavnost: volumniVidne lastnosti: zelena barva, temni toni, grobe teksture, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, poudarek;Kontekst pojavnosti: na posameznih reliefnih pojavih, ki otežujejo kmetijsko rabo**2.5 Kozolci**Uvrstitev v tip: grajenaŠtevilo in velikost: redkoPojavnost: volumniVidne lastnosti: sivo rjava barva, temni toni, groba tekstura, pravokotna oblikaOdnosi med krajinskimi značilnostmi: dominancaKontekst pojavnosti: v povezavi s tradicionalnim kmetijstvom**2.6 Pogledi na gore (pogled na Stol)**Uvrstitev v tip: poglediŠtevilo in velikost: pogostoPojavnost: volumenVidne lastnosti: izmenjujoče tonske vrednostiOdnosi med krajinskimi značilnostmi: dominancaKontekst pojavnosti: na robovih ravnin

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 14

Ravnina med Vrbo in Žirovnico	
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
visokodebelni sadovnjaki, drevoredi in mejice, posamezna drevesa, zaplate gozda	Gre za območje z nizko stopnjo krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti. Naštete krajinske značilnosti so v kulturni krajini pomembne kot življenjski prostori za vrste, ki živijo v kmetijski krajini. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost ocenjujemo visokodebelne sadovnjake in zaplate gozda.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
mozaičen preplet njiv, travnikov in sadovnjakov, drevoredi in mejice, kozolci, pogledi	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe (mozaičen preplet njiv, travnikov in sadovnjakov) in videzno privlačnost (drevoredi in mejice, kozolci, pogledi). Za simbolno krajinsko značilnost lahko opredelimo kozolec.
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
mozaičen preplet njiv, travnikov in sadovnjakov, drevoredi	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo drevoredi, katerih pojavnost odraža visoko doživljajsko vrednost. Zato predlagamo, da se kot krajinska vrednota zavaruje drevored.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
mozaični prepleti njiv, travnikov in visokodebelnih sadovnjakov, drevoredi in mejice	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni mozaični prepleti njiv, travnikov in visokodebelnih sadovnjakov ter drevoredi in mejice. Obe krajinski značilnosti sta nosilki visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4. Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti - mozaičen preplet njiv, travnikov in sadovnjakov	
Obstojnost mozaičnega prepleta njiv, travnikov in sadovnjakov je pogojena z načinom kmetovanja.	
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot – drevored	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija drevoreda, njegove prostorske razporejenosti in vrstne sestave drevoreda. <u>Usmeritve:</u> 1. Gradnja objektov v bližini drevoreda ni dopustna. 2. Že zgrajene objekte ob drevoredu se odstrani. 3. Kmetijska dejavnost v bližini drevoreda se izvaja, tako da se ohrani merilo prostora in mozaičnost rabe. Nove objekte, potrebne za opravljanje kmetijske dejavnosti, se v prostor umešča, tako da se ne poruši prostorska razporeditev drevoreda ter krajinskih značilnosti v neposredni bližini. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (zaplate gozdov, visokodebelni sadovnjaki, posamična drevesa, mejice)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev mednarodno varovanih in drugih tam prisotnih vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ohranjanje in pomlajevanje visokodebelnih sadovnjakov. 2. Ohranjanje zaplat gozda, drevoredov in mejic ter posamičnih dreves. 3. Ohranjanje mozaičnosti kulturne krajine. 4. Preprečevanje zaraščanja kmetijskih površin. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinskih značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z visokodebelnimi sadovnjaki, usmeritev št. 2 vključiti tudi v gozdnogospodarske načrte.	

3.2.4 Krajske značilnosti krajin predalpske regije – dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice

3.2.4.1 Opis širšega območja

Območje rahlo valovitega sveta med vasjo Hraše in Hlebče pri Radovljici predstavlja eno od krajin slovenskega predalpskega sveta, ki jih označuje ravninski svet, na katerih je gozd le širši okvir, ki se pojavlja na praviloma strmih pobočjih ali pa v obliki zaplat na posameznih reliefnih pojavih, ki otežujejo kmetijsko rabo. To je območje ob levem bregu Save Dolinke, ki jo imenujejo tudi Dežela.

Gre za široko območje dobrav, kjer lokalne ceste in kolovozi med travniki in gozdovi povezujejo vasi s starimi domačijami in cerkvicami, nad strmimi stenami pa se odpirajo čudoviti pogledi na Stol, Begunjšico in Dobrčo. Značilne so rahlo vzvalovane terase glacialnega izvora (ledeniške morene), ki so gručasto porasle s hrasti. Drevesa dajejo dom hrastovemu kozličku, v debela si gnezdo izdolbe srednji detel.

3.2.4.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti pobočja so travnati griči, depresije med griči, gruče hrastovih dreves, njive v izravninah.

Ključne krajinske značilnosti pobočja so tiste krajinske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne, to pa so: travnati griči z gručami hrastovih dreves.

3.2.4.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 15: Opis in vrednotenje krajinske značilnosti dobrave pri Hrašah

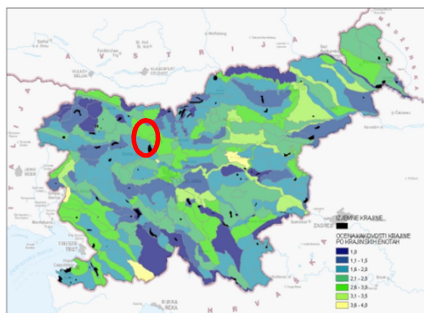
Table 15: Dobrava pri Hrašah – description and evaluation of landscape features

Dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice	
1. Predstavitev območja	
	Območje leži med vasjo Hraše in Hlebče pri Radovljici pod pobočji Dobrče. Osrednja značilnost območja je valovito gričevnat travniški svet prepleten z gručami hrastovih dreves na ledeniški moreni.
	Osrednja značilnost, ki gradi prepoznavnost krajine in njeno enkratnost, značilnost in simbolno pomembnost so travnati grički na vrhu katerih so hrastova drevesa

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 15

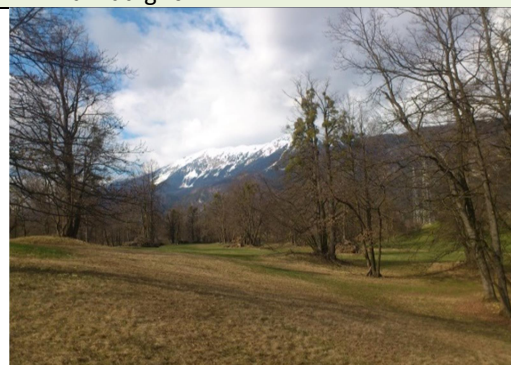
Dobrava pri Hrašah

V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je dobrava v okolici vasi Hraše uvrščena v krajinsko enoto – 2.2.2 Blejsko – Radovljiške kotline, ki je sestavni del predalpske regije (slika 26) z vrednostno oceno 3, kar pomeni, da gre za območje skladne tradicionalne rabe.

Območje ima naslednje krajinske vzorce: valovito obrobje ravnine. Travnati grički na vrhu katerih so hrastova drevesa so nosilci identitete tega prostora. Je območje prepoznavnosti (slika 24) in izjemna krajina (slika 25).

Krajina ni v ekosistemsko pomembnem območju in ni območje Natura 2000. Na območju ni naravnih vrednot (ARSO, 2015).

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Travnati grički**

Uvrstitev v tip: ustvarjen površinski pokrov
Število in velikost: na območju je več planin
Pojavnost: ploskovna, ovalne organske oblike (celki)
Vidne lastnosti: prevladuje zelena in siva barva, je svetlina v prostoru, groba tekstura
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: poudarki v prostoru
Kontekst pojavnosti: posamično na izravninah

2.2 Gruče hrastovih dreves

Uvrstitev v tip: naraven površinski pokrov
Število in velikost: pokriva večino planote
Pojavnost: ploskovna, temnina v prostoru
Vidne lastnosti: prevladuje temno zelena barva, teksture so drobne, organske oblike
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki
Kontekst pojavnosti: na pobočjih in močno zakraselem površju

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 15

Dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice	
2.3 Njive v depresijah	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> reliefna, vegetacijska <u>Število in velikost:</u> pokriva velik del planote <u>Pojavnost:</u> ploskovna <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje siva barva z zelenimi vložki, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti med svetlim in temnim, poudarki <u>Kontekst pojavnosti:</u> na pobočjih
3 Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
travnati griči z gručami dreves	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo travnate griče z gručami dreves, ki predstavljajo življenjski prostor številnih vrst.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
travnati griči z gručami dreves	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnih danosti (paša na območju s številnimi reliefnimi pojavi, ki otežujejo kmetijsko rabo) skozi tipično podobo (travnati griči z gručami dreves) in videzno privlačnost (mogočna hrastova drevesa). Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika prepoznavnosti krajine ocenjujemo travnate griče z gručami dreves, ki so tipični krajinski vzorec tega območja.
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
travnati griči z gručami dreves	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo travnati griči, na katerih so prisotne gruče mogočnih hrastov, katerih razporeditev in struktura odražata visoko doživljajsko vrednost, hkrati pa so enkratni po številu, velikosti in obliki. Kot krajinska vrednota naj se zavaruje območje, ki najbolj izstopa po številu gričkov in mogočnosti hrastov.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
Travnati griči z gručami dreves	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni travnati griči z gručami dreves. Krajinska značilnost je nosilka visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
griči porasli s travo	Obstojnost travnatega površinskega pokrova je pogojena z rednim vzdrževanjem (košnjo) oziroma pašo. Grožnja zaraščanja.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 15

Dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot - travnati griči z gručami dreves
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija območja. Ohranitev hrastov. Preprečevanje zaraščanja. Ustrezno vodena paša, brez znakov prepašenosti (ekstenzivna paša).
<u>Usmeritve:</u>
1. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, ni dovoljena.
2. Kmetijska dejavnost (košnja, paša) se izvaja tradicionalno, pri čemer se ohranja reliefna razgibanost - griči in gruče hrastovih dreves na njih.
3. Ohranja se prostorska razporeditev hrastovih dreves.
4. Ohranja se njivske površine v vrtačah.
5. Sanira se degradirane površine, npr. manjša odlagališča in peskokop.
<u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov.
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (travnati griči z gručami dreves)
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev tam prisotnih vrst, zlasti ptičev.
<u>Usmeritve:</u>
1. Ohranjanje travnatih gričev z gručami dreves planin s tradicionalno kmetijsko rabo (košnjo, pašo).
2. Ohranjanje hrastovih dreves.
3. Preprečevanje zaraščanja odprtih travnatih površin.
<u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji reliefno razgibanih kmetijskih območij.

3.2.5 Krajinske značilnosti krajin predalpske regije –mokrotni travniki Ljubljanskega barja

3.2.5.1 Opis širšega območja

Ljubljansko barje predstavlja eno od krajin slovenskih predalpskih krajin, ki jih označuje hribovit relief, razgibane planote, doline in območja ravninskega sveta. Osnovni vzorec so krčitve v strnjenem gozdu (celek), prepleti gozdnih in kmetijskih zemljišč (travinja, njiv, sadnih dreves in naravnega rastja) na planotastem svetu in v dolinah. V širših ravninah gozd postaja le širši krajinski okvir. Krajinski vzorec tu oblikujejo zaplate gozdnega drevja, skupine drevja, gozdne mejice in posamezna drevesa med njivami in travniki na mokrotnem svetu (Marušič, 1995).

Ljubljansko barje je nekaj posebnega tako po krajinski zgradbi kot po biotski raznovrstnosti. Je največje območje mokrotnih travnišč s sistemom mejic in gozdnih, grmiščnih in vodnih površin v Sloveniji. Večji del varovanih, klasifikacijskih vrst živali in rastlin oziroma habitatnih tipov je življenjsko vezan na ohranitev mokrotnega značaja ekosistema Ljubljanskega barja ter na ohranitev obsega ekstenzivno upravljanih mokrotnih travnikov (skromno gnojni in pozno košeni).

3.2.5.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti Ljubljanskega barja so zaplate gozdov, drevesne in grmovne mejice/omejki, posamezna drevesa, mokrotni travniki, njive, območja izrazite mozaične menjave njiv, travnikov in omejkov, mokrišča, izviri, barjanska okna, jezera in bajerji, obrasli vodotoki in potoki, gosta mreža osuševalnih jarkov, osamelci, gozdnata pobočja, razgledi z osamelcev in južnega roba.

Ključne krajinske značilnosti Ljubljanskega barja so tiste krajinske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne za Ljubljansko barje, to pa so območja izrazite mozaične menjave njiv, travnikov in omejkov, območja mokrotnih travnikov, gosta mreža vodotokov in osuševalnih jarkov ter posamezni osamelci.

3.2.5.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 16: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Ljubljanskega barja

Table 16: Ljubljana Marsh wetlands – description and evaluation of landscape features

Mokrotni travniki Ljubljanskega barja	
1. Predstavitev območja (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016)	
	Ljubljansko barje je 150 km² velika mokrotna udornina, ki leži med Vrhniko in Ljubljano. Je eden največjih kompleksov negozdnih mokrotnih površin v Sloveniji. Osrednja značilnost so mokrotni travniki preprejeni z vodotoki in osuševalnimi jarki ter mejicami. Preplet navedenih krajinskih značilnosti in oblikuje vidne kakovosti območja. Ker je najjužnejše in najnižje ležeče visoko barje v srednji Evropi ima tudi edinstveni, značilni in simbolni pomen.
	V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je Ljubljansko barje uvrščeno med krajine predalpske regije v širšo krajinsko enoto Ljubljansko – Kamniška kotlina (slika 26), z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Območje ima naslednje krajinske vzorce: drobno členjena krajina ravnin, gozd na ravnini, vodna in obvodna krajina, močvirna krajina, osamelci. Močvirni travniki, prepleteni z omejkami, so nosilci identitete tega prostora. Ljubljansko barje je območje prepoznavnosti (slika 24), vpisano je na Unesco seznam svetovne dediščine. V Registru kulturne dediščine so vpisane tudi 3 enote kulturne krajine (Ljubljansko barje, Želimirjska dolina in kulturna krajina Rogoče).

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 16

Mokrotni travniki Ljubljanskega barja

Na Ljubljanskem barju je 61 naravnih vrednot, 9 naravnih spomenikov, 7 naravnih rezervatov in veliko število mednarodno varovanih prostoživečih rastlinskih (1) in živalskih vrst (27), njihovih habitatov in habitatnih tipov (7) (ARSO, 2015).

Celotno območje je del ekološko pomembnega območja (slika 2), del območja Natura 2000 (slika 3) in zavarovano kot krajinski park (slika 6).

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Mokrotni travniki**

Uvrstitev v tip: površinski pokrov

Število in velikost: na območju so večje površine mokrotnih travnikov

Pojavnost: ploskovna, ortogonalne oblike

Vidne lastnosti: prevladuje zelena barva, svetlina v prostoru, drobna tekstura, mozaičnost

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast med svetlim in temnim

Kontekst pojavnosti: sklenjene površine med vodotok

2.2 Območje izrazite mozaične menjave njiv, travnikov in omejkov (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Uvrstitev v tip: površinski pokrov

Število in velikost: pokriva večji del območja;

Pojavnost: ploskovna

Vidne lastnosti: izmenjava zelene in rjave barve, teksture so drobne, ortogonalne oblike

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim

Kontekst pojavnosti: na poplavni ravnini

2.3 Obrasli vodotoki in stoječe vode (Podpeško jezero, barjanska okna,.....)

Uvrstitev v tip: vodna

Število in velikost: gosta mreža vodotokov

Pojavnost: ploskovna

Vidne lastnosti: prevladuje zelena barva, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so gladke, organske in ortogonalne linijske oblike

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast

Kontekst pojavnosti: na ravnini

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 16

Mokrotni travniki Ljubljanskega barja**2.4 Osuševalni jarki**Uvrstitev v tip: vodnaŠtevilo in velikost: gosta mreža osuševalnih jarkovPojavnost: linijskaVidne lastnosti: prevladuje zelena barva, teksture so drobne, ortogonalne oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrastKontekst pojavnosti: v ravnini**2.5 Mejice in posamezna drevesa (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016)**Uvrstitev v tip: vegetacijskaŠtevilo in velikost: gosta pojavnostPojavnost: linijski volumniVidne lastnosti: zelena barva, temni toni, grobe teksture, organske linijske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, poudarekKontekst pojavnosti: ob vodotokih, osuševalnih jarkih**2.6 Gozdne zaplate (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016)**Uvrstitev v tip: vegetacijskiŠtevilo in velikost: pogosta pojavnostPojavnost: volumniVidne lastnosti: zelena barva, temni toni, grobe teksture, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, poudarek;Kontekst pojavnosti: na šotnih, zamočvirjenih tleh**2.7 Osamelci (sv. Lovrenc, Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016)**Uvrstitev v tip: geomorfološki, reliefniŠtevilo in velikost: redkoPojavnost: volumniVidne lastnosti: zelena barva, temni toni, groba tekstura, organska oblikaOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, dominancaKontekst pojavnosti: ob robovih udornine

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 16

Mokrotni travniki Ljubljanskega barja	
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
mozaična kmetijska krajina, mokrotni, ekstenzivni travniki, mejice	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Ljubljansko barje je mozaik travnikov, steljnikov, njiv, jarkov in mejic, preplet vseh teh različnih življenjskih okolij pa zagotavlja bivališče številnim rastlinam in živalim. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo mokrotne, ekstenzivne travnike.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
mozaična kmetijska krajina, mejice, osamelci	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnega (mozaična kmetijska krajina) skozi tipično podobo (osamelec) in videzno privlačnost (mejice).
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
osamelci, ki se povezujejo z večjo gostoto mejic ali z mozaično kmetijsko krajino ter območja mokrotnih travnikov v povezavi z barjanskimi okni in zaplatami gozda (logi)	Veliko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražata mozaična kmetijska krajina in mejice. Območja na katerih so prisotna barjanska okna, območja z večjo gostoto mejic, območja mokrotnih travnikov naj pridobijo status naravne vrednote.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
mokrotni travniki, mozaična kmetijska krajina, mejice	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni mokrotni travniki, mejice in mozaična kmetijska krajina. Krajinske značilnosti so nosilke visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
mokrotni travniki, mejice, mozaična krajina	Zmanjšuje se pestrost rabe tal. Z izginjanjem mokrotnih travnikov, mejic in mozaične krajine ter zmanjševanjem pestrosti rabe tal izginjajo tudi nekatere vrste.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot – območja mokrotnih travnikov, mozaične krajine in mejic	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija mokrotnih travnikov, mejic in mozaične krajine. Preprečevanje zaraščanja. Vzpostavitev ustrezne kmetijske rabe teh območij. <u>Usmeritve:</u> 1. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, se usmerja izven območja vlažnih travnikov. Na robu naj se izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se bistveno ne spremenijo lastnosti krajinskih značilnosti ter da se pri tem upošteva njihovo razporeditev v prostoru in poglede. Pri tem se izkoristijo tudi vse možne tehnične ali druge rešitve, da se objekti čim bolj skladno z lastnostmi obstoječih krajinskih značilnosti vključijo v krajino. 2. Ohranjanje sedanje dolžine mejic, skupin grmov in posameznih dreves oziroma povečujemo njihov obseg. 3. Kmetijska dejavnost se izvaja na način, ki omogoča ohranjanje vlažnih travnikov, mozaičnosti in mejic. 4. Vzdrževanje vodotokov se izvaja na način, da se ohranja prostorska razporeditev in vrstna struktura mejic. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji mokrotnih travnikov, mejic in mozaične krajine.	

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 16

Mokrotni travniki Ljubljanskega barja
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (mokrotni travniki, mejice in mozaična krajina)
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev mednarodno pomembnih habitatnih tipov in vrst ter drugih tam prisotnih vrst.   <u>Usmeritve:</u>   1. Ponovna vzpostavitev ekstenzivnega upravljanja travnikov – skromno gnojeni in pozno košeni travniki, kar je pogoj za ohranitev visoke biotske raznovrstnosti.   2. Ohranitev mokrotnega značaja ekosistema Ljubljanskega barja, na katerega je vezana večina varovanih, klasifikacijskih vrst živali in rastlin oziroma habitatnih tipov.   3. Pri čiščenju jarkov ne zarezujemo pregloboko v tla, del rastlinja v jarkih vedno pustimo, brežine vzdržujemo v jesenskem in zimskem času, da ne motimo živali. Levi oziroma desni breg kosimo izmenično, vsako leto enega, da ohranjamo vegetacijo za zatočišče živali.   4. Usmeritve iz točke 4.2.   <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji mokrotnih travnikov, mejic in mozaične krajine.

3.2.6 Krajinske značilnosti krajin subpanonske regije – vinogradniška krajina Jeruzalemskih goric

3.2.6.1 Opis širšega območja

Jeruzalemske gorice predstavljajo eno od slovenskih panonskih kmetijskih krajin, značilne in estetsko prepoznavne terasaste vinograde. Krajine panonskega sveta označujejo ravnice s trakasto parcelacijo in z redkimi območji naravnega rasti ter gričevje, katerega značilnost je vinska trta na osojnih pobočjih in v ozkih grapah, ki se izmenjuje s sadovnjaki, njivami in gozdom. Poselitev je v ravnini v strnjenih naseljih, na gričevjih pa je razvlečena po grebenih. Jeruzalemske gorice sodijo med vinogradniške krajine z večinoma horizontalnimi terasnimi vinogradi, ki se končujejo na slemenih v razloženih naseljih. Relief je umirjen, z zaobljenimi slemen, dolgimi hrbti ter neizrazitimi vrhovi. Vrhove poudarjajo posamezna drevesa, enovrstni drevoredi in cerkve. Grape so zamočvirjene in jih porašča gozd, pogosti drevesni vrsti sta gaber in hrast, ponekod tudi kostanj in bukev. Po slemenih so razvrščene hiše – od skromnih do vil, ki jih spremljajo posamična velika stara drevesa. Krajini dajejo poseben pečat topoli (jagnedi) na slemenu hribov. Območje je zavarovano kot krajinski park Ljutomerski ribniki in Jeruzalemske gorice na občinski ravni (Odlok o razglasitvi in zavarovanju ..., 1976). Zavarovane značilnosti so estetska podoba krajine in dendrološki naravni spomeniki.

3.2.6.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti Jeruzalemskih goric so slemena, gozdna pobočja, vijugaste terase, zasajene z vinsko trto, grape, obrasle z gozdom, posamezna drevesa na slemenu,

enovrstni drevored jagnedi, tipične zidanice, klopotci, razgledi. Ključne krajinske značilnosti Jeruzalemskih goric so tiste krajinske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne za Jeruzalemske gorice, to pa so slemena, vijugaste terase, zasajene z vinsko trto, posamezna drevesa in enovrstni drevored jagnedi na slemenu, grape, porasle z gozdom.

3.2.6.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 17: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti vinogradniške krajine Jeruzalemskih goric

Table 17: Jeruzalemske Gorice vineyards – description and evaluation of landscape features

Vinogradniška krajina Jeruzalemskih goric	
1. Predstavitev območja	
	Jeruzalemske gorice ležijo v Prlekiji, pokrajini v severovzhodni Sloveniji, severno od Ormoža. Osrednja značilnost je nizek gričevnat svet, prekrit z vinogradi, ki so nosilci prepoznavnosti krajine ter njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.
	V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) so Jeruzalemske gorice uvrščene med krajine subpanonske Slovenije v krajinsko enoto – Slovenske gorice (slika 26), z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Prisotni so naslednji krajinski vzorci: sadovnjaki, vinogradi in gozdovi na gričevju, zamočvirjene ozke doline. Jeruzalemske gorice so uvrščene med izjemne krajine (slika 25), so območje prepoznavnosti (slika 24) in je v registru nepremične kulturne dediščine kot zvrst kulturne krajine.
	Območje ni del ekološko pomembnega območja (slika 2) in ni del območja Natura 2000 (slika 3). Območje je zavarovano kot krajinski park (slika 6). Na območju je sorazmerno malo naravnih vrednot, ki pretežno sodijo v drevesno zvrst (kostanj, lipa) in ekosistemsko zvrst (mokrotni travniki) naravnih vrednot (ARSO, 2015).

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 17

Vinogradniška krajina Jeruzalemskih goric**2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti****2.1 Slemenena**Uvrstitev v tip: geomorfološko, reliefenŠtevilo in velikost: na območju je več gričev, ki so povezani s slemenomPojavnost: volumn;Vidne lastnosti: prevladuje zelena barva, izmenjujejo se svetli in temni toni, groba tekstura gričev se izmenjuje z drobno strukturo terasOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti, poudarkiKontekst pojavnosti: v grozdih**2.2 Vijugaste horizontalne terase zasajene z vinsko trto**Uvrstitev v tip: naravni površinski pokrovŠtevilo in velikost: pokriva večino planotePojavnost: ploskovna, temnina v prostoruVidne lastnosti: prevladuje temno zelena barva, teksture so drobne, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarkiKontekst pojavnosti: na pobočjih in močno zakraselem površju**2.3 Enovrstni drevoredi jagnedi**Uvrstitev v tip: reliefna, vegetacijskaŠtevilo in velikost: pokriva velik del planotePojavnost: ploskovnaVidne lastnosti: prevladuje siva barva z zelenimi vložki, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarkiKontekst pojavnosti: na pobočjih**2.4 Pobočja in grape porasle z gozdom**Uvrstitev v tip: geomorfološka, reliefnaŠtevilo in velikost: pogosta pojavnostPojavnost: volumniVidne lastnosti: siva barva, svetli toni, grobe teksture, organske oblikeOdnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast, poudarek;Kontekst pojavnosti: pojavljajo se tako v gozdnih sestojih kot na planinah

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 17

Vinogradniška krajina Jeruzalemskih goric	
2.5 Posamezna drevesa na slemenu	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> grajena <u>Število in velikost:</u> 10 -15 objektov na planini; <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> sivo rjava barva, svetli toni, groba tekstura, pravokotna oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> dominanca <u>Kontekst pojavnosti:</u> v povezavi s planinskim pašništvom, v zadnjih letih tudi s turizmom
2.6 Ozke zamočvirjene doline (mokrišča in vlažni travniki)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> vodna <u>Število in velikost:</u> redka pojavnost, majhna površina <u>Pojavnost:</u> ploskev; <u>Vidne lastnosti:</u> zelena barva, temni toni, gladka tekstura, organska oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> poudarek <u>Kontekst pojavnosti:</u> ob vznožju gričev
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost	
pobočja in grape porasle z gozdom, ozke zamočvirjene doline, posamezna drevesa in visokodebelni sadovnjaki na slemenih, zatravljen čela teras	Za območje je značilno srednje število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in so gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo pobočja in grape, porasle z gozdom, posamezna drevesa in zatravljen čela teras.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
vijugaste horizontalne terase, zasajene z vinsko trto, slemena, posamezna drevesa in enovrstne drevored jagnedi	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnih danosti (vijugaste horizontalne terase, zasajene z vinsko trto) skozi tipično podobo (slemena) in videzno privlačnost (posamezna drevesa in enovrstni drevoredi jagnedi).
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
vijugaste horizontalne terase zasajene z vinsko trto	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo vijugaste horizontalne terase, zasajene z vinsko trto, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnih danosti območja. Njihova razporeditev in struktura odražajo visoko doživljajsko vrednost. Kot krajinska vrednota naj se zavaruje območja okoli naselja Jeruzalem

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 17

3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
vijugaste horizontalne terase zasajene z vinsko trto, posamezna drevesa in enovrstne drevorede jagredi, pobočja in grape porasle z gozdom	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembne vijugaste horizontalne terase, zasajene z vinsko trto, ter posamezna drevesa in enovrstni drevored jagredi. Vse krajinske značilnosti so nosilci visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4. Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
vijugaste horizontalne terase zasajene z vinsko trto	Obstojnost vijugaste horizontalne terase, zasajene z vinsko trto, je pogojena z ohranjanjem tradicionalnega načina gojenja vinske trte. Sodobna strojna tehnologija, zlasti pa intenzifikacija pridelave zahteva vertikalno gojenje vinske trte.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot - območje okoli naselja Jeruzalem	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija Jeruzalemskih gor. Ohranitev vijugastih horizontalnih teras. Preprečevanje zaraščanja neustrezne postavitve novih objektov v prostor. <u>Usmeritve:</u> 1. Gojenje trte se izvaja na način, da se ohranjajo za območje značilne horizontalne terase. 2. Nove kmetijske dejavnosti se lahko umeščajo samo na območjih, na katerih ni horizontalnih teras oziroma se te pri izvajanju dejavnosti ohranjajo. 3. Nove objekte se v prostor umešča tako, da se ohranjajo zakonitosti prostorske razporeditve elementov v krajini. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti pomembnih za biotsko raznovrstnost (pobočja in grape porasle z gozdom, ozke zamočvirjene doline, posamezna drevesa, zatravljena čela teras)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev tam prisotnih habitatnih tipov in vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ohranjanje pobočij in grap, ki so porasle z gozdovi ter mokrišč in vlažnih travnikov v dolinah. 2. Ohranjanje posameznih dreves in visoko debelnih sadovnjakov na slemenih. 3. Usmeritve iz točke 4.2. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, izvajanje PRP ukrepov za ohranjanje horizontalnih teras in visokodebelnih sadovnjakov, usmeritev št. 1 se vključi v gozdnogospodarski načrt.	

3.2.7 Krajinske značilnosti krajin notranje Slovenije – območje Radenskega kraškega polja

3.2.7.1 Opis širšega območja

Radensko polje predstavlja eno od kraških krajin notranje Slovenije, ki jih označujejo višje in nižje planote porasle s suhim travinjem na katerih so skupni pašniki »gmajne« in kraška polja, obkrožena s pobočji poraščenim z gozdom. Za kraška polja so značilne ponikalnice in vrtače. Območje je izjemno zaradi značilnega hidrološkega režima, katerega rezultat so tudi značilne reliefne tvorbe. Je tipično kraško polje s strmejšim in gozdnatim obrobjem, občasnim potokom po dolini in s ponikalnico ter drobno členjenim kmetijskim prostorom

ob robu polja na odcednih tleh. Sredi polja se dviga gozdnati osamelec Kopanj. Polje je izredno vodnato, kar se kaže v stalnih vodnih tokovih in občasni poplavnosti. Temu se podrejata tako raba prostora kot poselitve, ki je pomaknjena na rob polja. Kmetijske površine so na območjih, ki jih poplave praviloma ne dosežejo, to je na južnem delu polja, okoli Velike in Male Račne ter na skrajnem severu, na dvignjenem robu okoli Zagradca. Tu je parcelna struktura drobna, njive so v ozkih pasovih, pravokotno na ceste in poljske poti, kar oblikuje značilno krajinsko podobo tega dela polja, še posebej v primerjavi z ostalim poplavnim delom na katerem je oblika parcel grudasta. Zaradi svojih posebnosti je zavarovano kot Krajski park Radensko polje (v nadaljevanju KPRP).

3.2.7.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti Radenskega polja so strmo, z gozdom poraslo obrobje, grudasto oblikovani vlažni travniki, izviri, meandri potokov, obrežna zarast ob vodotokih, osamelec, mikroreliefni pojavi (struge in rokavi potokov, estavele), občasne večje ali manjše poplave, trakasta struktura njiv na odcednih legah, travniške terase na reliefnem pomolu pri Spodnji Slivnici, arhitekturne dominante (npr. grad Boštanj na vzpetini in cerkev na vrhu griča Kopanj). Ključne krajinske značilnosti

Radenskega polja so tiste krajinske značilnosti, ki so značilne, enkratne in simbolne za Radensko polje, to pa so meandri potokov, mikroreliefni pojavi (struge in rokavi potokov, estavele), grudasto oblikovani vlažni travniki, trakasta struktura njiv na odcednih legah, osamelec in občasno pojavljanje visokih voda – poplav.

3.2.7.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 18: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Radenskega kraškega polja

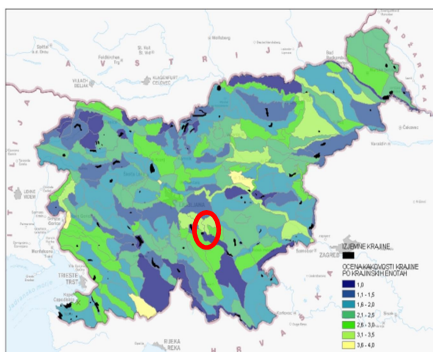
Table 18: Radensko karst polje – description and evaluation of landscape features

Radensko kraško polje	
1. Predstavitev območja (Krajski park Radensko polje, 2016)	
	Radensko polje je kraško polje, ki leži med Grosupljem in Malo Račno.
	Osrednja značilnost so mikroreliefni pojavi (struge in rokavi potokov, estavele), velika raznolikost vrst in habitatnih tipov ter vsakoletne poplave, ki so nosilke prepoznavnosti krajine ter njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti območja.

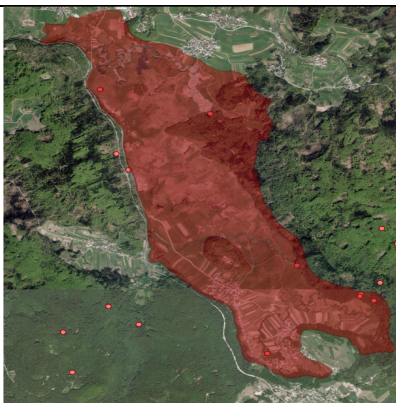
se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 18

Radensko kraško polje

V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je Radensko polje uvrščeno v krajinsko enoto – Grosupeljska kotlina, ki je sestavni del kraških krajin notranje Slovenije (slika 26), z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Prisotni so naslednji krajinski vzorci: poplavno kraško polje z vodotokom, kmetijska krajina na robu kraškega polja, gozdната pobočja. Kraško polje je hkrati enkraten in značilen krajinski vzorec te regije in nosilec njegove identitete in prepoznavnosti. Območje je uvrščeno med izjemne krajine (slika 25), je tudi območje prepoznavnosti (slika 24) in spomenik kulturne dediščine.

Območje je zavarovano kot krajinski park (slika 6), je del ekološko pomembnega območja (slika 2) in del območja Natura 2000 (slika 3).

Celotno območje je zavarovano tudi kot naravna vrednota – kraško polje. Na območju je še sedem območij naravnih vrednot, ki sodijo večinoma med geomorfološke, botanične, zoološke in hidrološke zvrsti (ARSO, 2015).

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Kraško polje (Krajinski park Radensko polje, 2016)**

Uvrstitev v tip: geomorfološki, površinski pokrov
Število in velikost: obsega ravninsko območje
Pojavnost: ploskovna, vzdolžne organske oblike
Vidne lastnosti: prevladuje zelena barva, je svetlina v prostoru, groba tekstura
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrast med svetlim in temnim
Kontekst pojavnosti: na ravnini

2.2 Mokrotni travniki (Krajinski park Radensko polje, 2016)

Uvrstitev v tip: površinski pokrov
Število in velikost: prevladujoč površinski pokrov
Pojavnost: ploskovna, ovalne organske oblike
Vidne lastnosti: prevladuje zelena barva, je svetlina v prostoru, groba tekstura
Odnosi med krajinskimi značilnostmi: uokvirjenost
Kontekst pojavnosti: na poplavnem svetu

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 18

Radensko kraško polje	
2.3 Meandrirajoči vodotoki (Krajinski park Radensko polje, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> geomorfološka, reliefna, vodna <u>Število in velikost:</u> pogosta <u>Pojavnost:</u> ploskovna, depresija, temnina v prostoru <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje temna barva, tekstura je gladka, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti med svetlim in temnim, poudarki <u>Kontekst pojavnosti:</u> na ravnini
2.4 Mikroreliefni pojavi, npr. retja, suhe struge (Krajinski park Radensko polje, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> geomorfološka, reliefna <u>Število in velikost:</u> pogosto <u>Pojavnost:</u> ploskovna, depresija <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje temna barva, izmenjevanje svetlih in temnih tonov, teksture so grobe, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti med svetlim in temnim, poudarki <u>Kontekst pojavnosti:</u> na ravnini
2.5 Mozaična kmetijska raba tal na robovih polja (Krajinski park Radensko polje, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> površinski pokrov <u>Število in velikost:</u> pogosta pojavnost <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> drobne teksture <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrast, poudarek <u>Kontekst pojavnosti:</u> na robovih polja, osamelcev
2.6 Osamelec Kopanj (Krajinski park Radensko polje, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> reliefni <u>Število in velikost:</u> redko <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> temni toni, groba tekstura, organska oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> dominanca <u>Kontekst pojavnosti:</u> na ravnini;
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost	
poplavnost, vlažni travniki	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo vlažne travnike, ki predstavljajo življenjski prostor številnih vrst.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 18

Radensko kraško polje	
3.2 Krajinske značilnosti pomembne za prepoznavnost krajine	
mozaičnost, poplavnost, meandrirajoči vodotoki, osamelci,	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odslikujejo skladnost rabe in naravnega (vlažni travniki) skozi tipično podobo (meandrirajoči vodotoki) in videzno privlačnost (osamelci). Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika prepoznavnosti krajine ocenjujemo meandrirajoče vodotoke, ki je tipična značilnost kraških polj.
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
meandrirajoči vodotoki, osamelec Kopanj	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo meandrirajoči vodotoki, ki odražajo visoko doživljajsko vrednost. Status krajinske vrednote naj se dodeli zaosamelec Kopanj.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
vlažni travniki, meandrirajoči vodotoki	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni vlažni travniki, meandrirajoči vodotoki. Obe krajinski značilnosti sta nosilki visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
vlažni travniki, meandrirajoči vodotoki	Obstojnost vlažnih travnikov, meandrirajočih vodotokov je pogojena s preprečevanjem zaraščanja in spreminjanja struge vodotoka.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot - vlažni travniki, meandrirajoči vodotoki	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija vlažnih travnikov in meandrirajočih vodotokov. Preprečevanje zaraščanja. Ustrezna kmetijska raba in vzdrževanje vodotokov. <u>Usmeritve:</u> 1. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti se usmerja izven območja vlažnih travnikov. Na robu naj se izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se bistveno ne spremenijo lastnosti krajinskih značilnosti ter da se pri tem upošteva njihovo razporeditev v prostoru in poglede. Pri tem se izkoristijo tudi vse možne tehnične ali druge rešitve, da se objekti čim bolj skladno z lastnostmi obstoječih krajinskih značilnosti vključijo v krajino. 2. Kmetijska dejavnost se izvaja na način, ki omogoča ohranjanje vlažnih travnikov in preprečuje njihovo zaraščanje. 3. Vzdrževanje vodotokov se izvaja na način, da se ohranja njihova meandriranost. <u>Ukrep:</u> Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območjem vlažnih travnikov in meandrirajočega vodotoka.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (vlažni travniki)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev tam prisotnih habitatnih tipov in vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ponovna vzpostavitev ekstenzivnega upravljanja travnikov – skromno gnojeni in pozno košni travniki, kar je pogoj za ohranitev visoke biotske raznovrstnosti. 2. Ohranitev mokrotnega značaja ekosistema Radenskega polja, na katerega je vezana večina varovanih, klasifikacijskih vrst živali in rastlin oziroma habitatnih tipov. 3. Usmeritve iz točke 4.2. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji vlažnih travnikov, usmeritve se upoštevajo tudi pri pripravi načrtov upravljanja voda in letnih programov za njihovo vzdrževanje.	

3.2.8 Krajske značilnosti krajin primorske regije –Strunjanska dolina

3.2.8.1 Opis širšega območja

Strunjanska dolina predstavlja eno od krajin primorske krajske regije. Primorsko krajino slovenske obale označujejo morje, obala, solinska polja, klifi, obmorske ravnice, terasasta pobočja in slemena. Za Strunjanski polotok so značilne prepadne flišne stene in erozijske grape, ohranjena submediteranska vegetacija, kmetijske površine, laguna, soline in morje. Obmorski klifi z ohranjeno naravno obalo in sredozemsko vegetacijo so redkost v celotnem Sredozemlju. Med opaznejšimi sredozemskimi vrstami so hrapavi oponec (*Smilax aspera*), navadna mirta (*Myrtus communis*) in navadna jagodičnica (*Arbutus unedo*). Značilne so tudi ciprese in pinije. Soline gradijo poseben vzorec z značilno pravilno geometrijsko oblikovanimi solinskimi polji in solinarskimi hišicami. Kmetijska pobočja, spremenjena v terase, so najpogostejše podprta s suhozidi, ki dajejo življenjski prostor številnim živalskim vrstam. Hiše so raztresene po položnih pobočjih sredi večjih obdelovalnih parcel. Krajinski park Strunjan, ki je zavarovan od leta 1990, se ohranja kot edinstveno morsko zavarovano območje.

3.2.8.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti doline so solinska polja, jezero, morska obala v obliki klifa, pinijev drevored, kmetijske površine v dolini, terasaste kmetijske površine, trajni nasadi kakijev. Ključne krajinske značilnosti Strunjanske doline so solinska polja, klif, terasaste kmetijske površine, pinijev drevored.

3.2.8.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti

Preglednica 19: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Strunjanske doline

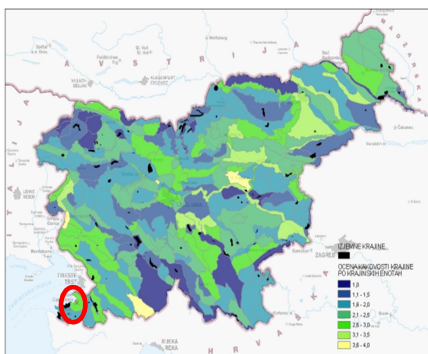
Table 19: Strunjanska Dolina – description and evaluation of landscape features

Strunjanska dolina	
1. Predstavitev območja (foto: dokumentacija JZ KPS)	
	Strunjanska dolina s strunjanskimi solinami leži med Izolo in Strunjanom. Osrednja značilnost je obala od Simonovega zaliva, preko zaliva Sv. Križa do strunjanskega zaliva, dolina med Dobravo do Strunjana, Strunjanske soline in pobočje vzpetine Ronek. Zlasti Strunjanske soline, klifi in terasaste kmetijske površine so nosilke prepoznavnosti krajine in nosilke njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 19

Strunjanska dolina

V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je Strunjanska dolina uvrščena v krajinsko enoto – Južni del obalnega območja (slika 26), z vrednostno oceno od 1 do 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora.

Prisotni so naslednji krajinski vzorci: flišni klifi, obala, soline, kmetijski svet obmorskih ravnin, kmetijski svet na terasiranem območju. Območje je uvrščeno med izjemne krajine (slika 25), je območje prepoznavnosti (slika 24), je čez 20 spomenikov kulturne dediščine, med njimi 3 območja kulturne krajine.

Območje leži v Krajinskem parku Strunjanske soline, je del ekološko pomembnega območja (slika 2) in del območja Natura 2000 (slika 3).

Naravne vrednote območja so strunjski klif, strunjanske soline in drevored pinij. Sodijo v geomorfološko, geološko, ekosistemsko, hidrološko in drevesno zvrst. Drevored pinij je tudi oblikovana naravna vrednota (ARSO, 2015).

2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti**2.1 Solinska polja s solinarskimi hišami**

Uvrstitev v tip: ustvarjen površinski pokrov

Število in velikost: enkratna

Pojavnost: ploskovna, ortogonalne oblike

Vidne lastnosti: prevladuje modra barva, je svetlina v prostoru, drobna tekstura

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: poudarek v prostoru

Kontekst pojavnosti: na ravnini ob morju

2.2 Klifi z morjem, Mesečev zaliv (Javni zavod Krajinski park Strunjan, 2016)

Uvrstitev v tip: geomorfološka, reliefna, vodna

Število in velikost: večina obale tega območja

Pojavnost: volumen

Vidne lastnosti: modra, siva in zelena barva, teksture so drobne, organske oblike

Odnosi med krajinskimi značilnostmi: kontrasti med svetlim in temnim, poudarki

Kontekst pojavnosti: na obalni črti

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 19

Strunjanska dolina	
2.3 Terasaste mozaične kmetijske površine (Javni zavod Krajinski park Strunjan, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> reliefna, vegetacijska <u>Število in velikost:</u> pokriva velik del območja <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje zelena barva, teksture so drobne, organske in ortogonalne oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti med svetlim in temnim, poudarki - ciprese <u>Kontekst pojavnosti:</u> na pobočjih v povezavi s kmetijsko rabo zlasti zelenjadarstvom in trajnimi nasadi
2.4 Drevored pinij (Javni zavod Krajinski park Strunjan, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> vegetacijska <u>Število in velikost:</u> enkratna <u>Pojavnost:</u> volumni; <u>Vidne lastnosti:</u> zelena barva, svetli toni, drobne teksture, linijske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> dominantna <u>Kontekst pojavnosti:</u> ob cesti
2.5 Suhozidi (Javni zavod Krajinski park Strunjan, 2016)	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> grajena <u>Število in velikost:</u> večje število suhozidov <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> siva barva, svetli toni, groba tekstura, pravokotna oblika <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> dominantna <u>Kontekst pojavnosti:</u> v povezavi s kmetijstvom
3. Izbor in pomen ključnih krajinskih	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost	
solinska polja, klifi z morjem, terasaste mozaične kmetijske površine s suhozidi, drevesne in grmovne mejice ter zaraščena strma pobočja	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost solinska polja, ki predstavljajo enkratni življenjski prostor številnih vrst.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
solinska polja, klifi z morjem, terasaste mozaične kmetijske površine, suhozidi, drevored pinij	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnega (solinska polja) skozi tipično podobo (terasaste kmetijske površine) in videzno privlačnost (drevored pinij). Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost ocenjujemo solinska polja, ki so enkratni krajinski vzorec in terasaste kmetijske površine, ki so značilen krajinski vzorec tega območja.

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 19

Strunjanska dolina	
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
solinska polja, klifi z morjem, terasaste mozaične kmetijske površine s suhozidi, drevored pinij,	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo vse naštetje krajinske značilnosti, katerih razporeditev in struktura odražata visoko doživljajsko vrednost in so obenem enkratni po številu, velikosti in obliki. Kot krajinska vrednota naj se zavaruje solinska polja in terasaste kmetijske površine
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
solinska polja, klifi z morjem, terasaste mozaične kmetijske površine s suhozidi, drevored pinij	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembna solinska polja, klifi z morjem, terasaste kmetijske površine, drevored pinij. Vse krajinske značilnosti so nosilke visoke stopnje pomembnosti za krajino in varstvo narave.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
solinska polja, terasaste kmetijske površine s suhozidi,	Obstojnost vseh treh krajinskih značilnosti je pogojena z rabo.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot - solinska polja in terasaste kmetijske površine s suhozidi	
<u>Cilj:</u> Ohranitev in revitalizacija solinskih polj in terasastih kmetijskih površin. Spodbujanje rabe. <u>Usmeritve:</u> 1. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti se usmerja izven območja solinskih polj in terasastih kmetijskih površin. Na robu teh območij naj se izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se bistveno ne spremenijo lastnosti krajinskih značilnosti ter da se pri tem upošteva njihovo razporeditev v prostoru in poglede. Pri tem se izkoristijo tudi vse možne tehnične ali druge rešitve, da se objekti čim bolj skladno z lastnostmi obstoječih krajinskih značilnosti vključijo v krajino. 2. Kmetijska dejavnost se izvaja na način, ki omogoča ohranjanje terasastih mozaičnih kmetijskih površin in preprečuje njihovo zaraščanje. 3. Vzdrževanje solinskih polj se izvaja na način, da se ohranjata njihova raba in struktura. <u>Ukrep:</u> uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območjem solinskih polj in terasastih mozaičnih kmetijskih površin. .	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (solinska polja, klifi z morjem, terasaste kmetijske površine)	
<u>Cilj:</u> Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev tam prisotnih habitatnih tipov in vrst. <u>Usmeritve:</u> 1. Ponovna vzpostavitev terasastih mozaičnih kmetijskih površin, kar je pogoj za ohranitev visoke biotske raznovrstnosti. 2. Ohranitev rabe solinskih polj, na katere je vezana večina varovanih, klasifikacijskih vrst živali in rastlin oziroma habitatnih tipov. 3. Ohranjanje naravnih procesov na območju klifov in priobalnega morja. 4. Usmeritve iz točke 4.2. <u>Ukrep:</u> Ohranjanje krajinske značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, izvajanje PRP, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji solinskih polj.	

3.2.9 Krajske značilnosti krajin primorske regije – Lipiška krajina

3.2.9.1 Opis širšega območja

Širše območje Lipice predstavlja eno od primorskih krajin, in sicer krajine Sežanskega krasi. Primorske krajine oblikuje bujno rastje naravnega in okrasnega rastlinja ter kmetijskih kultur.

Za širšo okolico Lipice je značilna kraška gmajna, poraščena z drevjem (pretežno s hrasti, črnim borom, brinjem in rujem), s skalami na površini in z obdelanimi vrtači.

Območje Kobilarne Lipica z okolico je del ekološko pomembnega območja Kras in del območja Natura 2000, ki je pomembno za ohranjanje evropsko pomembnih habitatnih tipov, (npr. vzhodna submediteranska suha travnišča) ter ogroženih in zavarovanih vrst (npr. metuljev, hroščev (npr. bukov kozliček, rogač), netopirjev)).

Nekatere vrste so vezane na kale (veliki pupek) ter jamske habitate (človeška ribica in drobovratnik). Območje je pomembno tudi za ohranjanje evropsko pomembnih ogroženih in zavarovanih vrst ptic, npr. podhujke, rjavega srakoperja, velikega skovika, velike uharice. Lipiška kulturna krajina temelji na večstoletni tradiciji vzreje konj.

3.2.9.2 Določitev krajinskih značilnosti

Krajinske značilnosti Lipiške kulturne krajine so rahlo vzvalovljen apnenčast svet s kraškimi pojavi (suhi dol, velika gostota vrtač, žlebičev, škrapelj, jame in brezna), kraške gmajne, travniške in pašne površine s hrastovimi gaji, drevoredi, lesene ograje, kali, posamezni gozdni sestoji, osem kilometrov dolg, tipično kraški suhozid.

Med lipiške posebnosti sodijo hrastovi sestoji z vrstno pestro in številčno favno hroščev ter lepo ohranjeni javorovi gozdovi v vrtačah.

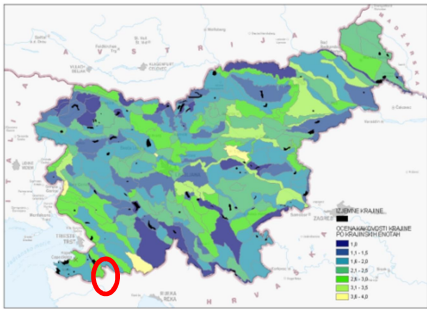
Ključne krajinske značilnosti Lipiške krajine so tiste krajinske sestavine, ki so značilne, enkratne in simbolne za območje Lipice, to pa so kraške gmajne, hrastovi gaji, drevoredi, posamezni gozdni sestoji, suhozidi.

3.2.9.3 Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Lipiške krajine

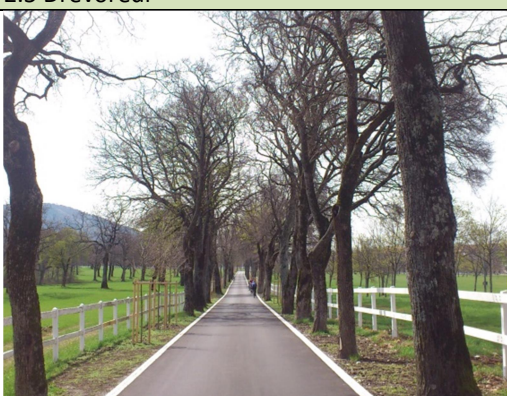
Preglednica 20: Opis in vrednotenje krajinskih značilnosti Lipiške krajine

Table 20: Lipica landscape – description and evaluation of landscape features

Lipiška krajina	
1. Predstavitev območja	
	Območje leži med Divačo in Sežano. Osrednja značilnost so kraške gmajne, hrastovi gaji in drevoredi, ki so nosilci prepoznavnosti krajine, njene enkratnosti, značilnosti in simbolne pomembnosti.
	V nalogi »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989) je Lipiška krajina uvrščena v krajinsko enoto – Sežanskega krasa, ki sodi med primorske krajine (slika 26), z vrednostno oceno 2, kar pomeni, da gre za območje z visoko stopnjo naravne in kulturne ohranjenosti prostora. Prisotni so naslednji krajinski vzorci: gozdovi črnega bora, kraška gmajna, njive v vrtačah in dolih. Uvrščena je med izjemne krajine (slika 25), je območje prepoznavnosti (slika 24) in kulturni spomenik državnega pomena (enota kulturne dediščine Lipica - Kraška kulturna krajina, EŠD 24521, Odlok o razglasitvi Kraške ..., 2010).
	Celotno območje je del ekološko pomembnega območja (slika 2) in del območja Natura 2000 (slika 3). Naravna vrednota območja so pašniki in gozdovi, ki sodijo v zvrst oblikovane naravne vrednote. Naravne vrednote v bližini pa pretežno sodijo v geomorfološko in geološko zvrst naravnih vrednot (ARSO, 2015).
2. Predstavitev ključnih krajinskih značilnosti	
2.1 Hrastovi gaji	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> površinski pokrov <u>Število in velikost:</u> pretežni del območja <u>Pojavnost:</u> ploskovna, volumni, organske oblike <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje zelena barva, izmenjevanje temnih in svetlih tonov, groba tekstura <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti, poudarki v prostoru <u>Kontekst pojavnosti:</u> v povezavi z rejo konj

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 19

Lipiška krajina	
2.2 Kraška gmajna	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> naravni površinski pokrov <u>Število in velikost:</u> pretežni del območja <u>Pojavnost:</u> ploskovna, svetlina v prostoru <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje zelena barva, teksture so drobne, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrasti med svetlim in temnim, poudarki <u>Kontekst pojavnosti:</u> na močno zakraselem površju
2.3 Vrtače	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> reliefni <u>Število in velikost:</u> enkratni pojavi <u>Pojavnost:</u> depresije <u>Vidne lastnosti:</u> prevladuje zelena barva, teksture so drobne, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> poudarki, kontrasti <u>Kontekst pojavnosti:</u> na močno zakraselem površju
2.4 Suhozidi in kupi zloženega kamnja	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> grajena <u>Število in velikost:</u> pogosta pojavnost <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> siva barva, svetli toni, grobe teksture, organske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrast, poudarek <u>Kontekst pojavnosti:</u> povezano s parcelacijo
2.5 Drevoredi	
	<u>Uvrstitev v tip:</u> vegetacijski <u>Število in velikost:</u> enkratno <u>Pojavnost:</u> volumni <u>Vidne lastnosti:</u> zelena barva, temni toni, grobe teksture, linijske oblike <u>Odnosi med krajinskimi značilnostmi:</u> kontrast, poudarek, dominanca <u>Kontekst pojavnosti:</u> pojavljajo se ob cestah

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 19

Lipiška krajina	
3 Izbor in pomen ključnih krajinskih značilnosti	
3.1 Krajinske značilnosti, pomembne za krajinsko pestrost	
hrastovi gaji, kraške gmajne, suhi travniki, suhozidi	Za območje je značilno veliko število raznovrstnih krajinskih značilnosti, ki so zatočišča številnih vrst in gradniki habitatov. Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika krajinske pestrosti ocenjujemo kraške gmajne, ki predstavljajo življenjski prostor številnih vrst.
3.2 Krajinske značilnosti, pomembne za prepoznavnost krajine	
hrastovi gaji, hrastovi drevoredi, kraške gmajne, vrtače z njivami, suhozidi	Gre za območje z visoko stopnjo značilnih, enkratnih, simbolnih krajinskih značilnosti, ki odlikujejo skladnost rabe in naravnega (hrastovi gaji, vrtače) skozi tipično podobo (kraške gmajne) in videzno privlačnost (drevoredi, suhozidi). Kot najpomembnejšo krajinsko značilnost z vidika prepoznavnosti krajine ocenjujemo hrastove gaje, ki so enkraten krajinski vzorec na Krasu.
3.3 Krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinske vrednote	
hrastovi gaji, vrtače z njivami	Visoko stopnjo enkratnosti, značilnosti in simbolnosti izražajo hrastovi gaji in obdelane vrtače, katerih razporeditev in struktura odražajo visoko doživljajsko vrednost in so obenem enkratni po številu, velikosti in obliki. Status krajinske vrednote naj se dodeli hrastovim gajem in območjem z največjo gostoto vrtač.
3.4 Krajinske značilnosti, ki so hkrati pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine	
hrastovi gaji, kraške gmajne, vrtače z njivami, suhozidi	Za ohranjanje narave in varstvo krajine so zlasti pomembni hrastovi gaji in kraške gmajne.
4 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave	
4.1 Ogroženost krajinskih značilnosti	
Kraške gmajne	Obstojnost kraških gmajn je pogojena z ohranjanjem paše oziroma drugimi načini preprečevanja njihovega zaraščanja.
4.2 Usmeritve za ohranjanje potencialnih krajinskih vrednot – hrastovi gaji, obdelane vrtače	
Cilj: Ohranitev in revitalizacija hrastovih gajev in obdelanih vrtač. Ohranitev krajinskih značilnosti. Preprečevanje zaraščanja. Ustrezno vodena raba. Usmeritve: 1. Zadržati spontano zaraščanje Krasa in ohraniti značilne habitatne tipe in botanične posebnosti. 2. Ohranjati pašnike in travnike. 3. Kraške melioracije izvajati ob ohranjanju krajinskih značilnosti (suhozide, kupe kamenja). 4. Ohranjati njive v vrtačah. 5. Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, se izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se bistveno ne spremenijo lastnosti krajinskih značilnosti ter da se pri tem upošteva tipično razporeditev v prostoru in poglede. Ukrep: Uvrstitev med krajinske vrednote, reden nadzor, izvajanje PRP ukrepov.	
4.3 Usmeritve za ohranjanje krajinskih značilnosti, pomembnih za biotsko raznovrstnost (kraške gmajne, suhozidi)	
Cilj: Ohranitev tistih krajinskih značilnosti, ki imajo specifične lastnosti, strukture in procese, pomembne za ohranitev tam prisotnih habitatnih tipov in vrst. Usmeritve: Usmeritve iz točke 4.2, Ukrep: Ohranjanje krajinskih značilnosti s predpisom po 35. členu ZON, izvajanje PRP, dopolnitev nacionalnih smernic za krajinske značilnosti z območji kraških gmajn in suhozidi.	

3.2.10 Pregled krajinskih značilnosti po posameznih testnih območjih

Analiza krajinskih značilnosti v devetih testnih območjih je pokazala, da so v posameznih testnih območjih prisotne krajinske značilnosti, ki smo jih določili na podlagi teoretičnih spoznanj, ter da nismo ugotovili novih krajinskih značilnosti.

Glede na to lahko potrdimo, da potencialni nabor krajinskih značilnosti, ki so pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave, vsebuje dovolj širok nabor krajinskih značilnosti za nadaljnje delo. Ugotovili smo tudi, da je od skupaj 48 potencialnih krajinskih značilnosti, 31 krajinskih značilnosti pomembnih z vidika krajinske pestrosti, krajinskih vrednot in/ali prepoznavnosti krajine, 21 krajinskih značilnosti pa je ključnih tako z vidika varstva krajine kot ohranjanja narave.

Preglednica 21: Pregled krajinskih značilnosti po posameznih testnih območjih

Table 21. Review of landscape features by individual test areas

KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 KRAJINSKE NARAVNE ZNAČILNOSTI									
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti – naravne									
gore (posamezne, skupine, vrhovi)	x	x	x						
hribovje (posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič, skupine gričev)	x	x	x	x	x	x	x	x	
grape, doline		x				x			
ravnine			x	x	x		x	x	x
kraška polja							x		x
stene (stene, skalovita pobočja, reliefni robovi, ježe, klifi)	x	x	x	x				x	
osamelci na ravninah					x		x		
depresije (npr. vrtača, uvala, koliševka, kraške kotanje, estavele)	x			x			x	x	x
površinska skalovitost	x			x				x	x
balvani, skalni stolpi	x								
melišče, morene	x	x							
Vegetacijske krajinske značilnosti									
visoka, nizka barja	x				x				
obvodna vegetacija	x				x		x	x	
gozdna zaplata (ravnina, pobočje)		x	x		x				
rušje	x								
drevesa (skupina ali posamična)	x	x	x	x	x	x	x	x	x

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 21

KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Površinski pokrov									
gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju)	x	x	x	x	x	x	x		x
površine v zaraščanju	x	x		x	x	x		x	x
Vodne krajinske značilnosti – naravne									
morje,								x	
vode površine (jezero, izvir, barjanska okna, studenec, potok, reka)	x				x		x		
poplavne in presihajoče vodne površine					x		x		
hidromorfološke prvine – prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi	x				x		x	x	
lokalno zamočvirjenje	x				x	x	x	x	
2 KRAJINSKE USTVARJENE ZNAČILNOSTI									
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti – antropogene									
obdelane vrtače				x			x	x	x
Vegetacijske krajinske značilnosti									
poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protivetrne zaščite)			x	x	x	x	x	x	x
robovi (gozd/travnik/njiva/voda)	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Površinski pokrov									
gozdne dobrave, gaji, logi			x	x					
kraške gmajne								x	x
steljniki				x	x				
pašniki	x	x	x	x	x	x	x		x
grbinast travnik	x								
mokrotni travnik				x	x	x	x		
suhi travnik	x	x				x		x	x
visokodebelni sadovnjaki			x		x	x	x	x	x
vinogradi						x	x	x	x
mozaična izmenjava njiv, travnikov in trajnih nasadov,			x		x		x	x	
celki	x	x							
planine s stanovi	x								
soline								x	
Vodne krajinske značilnosti antropogenega nastanka									
melioracijski jarki					x				
kal ali lokev	x							x	x
Parcelna struktura									
trakasta			x		x		x		
grudasta	x	x	x	x		x	x		x
pravokotna								x	

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 21

KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Grajeni objekti									
suhozid, kašte, oporni zidovi,							x	x	x
terase					x	x	x	x	x
posamični objekti izven naselij na ravnini (cerkve, znamenja, gradovi, kozolci, ...)	x		x	x	x	x	x	x	x
posamični objekti izven naselij na vrhovih (dominante, velik simbolni pomen)	x		x		x	x	x	x	x

Legenda:

x – prisotna krajinska značilnost

x – ključna krajinska značilnost

x – ključna krajinska značilnost, ki je pomembna za varstvo krajine in ohranjanje narave

1 - Krajine alpske regije - Fužinarska planota nad Bohinjem

2 - Krajine predalpske regije - Pobočja med Storžičem in Kokrško dolino s Hudičevim borštom

3 - Krajine predalpske regije - Ravnina med Vrbo in Žirovnico

4 - Krajine predalpske regije - Dobrave pri Hrašah

5 - Krajine predalpske regije - Mokrotni travniki na Ljubljanskem barju

6 - Krajine subpanonske regije - Vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor

7 - Kraške krajine notranje Slovenije - Radensko kraško polje

8 - Krajine primorske regije - Strunjanska dolina

9 - Krajine primorske regije - Lipiška krajina

3.3 IZBOR KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI, KI SO POMEMBNE ZA VARSTVO KRAJINE IN OHRANJANJE NARAVE

3.3.1 Seznam in vrednotenje ključnih in splošnih krajinskih značilnosti

Izhodišča za določitev krajinskih značilnosti temeljijo na rezultatih raziskovalne naloge »Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1998), ki podajajo inventarizacijo in vrednostno opredelitev slovenskih krajin. V posameznih krajinskih regijah in tipih krajine smo najprej prepoznali ključne krajinske sestavine (glej poglavje 3.1.1, preglednica 6) in jih nato ovrednotili glede na njihov pomen za ohranjanje krajinske pestrosti, opredelitev krajinskih vrednot in ohranjanje prepoznavnosti krajine (preglednica 8, 9 in 10). Tako določene in ovrednotene krajinske sestavine smo še preverili na testnih primerih (glej poglavje 3.2) in na osnovi rezultatov testnih primerov pripravili nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti. Ključne krajinske značilnosti so tiste krajinske sestavine, ki so gradniki prepoznavnosti ter krajinske pestrosti in biotske

raznovernosti posamezne krajinske regije in so zato pomembne na nacionalni ravni. Splošne krajinske značilnosti pa soustvarjajo prepoznavnost krajine ter krajinsko pestrost in biotsko raznovernost na lokalni ravni.

Preglednica 22: Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine

Table 22: Key and general landscape features for nature preservation and landscape protection

KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine					
	Krajine alpske regije	Krajine predalpske regije	Krajine subpanonske regije	Kraške krajine notranje Slovenije	Krajine primorske regije	Splošne krajinske značilnosti
1 KRAJINSKE NARAVNE ZNAČILNOSTI						
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti – naravne						
gore (npr. posamezne, skupine, vrhovi)	XXX					
hribovja (npr. posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič)						XXX
ravnine						XX
kraška polja				XXX	XXX	
stene (npr. stene, skalovita pobočja, reliefni robovi, ježe, klifi)						XXX
osamelci na ravninah		XXX				
depresije (npr. vrtača, uvala, koliševka, kraške kotanje, estavele)						XXX
površinska skalovitost						XX
balvani, skalni stolpi	XXX					
melišča/ morene	XXX					
Vegetacijske krajinske značilnosti						
visoka in nizka barja						XXX
obvodna vegetacija						XXX
gozdne zaplate (ravnina, pobočje)						XXX
rušje	XXX					
drevesa, grmišča (skupina ali posamična)						XXX
Površinski pokrov						
gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju)						XX
površine v zaraščanju						X
Vodne krajinske značilnosti – naravne						
morje					XXX	
vodne površine (npr. jezero, izvir, studenec, potok, reka)						XXX
poplavne in presihajoče vodne površine		XXX	XXX	XXX		
hidromorfološke prvine (npr. prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi)						XX
lokalna zamočvirjenja						XX
2 KRAJINSKE USTVARJENE ZNAČILNOSTI						
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti – antropogene						
obdelane vrtače				XXX	XXX	

se nadaljuje

nadaljevanje preglednice 22

KRAJINSKE ZNAČILNOSTI	Ključne in splošne krajinske značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine					
	Krajine alpske regije	Krajine predalpske regije	Krajine subpanonske regije	Kraške krajine notranje Slovenije	Krajine primorske regije	Splošne krajinske značilnosti
Vegetacijske krajinske značilnosti						
poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protivetrne zaščite)		XXX	XXX			
robovi (gozd, travnik, njiva, voda)						XXX
Površinski pokrov						
površine porasle z redkim gozdom (npr. dobrave, gaji, kraške gmajne)		XXX	XXX		XXX	
steljniki				XXX		
pašniki						XXX
grbinast travnik	XXX					
vlažni travnik		XXX	XXX			
suhi travnik				XXX	XXX	
visokodebelni sadovnjaki						XXX
vinogradi			XXX	XXX	XXX	
mozaična raba tal (izmenjava njiv, travnikov in trajnih nasadov)						XXX
celki		XXX				
planine s stanovi	XXX					
soline					XXX	
Vodne krajinske značilnosti antropogenega nastanka						
melioracijski jarki		XXX	XXX			
kal, lokev						XXX
Parcelna struktura						
trakasta						XX
grudasta						XX
pravokotna						XX
Grajeni objekti						
suhozid, kašte, oporni zidovi						XXX
terase			XXX	XXX	XXX	
posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, znamenja, gradovi, kozolci)						XXX
posamični objekti izven naselij na vrhovih (npr. cerkve, gradovi, znamenja)						XXX

Legenda lestvice ocenjevanja pomena krajinskih značilnosti za varstvo krajine in ohranjanje narave:

XXX – velik pomen za ohranjanje narave in varstvo krajine

XX – srednji pomen za ohranjanje narave in varstvo krajine

X – majhen pomen za ohranjanje narave in varstvo krajine

Krajinske značilnosti smo v preglednici 22 ocenili glede njihov pomen za prepoznavnost krajinske regije. Pomen krajinskih značilnosti za prepoznavnost posamezne krajinske regije smo vrednotili v razponu treh kategorij (velik, srednji, majhen) V tem koraku smo ocenjevali krajinsko značilnost glede na lego v določeni krajinski regiji.

Kadar smo ugotovili (na podlagi preglednice 6), da se krajinske značilnosti pojavljajo v posamezni krajinski regiji, smo jih uvrstili med ključne krajinske značilnosti, saj odločilno vplivajo na prepoznavnost krajinskih regij. Kadar pa smo ugotovili (na podlagi preglednice 6), da se krajinske značilnosti pojavljajo v vseh krajinskih regijah smo jim uvrstili med splošne krajinske značilnosti.

Velik pomen smo na podlagi meril opisanih v preglednici 9 pripisali tisti krajinski značilnosti, ki je hkrati značilna, enkratna in simbolna z vidika prepoznavnosti posamezne krajinske regije. Srednji pomen smo pripisali tisti krajinski značilnosti, ki odslikuje vsaj dve od naštetih lastnosti lastnosti, ki so pomembne za prepoznavnost krajinske regije. Majhen pomen pa smo pripisali tisti krajinski značilnosti, ki odslikuje vsaj eno od naštetih lastnosti v posamezni krajinski regiji.

Na podlagi zgoraj opisanega postopka je v nalogi izbranih 46 krajinskih značilnosti. Od teh je 21 ključnih (v tabeli 22 so označene z barvo in znaki, ki označuje njihov pomen za varstvo krajine in ohranjanje narave v posamezni krajinski regiji), ki so na nacionalni ravni pomembne za ohranjanje prepoznavnosti posameznih slovenskih regij ter 25 splošnih (v tabeli 22 so označene s sivo barvo in znaki, ki označuje njihov pomen za varstvo krajine in ohranjanje narave), ki soustvarjajo biotsko raznovrstnost in prepoznavnost krajine na lokalni ravni.

Ključne krajinske značilnosti, pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave so za:

- krajine alpske regije: gore, balvani, morene, rušje, grbinasti travniki, planine s stanovi,
- krajine predalpske regije: osamelci, poplavne in presihajoče vodne površine, poteze vegetacije, površine porasle z redkim drevjem, vlažni travniki, celki in melioracijski jarki,
- krajine subpanonske regije: poplavne in presihajoče vodne površine, poteze vegetacije, površine porasle z redkim drevjem, vlažni travniki, vinogradi, melioracijski jarki in terase,
- kraške krajine notranje Slovenije: kraška polja, poplavne in presihajoče vodne površine, obdelane vrtače, steljniki, suhi travniki, vinogradi in terase,
- krajine primorske regije: kraška polja, morje, obdelane vrtače, površine porasle z redkim drevjem, suhi travniki, vinogradi, soline in terase.

3.3.2 Preveritev krajinskih značilnosti na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje v predalpski krajinski regiji

Z namenom potrditve izbranih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine smo na Ljubljanskem barju izbrali dve območji, na katerih smo kartirali krajinske značilnosti.

Pri izboru območij smo izhajali iz postavljenih meril za opredelitev krajinskih značilnosti v poglavju 3.1 ter opisa in vrednotenja krajinskih značilnosti mokrotnih travnikov na Ljubljanskem barju v poglavju 3.2.5 in preglednici 14. Ker je cilj naloge pripraviti nabor krajinskih značilnosti, ki so na eni strani pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot, ter na drugi strani za ohranjanje prepoznavnosti krajine smo pri določitvi testnih območij v prvi vrsti upoštevali dva kriterija, in sicer, da leži eno od območij na površinah, ki so:

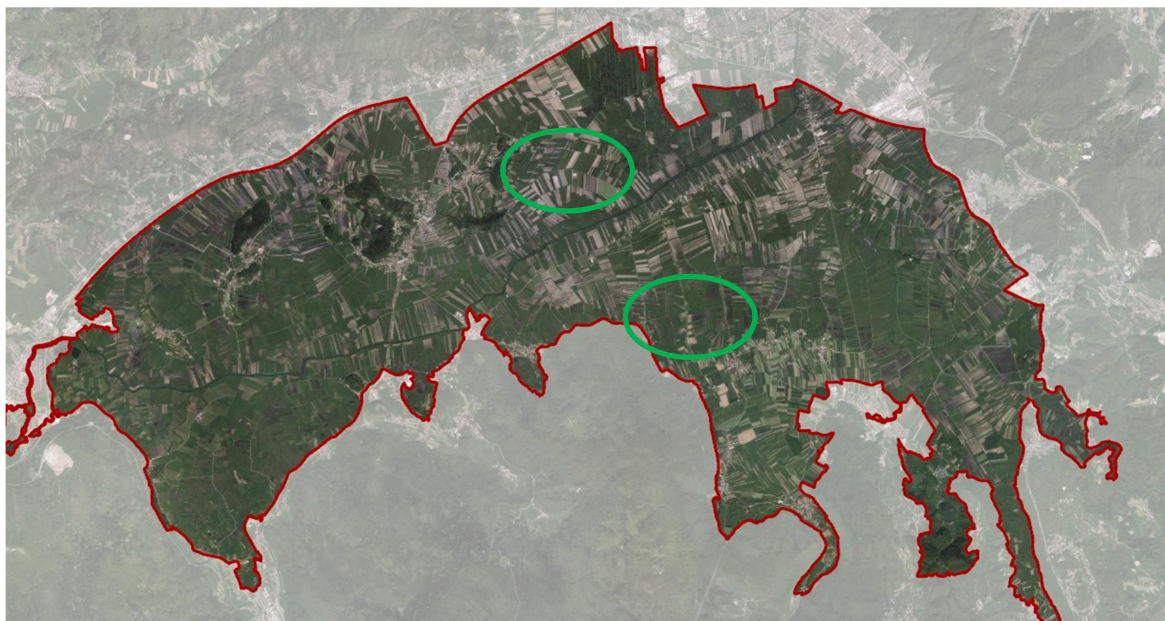
- v prvem ali drugem varstvenem območju Krajinskega parka Ljubljanskega barja, kar pomeni, da gre za naravovarstveno najpomembnejše površine z vidika botanične (rastišče ogroženih rastlinskih vrst), zoološke (bivališče ogroženih živalskih vrst), ekosistemske (prisotnost habitatnih tipov, ogroženih v evropskem merilu npr.) pomembnosti in se hkrati na izbranih površinah nahaja ožje zavarovano območje narave in naravne vrednote,
- v tretjem varstvenem območju Krajinskega parka Ljubljansko barje, ki ga odslikuje mozaična krajina, ki je preplet njiv, travnikov, steljnikov, gozdnih zaplat, mejic, grmišč, posameznih dreves, jarkov, mokrišč in vodnih površin.

Na osnovi zgoraj navedenih meril sta bili izbrani naslednji dve območji:

- območje v okolici med Podkrajem in Iškim marostom – Strahomerski marost, ki se nahaja v prvem varstvenem območju Krajinskega parka Ljubljanskega barja, znotraj katerega je ožje zavarovano območje Iški marost in naravna vrednota Strahomerska okna,
- območje med Gmajnico in Ljubljanico – Blate, ki izstopa z vidika krajinske prepoznavnosti po mozaičnosti rabe tal in prisotnosti manjšinskih krajinskih prvin.

Obe območji ležita v poplavnem pasu reke Ljubljanice, ki ga voda zalije predvsem v spomladanskih in jesenskih mesecih. Poplavna ravnica je na nadmorski višini od 287 do 300 metrov, le gričevnati osamelci se dvigajo do višine 373 metrov (Veliki vrh). Predlagani območji zaznamuje močno razvejan sistem osuševalnih jarkov, mozaik obdelanih in

gnojenih travnikov, njiv, mejic, zaraščajočih se opuščenih kmetijskih zemljišč, manjših poseljenih površin, stez, kolovozov in cest, počasi tekočih večjih potokov z obrežno grmovno in drevesno vegetacijo ter ekstenzivni vlažni travniki.

Slika 27: Lega izbranih dveh območij za določitev in vrednotenje krajinskih značilnosti na Ljubljanskem barju
Figure 27: Location of two selected areas for identification and assessment of landscape features on Ljubljana Marsh

Območji vključujeta tudi ožja zavarovana območja (npr. Iški morost) in naravne vrednote (npr. barjanska okna, osamelci). Med zavarovanimi rastlinskimi vrstami prevladujejo kukavičevke – orhideje. Na izbranih območjih živi veliko število vrst ptic (npr. rakar – *Acrocephalus arundinaceus*, bičja trstnica – *Acrocephalus schoenobaenus*, vodomec – *Alcedo atthis*, prepelica – *Coturnix coturnix*, kosec – *Crex crex*, rjavi srakoper – *Lanius collurio*, kobiličar – *Locustella naevia*, veliki škurh – *Numenius arquata*, veliki skovik – *Otus scops*, repaljščica – *Saxicola rubetra*, priba – *Vanellus vanellus*) in dve vrsti preletnikov (pepelasti lunj – *Circus cyaneus*, rdečenoga postovka – *Falco vespertinus*), nekaj vrst dnevnih metuljev, kačjih pastirjev ter drugih evropsko pomembnih vrst. Najpomembnejši življenjski prostori so ekstenzivni travniški, vodni, gozdni habitatni tipi in mejice, grmišča, posamezna drevesa, trstišča, lokalne močvirne in vodne površine (Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje, 2016).

Na obeh testnih območjih Ljubljanskega barja, ki sta prikazani na sliki 27, smo s pomočjo kartiranja krajinskih značilnosti, preverili izbrane krajinske značilnosti v preglednici 21 in 22 z vidika njihove pomembnosti za ohranjanje narave (biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot) in varstvo krajine.

3.3.2.1 Območje med Gmajnico in Ljubljano – Blate

Testno območje sodi v tretje varstveno območje Krajinskega parka Ljubljansko barje. Na obravnavanem območju so:

- ključne krajinske značilnosti:
  - poteze vegetacije (mejice),
  - osamelci,
  - vlažni travniki,
- splošne krajinske značilnosti:
  - na horizontu je hribovje z grajenimi dominantami (cerkve),
  - območje je del ravnine Ljubljanskega polja,
  - obvodna vegetacija je ob reki Ljubljanici, reki Radni in ob odvodnikih,
  - mozaična izmenjava njiv in travnikov z izrazito vidnimi robovi,
  - posamična drevesa in grmišča, ki se zraščajo v gozdne zaplate.

Visoka stopnja biotske raznovrstnosti območja (prisotnost velikega števila mednarodno varovanih prostoživečih vrst in habitatnih tipov) in visoka stopnja prepoznavnosti krajine (dediščinska kulturna krajina Ljubljansko barje) ter kartirane krajinske značilnosti (poteze vegetacije -mejice, osamelci in mokrotni travniki) potrjujejo tako izbor, kot ocenjeno vrednost krajinskih značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine v preglednici 21. Glede na število tipov, oblike in razporeditev kartiranih krajinskih značilnosti (mozaični preplet travnikov, njiv, gozdov ter posamičnih dreves in grmišč), tako ključnih kot splošnih, ocenjujemo, da gre tako za območje visoke krajinske pestrosti kot prepoznavnosti krajine.

Slika 28: Pogled od Gmajnic proti Ljubljani (Vital Landscapes, 2013)

Figure 28: A view from Gmajnice to Ljubljana (Vital Landscapes, 2013)

Slika 29: Mejice

Figure 29: Hedges on Ljubljana Marsh

Slika 30: Območje med osamelcem Grič in Ljubljano - predlog za zavarovanje območja kot krajinske vrednote (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Figure 30: The area between Grič inselberg and Ljubljana River – proposition for the protection of area as a valuable landscape feature (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Predlagamo tudi, da se kot krajinski vrednoti zavaruje:

- osamelce Hrib, Veliki vrh ter območje vzhodno od njih (Črni log in Blate),
- osamelec Grič in območje do Ljubljane.

Legenda:

- Območje izrazito gostih mejic, mokrotnih travnikov in osamelcev
- Mozaična izmenjava njiv in travnikov
- Zaplate gozdov - logi
- Predlog zavarovanja območja kot krajinske vrednote
- Osamelci
- Obvodna vegetacija je ob reki Ljubljanici, reki Radni in ob odvodnikih,

Slika 31: Vrste krajinskih značilnosti na območju med Gmajnico in Ljubljano – Blate (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Figure 31: Landscape features in the area between Gmajnice and Ljubljana River – Blate (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

3.3.2.2 Območje v okolici med Podkrajem in Iškim marostom – Strahomerski marost

Območje je eno izmed najlepših območij vse redkejših vlažnih barjanskih travnikov, ki so dom močno ogroženim travniškim vrstam rastlin in živali. Je tudi največja sklenjena površina močno ogroženega travniškega habitatnega tipa – vlažnega travnika z modro stožko (*Molinietum*). Na območju najdemo različne tipe travnikov, mejice, sestoje visokih steblik, visoko šašje, grmišča, poplavni gozd ter vse vmesne prehodne oblike, zato je

pestrost vrst visoka. Pomen takšne mozaičnosti se jasno vidi tudi pri pticah, saj na območju rezervata prebiva več kot polovica vseh gnezdik Ljubljanskega barja.

Testno območje sodi v prvo varstveno območje Krajinskega parka Ljubljansko barje. Na obravnavanem območju so:

- ključne krajinske značilnosti:
  - poplavne površine,
  - poteze vegetacije (mejice), vezane na melioracijske jarke,
  - vlažni travniki,
- splošne krajinske značilnosti:
  - na horizontu je hribovje,
  - območje je del ravnine Ljubljanskega polja,
  - obvodna vegetacija je ob reki Iški in ob odvodnikih,
  - izviri (barjanska okna) in lokalna zamočvirjenja,
  - posamična drevesa in grmišča,
  - ohranjeni fragmenti poplavnega gozda,
  - na robu ravnine so na vzpetinah cerkve.

Slika 32: Pogled proti Iškemu marostu
Figure 32: Bog pool at Podkraj

Slika 33: Barjansko okno pri Podkraju
Figure 33: View in the direction of Iški morost

Visoka stopnja biotske raznovrstnosti območja (prisotnost velikega števila mednarodno varovanih prostoživečih vrst in habitatnih tipov) in visoka stopnja prepoznavnosti krajine (dediščinska kulturna krajina Ljubljansko barje) ter kartirane krajinske značilnosti (gostote barjanskih izvirov, večkratnih poplav območja, mozaičnega prepleta travnikov, njiv, gozdnih zaplat ter posamičnih dreves in grmišč) potrjujejo tako izbor kot ocenjeno vrednost krajinskih značilnosti za ohranjanje narave in varstvo krajine v preglednici 21.

Glede na število tipov, oblike in razporeditev kartitiranih krajinskih značilnosti, tako ključnih kot splošnih, ocenjujemo, da gre tako za območje visoke krajinske pestrosti, biotske raznovrstnosti kot prepoznavnosti krajine.

Predlagamo tudi, da se območja barjanskih oken in območje v okolici Iškega marosta dodeli status krajinske vrednote in opredeli kot prepoznavno krajino Ljubljanskega barja.

Slika 34: Območje barjanskih oken (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Figure 34: The area of bog pools (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Legenda:

- Območje barjanskih oken
- Območje mokrotnih travnikov
- Mozaična izmenjava vlažnih travnikov, posamičnih dreves, grmišč in gozdnih enklav
- Predlog zavarovanja območja kot krajinske vrednote
- Mozaična izmenjava njiv in travnikov z izrazito trakasto parcelacijo
- Izrazite vertikalne poteze obvodne vegetacije ob lžici in odvodnikih

Slika 35: Vrste krajinskih značilnosti na območju med Podkrajem in Iškim morostom – Strahomerski morost (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

Figure 35: Landscape features in the area between Podkraj and Iški morost – Strahomerski morost (Javni zavod krajinski park Ljubljansko barje, 2016)

4 PREDLOGI ZA UPRAVLJANJE KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI

4.1 POMEN KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI

Najpomembnejše vprašanje v nalogi je bilo, katere krajinske značilnosti so hkrati pomembne za varstvo krajine z vidika ohranjanja prepoznavnosti krajin in za ohranjanje narave z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot.

Osnovni cilj naloge je bil poiskati merila za določitev in vrednotenje krajinskih značilnosti ter pripraviti nabor tistih ključnih krajinskih značilnosti, ki bi jih bilo zaradi varstva krajine in ohranjanja narave treba upravljati, torej ohranjati, varovati in negovati.

Pri upravljanju krajinskih značilnosti je treba posebno pozornost nameniti ključnim krajinskim značilnostim, ki imajo odločilno vlogo za ohranjanje krajinske prepoznavnosti (omogočajo ohranjanje krajinskih vzorcev), krajinske pestrosti pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti (dajejo zatočišča in hrano indikatorskim vrstam posamezne regije) oziroma za določitev statusa krajinske vrednote na nacionalni ravni. Zaradi njihove pomembnosti predlagamo, da se ključne krajinske značilnosti vključi v pravni sistem ohranjanja narave.

Splošne krajinske značilnosti pa so zlasti pomembne za krepitev krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti, za soustvarjanje prepoznavnosti krajin oziroma za določitev statusa krajinske vrednote na lokalni ravni.

4.2 USMERITVE ZA OHRANJANJE KRAJINSKIH ZNAČILNOSTI

4.2.1 Splošni ukrepi za ohranjanje krajinskih značilnosti

Ohranitev posameznih krajinskih značilnosti, npr. obraslih potočkov, živih rečic, obdelanih vrtač, posameznih dreves, mejic, teras, pomeni hkrati ohranjanje najbolj ogroženih življenjskih okolij ter najbolj ogroženih krajinskih podob.

Obstojnost krajinskih značilnosti je posledica naravnih, predvsem pa družbenih danosti. Med naravne dejavnike štejemo npr. slabše talne razmere za kmetijstvo (plitva, vlažna tla), reliefne značilnosti. Med družbene dejavnike pa štejemo različne primere poljske delitve in s tem povezane vloge krajinskih značilnosti kot oznak za mejo med parcelami, lastništvo, tradicijo rabe tal v prostoru. Ker pri izvajanju sedanjih rab krajinske značilnosti nimajo več prvotne vloge, je njihov obstoj ogrožen (Pirnat, 2000). Pogosto so namreč le

bolj ali manj neuporaben ostanek, relikv, čeprav so hkrati dragocen dokument o kulturi in zgodovini naroda.

Ob zavedanju, da se krajina stalno spreminja, da je rezultat družbenih razmer v preseku nekega časa ter da na obstoj krajinskih značilnosti vplivajo različne dejavnosti, je ključno, da usmerjamo razvoj teh dejavnosti, zlasti kmetijstva, na način, ki bo zagotavljal ohranjanje ključnih krajinskih značilnosti.

Na spreminjanje in zmanjševanje števila krajinskih značilnosti zlasti vplivajo procesi:

- intenzifikacije kmetijske proizvodnje na zemljiščih, ki so primerna za to (združevanje parcel, namakanje, osuševanje). Posledica je pogosto odstranjevanje »naravnih« elementov iz kmetijskega prostora, kot so skupine dreves, suhozidi in živice, obvodna zarast, itn., kar vpliva na zmanjševanje krajinske pestrosti,
- opuščanja rabe in marginalnih kmetijskih zemljišč, ki so za kmetijsko proizvodnjo manj primerna. Zaraščanje pašnikov, senožeti, gozdnih jas pa spet pomeni zmanjšanje krajinske pestrosti,
- homogenizacije rabe tal in opuščanja tradicionalnih tipov rabe tal.

Poleg zgoraj opisanih trendov so v prostoru prisotni še številni drugi, ki prav tako vplivajo na ohranjanje krajinskih značilnosti:

- širjenja drugih rab na naravno ohranjena območja in območja v kmetijski rabi: predvsem pozidanih območij, pa naj bodo to infrastrukturni objekti (ceste, hidroenergetski objekti, itd.), stanovanjska in poslovna območja, itn.
- potreb po površinah za rekreacijo in turizem,
- pomanjkanje interesa lastnikov zemljišč za njihovo načrtno ohranjanje,
- pomanjkanje zakonodaje, ki bi urejala to področje.

Celovito upravljanje krajinskih značilnosti se lahko dosega z izvajanjem ukrepov, ki bodo vključeni v izvajanje ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine in tistih ključnih sektorjev, ki imajo dobro razvito načrtovanje (gozdarstvo, upravljanje z vodami, urejanje prostora).

Na kmetijskem področju, kjer se razvoj usmerja preko finančnega sistema spodbud, se upravljanje krajinskih značilnosti lahko dosega z vključevanjem le teh v sistem plačil (kot nagrada za ohranjanje krajinskih značilnosti) in v zahteve navzkrižne skladnosti (ohranjanje krajinskih značilnosti je pogoj za pridobitev neposrednega plačila).

Krajinskim značilnostim in krajinam, ki imajo veliko kakovost, so redke, izjemne, zgodovinsko ali naravovarstveno pomembne in je za njihovo ohranjanje pomembno ohranjanje tradicionalnega in ekstenzivnega načina rabe, je smotno določiti poseben status, npr. krajinska vrednota, izjemna krajina, dediščinska kulturna krajina.

Upravljanje krajinskih značilnosti je možno predvsem na naslednje načine:

- z inventarizacijo krajinskih značilnosti: treba je okrepiti vedenje o pomenu in lastnostih krajinskih značilnosti ter njihovih lokacij v prostoru,
- z zavarovanjem: vključitev posameznih krajinskih značilnosti v sektorske predpise npr. na področju ohranjanja narave v register naravnih vrednot, v Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot ter vključitev posameznih krajinskih značilnosti v predpis za varstvo krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti (35. člen ZON),
- z ohranjanjem: vključitev krajinskih značilnosti v kmetijska plačila (pogoji navzkrižne skladnosti, okoljsko-podnebna plačila), med ukrepe v okviru načrtov upravljanja za zavarovana območja, med ukrepe za upravljanje območij Natura 2000,
- s sanacijo poškodovanih krajinskih značilnosti,
- z obnovo uničenih krajinskih značilnosti.

4.2.2 Ukrepi za ohranjanje krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave

4.2.2.1 Izhodišča za varstvo krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti

V poglavju 2.3.3 smo ugotovili, da je krajinska pestrost v strokovni literaturi prepoznana kot eden temeljnih pokazateljev biotske raznovrstnosti in je zlasti povezana z ekstenzivnimi načini gospodarjenja, ki ustvarjajo mozaično krajino s številnimi krajinskimi sestavinami oziroma manjšinskimi ekosistemi. Poleg prisotnost krajinskih sestavin v določenem območju je za ohranjanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti pomembna tudi njihova sestavna raznolikost, to je prisotnost velikega števila in zvrsti krajinskih sestavin (reliefnih, vodnih, vegetacijskih, površinskih) ter oblikovna raznolikost to je prisotnost različnih oblik (točk, linij, ploskev), velikosti, razporeditve v prostoru in medsebojne povezanosti (preglednica 6). Ker želimo hkrati z ohranjanjem krajinske pestrosti ohranjati tudi prepoznavnost krajine, je treba upoštevati tudi pojavnost krajinskih sestavin v posamezni krajinski regiji in posamezni krajini (preglednica 8).

35. člen ZON določa določitev značilnosti krajine in krajinske pestrosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Glede na rezultate naloge menimo, da je treba za ta namen upoštevati nabor krajinskih značilnosti, ki so navedene v preglednici 10, 21 in 22.

Preglednica 23: Nabor ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinske pestrosti

Table 23: List of key landscape features important for determination of landscape diversity

Ključne krajinske značilnosti, pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti	Značilne	Enkratne	Simbolne
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti			
gore (posamezne, skupine, vrhovi)	x		x
kraška polja	x	x	x
osamelci na ravninah		x	
balvani, skalni stolpi		x	
melišče, morene	x		x
obdelane vrtače	x	x	
Vegetacijske krajinske značilnosti			
rušje	x		x
poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protivetrne zaščite)		x	x
Površinski pokrov			
površine porasle z redkim gozdom (dobrave, gaji, kraške gmajne)	x	x	x
steljniki	x	x	x
grbinast travnik	x	x	x
mokrotni travnik	x	x	x
suhi travnik	x	x	x
vinogradi		x	
celki	x	x	x
planine s stanovi	x	x	x
soline	x	x	x
Vodne krajinske značilnosti			
morje	x		x
poplavne in presihajoče vodne površine	x	x	x
melioracijski jarki		x	
Grajeni objekti			
terase		x	x

Predlagamo, da se s predpisom določi, da so za krajinsko pestrost, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti, pomembne tako ključne kot splošne krajinske značilnosti. 21 ključnih krajinskih značilnosti, ki so navedene v preglednici 22 in 23, se v predpisu določi kot krajinske značilnosti, ki so zaradi njihove značilnosti, enkratnosti in simbolnosti z vidika krajinske pestrosti pomembne na nacionalni ravni. Te so: gore (posamezne, skupine, vrhovi), kraška polja, osamelci na ravninah, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, obdelane vrtače, rušje, poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protivetrne zaščite), površine porasle z redkim gozdom (dobrave, gaji, kraške gmajne), stelniki, grbinasti travniki, vlažni travniki, suhi travniki, vinogradi, celki, planine s stanovi,

soline, morje, poplavne in presihajoče vodne površine, melioracijski jarki in grajene terase. Za vse ključne krajinske značilnosti se opredeli usmeritve za njihovo ohranjanje in upravljanje, ki so vezane na njihov pomen za ohranjanje vrst in habitatnih tipov v posameznih slovenskih krajinskih regijah. Za ključne krajinske značilnost naj se vzpostavi tudi podatkovna baza, ki bo omogočila spremljanje njihove pojavnosti v slovenskem prostoru.

Predlagamo tudi, da se v predpisu določi 25 splošnih krajinskih značilnosti, ki so navedene v preglednici 22. Te so: hribovja (npr. posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič, skupine gričev), ravnine, stene, depresije, površinska skalovitost, visoka in nizka barja, obvodna vegetacija, gozdne zaplate, drevesa in grmišča (skupina ali posamična), gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju), površine v zaraščanju, vodne površine (jezero, izvir, studenec, potok, reka), hidromorfološke prvine (prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi), lokalna zamočvirjenja, robovi (gozd/travnik/njiva/voda), pašniki, visokodebelni sadovnjaki, mozaična raba tal (izmenjava njiv, travnikov, trajnih nasadov), kal/lokev, parcelna struktura (trakasta, grudasta, pravokotna), suhozidi/kašte/oporni zidovi, posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, gradovi, kozolci, znamenja), posamični objekti izven naselij na vrhovih (npr. cerkve, gradovi, znamenja). Tudi za splošne krajinske značilnosti naj se opredeli usmeritve za njihovo ohranjanje in upravljanje, ki so vezane na njihov splošni pomen za ohranjanje vrst in habitatnih tipov.

Za namen izvajanja 35. člena ZON predlagamo, da se za določanje značilnosti krajine uporabi ključne krajinske značilnosti, ki so določene v preglednici 23. Krajinsko pestrost, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti pa se določi na podlagi meril, ki so predlagana v preglednici 24. V preglednici 9 smo opredelili, da so najpomembnejše lastnosti krajinskih značilnosti z vidika biotske raznovrstnosti značilnost, enkratnost in simbolnost krajinskih značilnosti.

Za določitev krajinske pestrosti menimo, da je najpomembnejša lastnost krajinskih sestavin njena značilnost, ki je ključna za ohranjanje habitatnega tipa in njegovih indikatorskih vrst. Druga pomembna lastnost je njena enkratnost, ki povečuje biotsko raznovrstnost in omogoča ohranjanje netipičnih vrst večinskega habitatnega tipa. Tretja pomembna lastnost za vrednotenje krajinskih značilnosti z vidika biotske raznovrstnosti pa je simbolnost, zaradi katerih se ohranjajo simbolne vrste in habitatni tipi na določenem območju.

Preglednica 24: Merila za vrednotenje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinske pestrosti

Table 24: Criteria for evaluation of landscape features important for determination of landscape diversity

Lastnost		Pomen lastnosti krajinskih značilnosti	Merila vrednotenja krajinskih značilnosti	Pomen in točke	Točke
Značilnost	Sestavna raznolikost krajinskih značilnosti	število in površina istovrstnih krajinskih značilnosti	število istovrstnih krajinskih značilnosti (veliko (5), manjše (3), majhno (1))	5	50
			površina istovrstnih krajinskih značilnosti (velika (5), manjša (3), majhna (1))	5	
		število in površina raznovrstnih krajinskih značilnosti	število raznovrstnih krajinskih značilnosti (veliko (10), manjše (5), majhno (3))	10	
			površina raznovrstnih krajinskih značilnosti (velika (10), manjša (5), majhna (3))	10	
	Oblikovna raznolikost krajinskih značilnosti	različnost oblik krajinskih značilnosti	veliko (10), srednje (5), malo (1) oblik	10	
		dolžina skupnih robov krajinskih značilnosti	velika (5), manjša (3), majhna (1)	5	
		oddaljenost istovrstnih krajinskih značilnosti	velika (1), manjša (3), majhna (5)	5	
	Enkratnost	Prisotnost izjemnih krajinskih značilnosti	prisotnost drobnih posameznih/manjših skupin krajinskih značilnosti	število istovrstnih (veliko (5), srednje (5), malo (1))	5
število raznovrstnih (veliko (5), srednje (3), malo (1))				5	
Prisotnost krajinske značilnosti, ki je del redkega habitanega tipa/ekosistema		prisotnost krajinske značilnosti, ki je del redkega habitanega tipa/ekosistema		10	
		prisotnost krajinske značilnosti, ki ni sestavni del habitatnega tipa/ekosistema		10	
Simbolnost	Prisotnost krajinskih značilnosti, ki pogojujejo obstoj simbolnih vrst	prisotnost krajinske značilnosti, ki pogojuje obstoj simbolne živalske vrste določenega območja		10	20
		prisotnost krajinske značilnosti, ki pogojuje obstoj simbolne rastlinske vrste določenega območja		10	
Maksimalno možno število točk					100

V nalogi predlagamo vrednotenje krajinskih značilnosti z vidika določanja krajinske pestrosti v najvišji skupni oceni 100 točk, od tega je lahko najvišja skupna ocena za merila značilnosti 50 točk, najvišja ocena za merila enkratnosti 30 točk in najvišja skupna ocena za merila simbolnosti 20 točk. Posamezna merila smo glede na njihov pomen za doseganje posameznih lastnosti ocenili z najvišjo oceno 5. Merilo, ki v največji meri prispeva k značilnosti, enkratnosti ali simbolnosti posamezne krajinske značilnosti pa z najvišjo oceno 10.

Za ohranjanje biotske raznovrstnosti ima poseben pomen tudi stabilnost krajinskih značilnosti v času.

Glede na zgoraj navedena merila predlagamo, da se stopnja krajinske pestrosti posameznega območja ocenjuje na podlagi tri stopenjske lestvice:

- visoka krajinska pestrost je kombinacija prisotnosti velikega števila ključnih krajinskih značilnosti, ki dosega vsaj $2/3$ možnih točk na področju vseh treh lastnosti (značilnost/enkratnost/symbolnost). Več kot $2/3$ prisotnih krajinskih značilnosti odlikuje stabilnost v času,
- srednja krajinska pestrost je kombinacija prisotnosti manjšega števila ključnih krajinskih značilnosti, ki dosega med $1/3$ in $2/3$ možnih točk skupaj, ne glede na točke posamezne lastnosti krajinske značilnosti. Več kot polovica prisotnih krajinskih značilnosti odlikuje stabilnost v času,
- majhna krajinska pestrost je kombinacija prisotnosti majhnega števila ključnih krajinskih značilnosti, ki skupaj dosega manj kot $1/3$ možnih točk skupaj, ne glede na točke posamezne lastnosti krajinske značilnosti. Manj kot polovica prisotnih krajinskih značilnosti ne odlikuje stabilnost v času.

Na podlagi analize testnih območji, ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinske pestrosti, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti (preglednica 23) in predstavljenih meril (preglednica 23a) so na testnih območjih naslednja območja, ki dosegajo:

- visoko krajinsko pestrost: pobočja z rušjem in planinami na Fužinarski planoti, dobava pri Hrašah, mokrotni travniki z mejicami na Ljubljanskem barju, Radensko polje, solinska polja Strunjanske doline,
- srednjo krajinsko pestrost: širše območje Hudičevega boršta, zamočvirjene doline in grape Jeruzalemskih gor, kraške gmajne Lipiške krajine,
- majhno krajinsko pestrost: mozaično krajino širšega območja med Vrbo in žirovnico.

4.2.2.2 Izhodišča za zavarovanje krajinskih vrednot

V poglavju 2.3.3 smo ugotovili, da so krajinske vrednote deli narave, ki imajo vrednostne lastnosti. V naravi se pojavljajo kot točke, linije ali ploskve, ki imajo zaradi značilnosti žive in nežive narave ter delovanja človeka izjemno, tipično ali redko obliko, razporeditev ali raznolikost krajinskih značilnosti, ki oblikuje podobo krajine, in so pretežno naravnega izvora. Glede na opredeljeno definicijo in merila za določanje krajinske vrednote (Pravilnik o določitvi ..., 2004), ki se nanašajo na obliko, razporeditev ali raznolikost krajinskih sestavin v prostoru, lahko zaključimo, da vrednotimo krajinske sestavine predvsem z vidika vidnega zaznavanja, torej estetike. Določanje drugih naravnih vrednot pa izhaja predvsem iz lastnosti naravnih pojavov, ki prispevajo k ohranjanju narave.

Krajinske vrednote se prepoznavajo v postopku vrednotenja krajine oziroma krajinskih značilnosti. Pri tem se primerjajo lastnosti drugih delov krajine oziroma krajinskih značilnosti, ki so glede na lastnosti med seboj primerljivi in se ugotavlja, če del krajine oziroma krajinska značilnost izpolnjuje dogovorjena merila vrednotenja. Pri določanju krajinskih vrednot izhajamo iz dejstva, da imajo enkratne, značilne in simbolne krajinske značilnosti tudi visoko stopnjo doživljajske vrednosti. Z namenom določitve krajinskih značilnosti, ki imajo potencial za zavarovanje kot krajinske vrednote, smo pregledali že zavarovane naravne vrednote, jih razvrstili glede na pojavnost v prostoru ter njihovo doživljajsko vrednost (preglednica 7). Ker želimo hkrati z ohranjanjem krajinskih vrednot ohranjati tudi prepoznavnost krajine, je treba pri določanju krajinskih vrednot upoštevati tudi pojavnost krajinskih sestavin v posamezni krajinski regiji in posamezni krajini (preglednica 8).

4. člen ZON določa, da je naravna vrednota tudi vredni pojav, sestavina oziroma del krajine. Glede na rezultate naloge menimo, da je nabor krajinskih značilnosti, ki so navedene v preglednicah 10, 21 in 22, lahko podlaga za določitev krajinskih vrednot.

Za določitev krajinskih vrednot so pomembne tako ključne kot splošne krajinske značilnosti. V preglednici 22 in 24 je opredeljeno 21 ključnih krajinskih značilnosti. Te so: gore (posamezne, skupine, vrhovi), kraška polja, osamelci na ravninah, balvani/skalni stolpi, melišča/morene, obdelane vrtače, rušje, poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protiveterne zaščite), površine porasle z redkim gozdom (dobrave, gaji, kraške gmajne), stelniki, grbinasti travniki, vlažni travniki, suhi travniki, vinogradi, celki, planine s stanovi, soline, morje, poplavne in presihajoče vodne površine, melioracijski jarki in grajene terase.

Ključne krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinskih vrednot, so tiste krajinske sestavine, ki se jim lahko ob izpolnjevanju meril iz preglednice 25 s predpisom dodeli status krajinske vrednote, ki so zaradi svoje značilnosti, enkratnosti in simbolnosti pomembne na nacionalni ravni. Za vse ključne krajinske značilnosti se lahko opredeli tudi podrobnejša merila, ki so vodilo za izbor za krajinsko vrednoto.

Preglednica 25: Nabor ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot

Table 25: List of key landscape features important for determination of landscape values

Ključne krajinske značilnosti, pomembne za določitev krajinskih vrednot	Značilne	Enkratne	Simbolne
Geomorfološke in reliefne krajinske značilnosti			
gore (posamezne, skupine, vrhovi)	x	x	x
kraška polja	x	x	
osamelci na ravninah	x	x	x
balvani, skalni stolpi	x	x	x
melišče, morene	x		
obdelane vrtače	x	x	x
Vegetacijske krajinske značilnosti			
rušje	x		
poteze vegetacije (drevoredi, mejice, protivetrne zaščite)	x	x	
Površinski pokrov			
površine porasle z redkim gozdom (dobrave, gaji, kraške gmajne)	x		x
steljniki	x		x
grbinast travnik	x	x	x
vlažni travnik	x		
suhi travnik	x		
vinogradi	x	x	x
celki	x	x	x
planine s stanovi	x	x	x
soline	x	x	x
Vodne krajinske značilnosti			
morje	x	x	x
poplavne in presihajoče vodne površine	x	x	x
melioracijski jarki	x		
Grajeni objekti			
terase	x	x	x

Za dodelitev statusa krajinskih vrednot so pomembne tudi splošne krajinske značilnosti, ki so navedene v preglednici 22. Te so: hribovja (npr. posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič, skupine gričev), ravnine, stene, depresije, površinska skalovitost, visoka in nizka barja, obvodna vegetacija, gozdne zaplate, drevesa in grmišča (skupina ali posamična), gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju), površine v zaraščanju, vodne površine (jezero, izvir, studenec, potok, reka), hidromorfološke prvine (prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi), lokalna zamočvirjenja, robovi (gozd/travnik/njiva/voda), pašniki, visokodebelni

sadovnjaki, mozaična raba tal (izmenjava njiv, travnikov, trajnih nasadov), kal/lokev, parcelna struktura (trakasta, grudasta, pravokotna), suhozidi/kašte/oporni zidovi, posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, gradovi, kozolci, znamenja), posamični objekti izven naselij na vrhovih (npr. cerkve, gradovi, znamenja) in se lahko zaradi svoje značilne, enkratne ali simbolne pojavnosti v prostoru lahko uvrstijo med krajinske vrednote na lokalni ravni.

Krajinske vrednote se v krajini prepoznajo z upoštevanjem meril vrednotenja, ki so določena v preglednici 25. Pri vrednotenju posameznih meril smo se na podlagi preglednice 9 opredelili, da je najpomembnejša lastnost krajinske vrednote njena enkratnost, zaradi katere krajinska značilnost izstopa in pomembno opredeljuje določen krajinski videz ali značaj. Kot drugo pomembno lastnost smo opredelili simbolnost, ki vpliva na prepoznavnost območja krajinske vrednote zaradi naravnega ali kulturno zgodovinskega pomena in tako pomembno vpliva na odnos ljudi do krajinske vrednote. Kot tretjo pomembno lastnost za vrednotenje krajinskih značilnosti z vidika določanja krajinskih vrednot pa smo opredelili značilnost, zaradi katerih je določena krajinska značilnost prepoznana kot tipični del krajinske regije in/ali krajinskega vzorca.

V nalogi predlagamo vrednotenje krajinskih značilnosti z vidika pridobitve statusa krajinske vrednote v najvišji skupni oceni 100 točk, od tega je lahko najvišja skupna ocena za merila enkratnosti 50 točk, najvišja ocena za merila simbolnosti 30 točk in najvišja skupna ocena za merila tipičnosti 20 točk. Posamezna merila smo glede na njihov pomen za doseganje posameznih lastnosti ocenili z najvišjo oceno 5. Merilo, ki v največji meri prispeva k enkratnosti, simbolnosti ali značilnosti posamezne krajinske značilnosti pa z najvišjo oceno 10.

Pri določanju statusa krajinskim vrednotam je treba upoštevati tudi izjemnost med istovrstnimi krajinskimi značilnostmi, npr. med vsemi vinogradniškimi krajinami s horizontalnimi terasami izberemo za krajinsko vrednoto tisto, ki najbolj izstopa glede na merila, določena v preglednici 26.

Po Uredbi o zvrsteh naravnih vrednot (2003) so naravne vrednote državnega pomena tiste, ki imajo mednarodni ali velik narodni pomen, in tiste, ki se nahajajo na zavarovanem območju, ki ga je ustanovila država. Kot naravne vrednote državnega pomena predlagamo vse ključne krajinske značilnosti, ki po predlaganem sistemu vrednotenja dosežejo več kot 70 točk, in tiste splošne krajinske značilnosti, ki dosežejo 90 točk ali več.

Preglednica 26: Merila za vrednotenje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot
 Table 26: Criteria for evaluation of landscape features important for determination of landscape values

Lastnost		Pomen lastnosti krajinskih značilnosti	Merila vrednotenja krajinskih značilnosti	Pomen in točke	Točke	
Enkratnost	Izjemnost	izjemne merske lastnosti	izjemno velik, majhen, širok, visok	5	50	
		izjemne oblikovne lastnosti	vizualno izstopajoče, skladne	5		
		izjemne barvne lastnosti	barvne, oblikovne, teksturne, tonske lastnosti	5		
		izjemni položaj v krajini	izražen prostorski red (dominantnost, kontrasti, poudarki), izpostavljenost in vidnost	5		
		izjemna doživljajska vrednosti	estetska podoba: slikovitost, izjemni pogledi, krajinske podobe	10		
	Redkost	redkost lastnosti	oblika, velikost, barva, pojavnost	5		
		absolutna redkost	do 5 v Sloveniji	10		
		relativna redkost	edina v krajinski enoti	5		
Simbolnost	Naravna pričevalnost	pričevalno pomemben za biotsko raznovrstnost	ohranjen, redek, raznolik del habitanega tipa/ekosistema	5	30	
			prispeva k pestrosti habitatov	5		
		znanstvena pomembnost	krajinska značilnost je pomembna kot znanstveni dokaz	5		
	Kulturna pričevalnost	krajina ima etnološko, spominsko vlogo	izraža zgodovino bivanja, zgodovinske dogodke,	5		
		izkazan je spoštljiv odnos človeka do narave	skadnost rabe in narave, prepoznavnost naravnih oblik ali procesov je ohranjena	10		
Značilnost	Tipičnost	tipične krajinske značilnosti	prepoznavne za določeno krajinsko regijo	5	20	
			prepoznavne za določen krajinski vzorec	5		
	Kompleksna povezanost	Posebna razporeditev, kombinacija krajinskih značilnosti v prostoru	prepoznavni tipični krajinski vzorci	5		
			prepoznavne krajinske regije	5		
Maksimalno možno število točk					100	

Predlagamo, da krajinske značilnosti, ki imajo potencial za določitev statusa krajinske vrednote in merila za njihovo določanje predstavljajo osnovo za dopolnitev Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot (2003) in Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2004).

Za krajinsko vrednoto bi v Sloveniji na podlagi analize testnih območji, ključnih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določitev krajinskih vrednot (preglednica 24) in predstavljenih meril (preglednica 25) lahko opredelili npr. naslednja območja kot krajinske vrednote in sicer na podlagi merila:

- enkratnosti (gore, kraška polja, osamelci na ravninah, balvani/skalni stolpi, obelane vrtače, poteze vegetacije, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, grbinasti travniki, vlažni travniki, suhi travniki, vinogradi, celki, planine s stanovi, soline, morje, poplavne in presihajoče vodne površine, terase):
  - izjemna območja (Planina Viševnik, Hudičev boršt, Storžič, drevored med Vrbo in Žirovnico),
  - redka območja (grbinasti travniki na Planini Vogar, vrtače z njivami v okolici Lipice),
- simbolnost (gore, balvani/skalni stolpi, obelane vrtače, poteze vegetacije, grbinasti travniki, vinogradi, celki, planine s stanovi, soline, morje, poplavne in presihajoče vodne površine, terase):
  - naravna pričevalnost (dobrava pri Hrašah, območja mokrotnih travnikov z barjanskimi okni na Ljubljanskem barju),
  - kulturna pričevalnost (območje horizontalnih teras okoli naselja Jeruzalem, soline v Strunjanu),
- značilnost (gore, kraška polja, melišča/morene, rušje, poteze vegetacije, površine porasle z redkim gozdom, stelniki, vlažni travniki, suhi travniki, vinogradi, celki, planine s stanovi, soline, morje, poplavne in presihajoče vodne površine, melioracijski jarki, terase):
  - tipičnost (kraško polje na Radenskem polju, terasasta mozaična kmetijska krajina Strunjanske doline, hrastovi gaji v okolici Lipice),
  - kompleksna povezanost (mozaična kmetijska krajina z mejicami na Ljubljanskem barju).

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

V razpravi in sklepih želimo na osnovi rezultatov naloge preveriti postavljene hipoteze in jih dokončno potrditi ali ovreči. V nalogi smo postavili vodilno in še tri konkretnejše hipoteze, na katere smo s pomočjo teoretičnih izhodišč ter njihove preveritve na devetih testnih območjih (Fužinarske planine, ravnina med Vrbo in Žirovnico, dobrava pri Hrašah v bližini Radovljice, mokrotni travniki na Ljubljanskem barju, vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor, Radensko kraško polje, Strunjanska dolina, Lipiška krajina) in na podlagi kartiranja krajinskih značilnosti na dveh območjih Ljubljanskega barja, iskali rezultate, s katerimi bi lahko hipoteze sprejeli ali zavrnili.

V drugem poglavju smo na podlagi različnih virov ugotovili, da so krajinske značilnosti pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine ter v tretjem poglavju na podlagi splošne analize devetih testnih območij pripravili nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje narave in krajine.

Za potrditev pripravljenega nabora krajinskih značilnosti v preglednicah 21 in 22 smo kartirali krajinske značilnosti na dveh območjih Ljubljanskega barja, ki leži v predalpski krajinski regiji. Za kartiranje smo uporabili merila za opredelitev krajinskih značilnosti v poglavju 3.1, opis in vrednotenje krajinskih značilnosti mokrotnih travnikov na Ljubljanskem barju v poglavju 3.2.5 in preglednici 16 ter izbor in vrednotenje krajinskih značilnosti z vidika ohranjanja narave in varovanja krajine v preglednici 21 in 22.

Z analizo krajinskih značilnosti, ki smo jih kartirali na dveh testnih območjih na Ljubljanskem barju, smo ugotovili, da je nabor krajinskih značilnosti (preglednica 21 in 22) v smislu opozorilnega seznama ustrezen.

Ugotovili smo tudi, da so vse krajinske značilnosti, ki smo jih inventarizirali na obeh testnih območjih tudi na seznamu. Na podlagi kartiranja nismo opredelili krajinskih značilnosti, ki niso sestavni del nabora krajinskih značilnosti v preglednici 21 in 22.

V preglednici 22 smo kot:

- ključne krajinske značilnosti krajin predalpske regije, ki so zelo pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave na nacionalni ravni, izbrali osamelci, poplavne in presihajoče vodne površine, poteze vegetacije, površine porasle z redkim drevjem, vlažni travniki, celki in melioracijski jarki,

- splošne krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje prepoznavnosti krajin v celotni Sloveniji in soustvarjajo biotsko raznovrstnost in prepoznavnost krajine na lokalni ravni določili še dodatnih 25 krajinskih značilnosti, in sicer hribovja (npr. posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič, skupine gričev), ravnine, stene, depresije, površinska skalovitost, visoka in nizka barja, obvodna vegetacija, gozdne zaplate, drevesa in grmišča (skupina ali posamična), gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju), površine v zaraščanju, vodne površine (jezero, izvir, studenec, potok, reka), hidromorfološke prvine (prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi), lokalna zamočvirjenja, robovi (gozd/travniki/njiva/voda), pašniki, visokodebelni sadovnjaki, mozaična raba tal (izmenjava njiv, travnikov, trajnih nasadov), kal/lokev, parcelna struktura (trakasta, grudasta, pravokotna), suhozidi/kašte/oporni zidovi, posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, gradovi, kozolci, znamenja), posamični objekti izven naselij na vrhovih (npr. cerkve, gradovi, znamenja).

Pokazalo se je tudi, da je delitev krajinskih značilnosti na ključne in splošne ustrezna. Na obeh testnih območjih na Ljubljanskem barju so bile kot ključne krajinske značilnosti prepoznane in kartirane tiste, ki so navedene v preglednici 22. Prepoznane ključne krajinske značilnosti na obeh testnih območjih na Ljubljanskem barju so tiste, ki opredeljujejo osnovno prepoznavnost krajine Ljubljanskega barja in so gradniki njegove krajinske pestrosti. Prepoznane so bile tudi številne splošne krajinske značilnosti, ki še krepijo prepoznavnost krajine na lokalni ravni, zlasti pa povečujejo krajinsko pestrost in s tem zvišujejo stopnjo biotske raznovrstnosti območja. Zato lahko sklepamo, da so prepoznane ključne krajinske značilnosti obeh testnih območij na Ljubljanskem barju pomembne tako za varstvo krajine kot za ohranjanje narave, pri čemer so prepoznane ključne krajinske značilnosti pomembne za celotno območje Ljubljanskega barja in zato pomembne na nacionalni ravni, splošne krajinske značilnosti pa so pomembne na lokalni ravni.

Glede na rezultate kartiranja krajinskih značilnosti v obeh testnih območjih na Ljubljanskem barju menimo, da je nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti ter njihovo upravljanje (ohranjanje, varstvo in nega) ustrezen in da je pripravljen nabor lahko izhodišče tudi za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave (za ohranjanje biotske raznovrstnosti in določitev krajinskih vrednot). Menimo tudi, da je nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti lahko tudi izhodišče za ohranjanje prepoznavnosti krajin v sistemu urejanja prostora in varstva kulturne dediščine.

V nadaljevanju naloge bomo izpostavili in interpretirali bistvene ugotovitve tudi z vidika doseganja hipotez. Kljub temu, da se hipoteze med seboj prepletajo, bomo iskali odgovore na posamične hipoteze.

Vodilna hipoteza naloge je bila, da je mogoče določiti nabor krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje narave in varstvo krajine na nacionalni ravni. Rezultati naloge dokazujejo, da obstajajo krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti (biotske raznovrstnosti), za določitev krajinskih vrednot in hkrati za ohranjanje prepoznavnosti krajine. Ugotovili smo, da lahko s premišljenim izborom krajinskih značilnosti in njihovim upravljanjem skozi sistem ohranjanja narave hkrati ohranjamo naravo in varujemo krajino.

5.1.1 Varstvo krajine skozi ohranjanje biotske raznovrstnosti

V nalogi smo v poglavju 2.2 in 2.3.2 preverjali teoretična izhodišča in zakonodajni okvir z vidika povezav med dejavniki, ki so ključni za varstvo krajine in ohranjanje krajinske pestrosti, ter dejavniki, ki so ključni za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Na podlagi rezultatov smo zaključili, da so ključni dejavniki ohranjanja krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti posamezne krajinske značilnosti.

Pomen krajinskih značilnosti za ohranjanje krajinske pestrosti smo preverili na devetih testnih primerih v poglavju 3.2, prek kartiranja krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje v poglavju 3.3 ter skozi ukrepe za ohranjanje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za biotsko raznovrstnost v poglavju 4.2.2.1.

Zato menimo, da je nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti ter njihovo upravljanje lahko ustrezna metoda za ohranjanje biotske raznovrstnosti v Sloveniji in ohranjanje tistih vrst in habitatnih tipov, ki so vezani na točno določeno območje. Glede na zgoraj navedene ugotovitve lahko trdimo, da so izbrane ključne krajinske značilnosti tiste krajinske sestavine, ki so skupne tako varstvu krajine kot ohranjanju narave. Preglednice 21, 22 in 23 izkazujejo rezultate, na podlagi katerih lahko prvo hipotezo »Krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje prepoznavnosti krajin so hkrati pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti.« sprejmemo in potrdimo. Pomembnost izbranih krajinskih značilnosti za varstvo krajine skozi sistem biotske raznovrstnosti je dokazana tako v teoretičnih izhodiščih kot na testnih primerih.

5.1.2 Varstvo krajine skozi varstvo naravnih vrednot

V nalogi smo v poglavju 2.2, 2.3.1 in 2.3.3 preverjali teoretična izhodišča in zakonodajni okvir z vidika povezav med dejavniki, ki so ključni za določanje in ohranjanje krajinskih naravnih vrednot. Na podlagi rezultatov smo zaključili, da so ključni dejavniki za določanje in ohranjanje krajinskih naravnih vrednot posamezne krajinske značilnosti.

Pomen krajinskih značilnosti za varstvo krajinskih vrednot smo preverili na devetih testnih primerih v poglavju 3.2, preko kartiranja krajinskih značilnosti, pomembnih za določanje krajinskih vrednot na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje v poglavju 3.3 ter skozi ukrepe za ohranjanje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za zavarovanje krajinskih vrednot v poglavju 4.2.2.2.

Zato menimo, da je nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti ter njihovo upravljanje lahko ustrezna metoda za ohranjanje tistih krajinskih značilnosti, ki so pomembne za določanje in ohranjanje krajinskih vrednot v Sloveniji. Glede na ugotovitve, lahko trdimo, da so izbrane krajinske značilnosti tiste krajinske sestavine, ki imajo lastnosti, pomembne za določitev krajinskih vrednot. Preglednice 22, 24 in 25 izkazujejo rezultate, na podlagi katerih lahko drugo hipotezo »Krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje prepoznavnosti krajin so hkrati pomembne za določitev krajinskih vrednot.« sprejmemo in potrdimo. Pomembnost izbranih krajinskih značilnosti za varstvo krajine skozi določanje krajinskih vrednot je potrjena tako v teoretičnih izhodiščih kot na testnih primerih.

5.1.3 Vprašanje celovitosti varstva krajin v sistemu ohranjanja narave

V nalogi smo zlasti v poglavju 2.2 in 2.3 preverjali teoretična izhodišča in zakonodajni okvir z vidika celovitosti naravovarstvenega pristopa do varstva krajine. Ugotovili smo, da se s krajino, krajinsko pestrostjo in krajinskimi značilnostmi srečujemo tudi na področju varstva krajine kot ohranjanja narave. Žal smo v Sloveniji v varstvu krajine na področju ohranjanja narave ostali zgolj na deklarativni ravni. To pomeni, da imamo v pravnih predpisih številne nastavke, ki pa jih nismo konkretizirali v praksi. Tudi na mednarodni ravni naravovarstvena praksa varstva krajin šele ustvarja teoretske podlage varstva krajin v pravnih predpisih in drugih dokumentih.

V Sloveniji se je na področju ohranjanja narave deklarativno (konkretno pa še ne) uveljavil pogled na varstvo krajine na ravni:

- ohranjanja ekosistemov, se pravi z namenom varstva vrst in njihovih življenjskih prostorov (npr. koncept krajinske pestrosti),
- ohranjanja izjemnih oblik, izjemne raznovrstnosti, izjemne razmestitve naravnih pojavov, ki vključuje tudi estetski vidik narave oziroma vidik doživljanja narave (npr. krajinske vrednote, prepoznavnost krajine kot vrednoto ZO).

ZON torej obravnava krajino predvsem z vidika krajinskih značilnosti, ki:

- prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti,
- so pomembne za določitev naravnih vrednot,
- gradijo prepoznavnost posameznega območja.

Ugotovimo lahko, da je varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave vključeno z naravovarstvenega vidika ohranjanja vrst in habitatnih tipov preko ohranjanja tistih krajinskih značilnosti, ki so ključne za ohranjanje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. V tem primeru govorimo o ekocentričnem varstvu krajine. V sistemu ohranjanja narave pa je nastavljen tudi institut varstva krajinskih vrednot, ki pa na podlagi ohranjanja izjemnih, tipičnih krajinskih značilnosti omogoča tudi ohranjanje prepoznavnosti krajine ter ohranjanje tistih krajin, ki odsevajo globoko povezanost narave in človeka.

Nabor krajinskih značilnosti, ki so pomembne z vidika ohranjanja narave in varstva krajine (preglednica 22), nam omogoča, da vsebine varstva krajine v sistemu ohranjanja narave zastavimo tako, da s premišljenim izborom krajinskih značilnosti, ki jih varujemo skozi sistem ohranjanja narave, zagotovimo tudi ohranjanje prepoznavnosti krajin. Zato menimo, da je nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti ter njihovo upravljanje lahko ustrezna metoda za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave. Glede na ugotovitve lahko trdimo, da imajo izbrane krajinske značilnosti lastnosti, ki so pomembne za varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave. Preglednice 10, 23 in 24 izkazujejo rezultate, na podlagi katerih lahko tretjo hipotezo »Upravljanje krajinskih značilnosti skozi sistem ohranjanja narave ni zastavljeno celovito, je pa eno od orodij za ohranjanje prepoznavnosti krajin.« sprejmemo in potrdimo. Pomembnost izbranih krajinskih značilnosti za varstvo krajine in njihovo upravljanje skozi sistem ohranjanja narave je potrjena tako v teoretičnih izhodiščih kot na testnih primerih.

5.2 SKLEPI

Temeljno spoznanje naloge je, da krajinska pestrost, biotska raznovrstnost in krajinske vrednote soustvarja prepoznavnost krajine ter nacionalno, regionalno in lokalno identiteto prostora, kot tudi k okoljski in gospodarski vitalnosti določenega območja in kakovosti vsakdanjega življenja.

Ker je cilj naloge, da se pripravi nabor krajinskih značilnosti, katerih upravljanje bi omogočilo ohranjanje krajinske pestrosti, ki je pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti, krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajin smo pri oblikovanju njihovega nabora izhajali iz krajinskih sestavin, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti (preglednica 6), za zavarovanje krajinskih vrednot (preglednica 7) in za ohranjanje prepoznavnosti petih slovenskih krajinskih regij (preglednica 8). Na podlagi tako opredeljenih krajinskih sestavin je bil pripravljen opozorilni seznam potencialnih krajinskih

značilnosti (preglednica 10), ki je bil preverjen na devetih testnih območjih in sicer: Fužinarske planine, ravnina med Vrbo in Žirovnico, dobrava pri Hrašah, mokrotni travniki na Ljubljanskem barju, vinogradniška krajina Jeruzalemskih gor, Radensko kraško polje, Strunjanska dolina in Lipiška krajina. Na podlagi preveritve je bil izdelan nabor ključnih in splošnih krajinskih značilnosti pomembnih za ohranjanje narave in varstvo krajine (preglednica 22), ki je bil osnova tudi za kartiranje le teh na dveh območjih Ljubljanskega barja. Kartiranje krajinskih značilnosti je pokazalo, da je nabor krajinskih značilnosti v smislu opozorilnega seznama ustrezen.

V nalogi smo določili 46 krajinskih značilnosti slovenskih krajin, ki so pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave na celotnem ozemlju Slovenije, torej za ohranjanje prepoznavnosti krajin, določanje in ohranjanje krajinskih naravnih vrednot, ohranjanje biotske raznovrstnosti. Od teh je 21 ključnih, ki so na nacionalni ravni pomembne za ohranjanje prepoznavnosti posameznih slovenskih regij, ter 25 splošnih krajinskih značilnosti, ki soustvarjajo biotsko raznovrstnost in prepoznavnost krajine na nacionalni in gradijo prepoznavnost na lokalni ravni.

Ključne krajinske značilnosti, pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave so za:

- krajine alpske regije: gore, balvani, morene, rušje, grbinasti travniki, planine s stanovi,
- krajine predalpske regije: osamelci, poplavne in presihajoče vodne površine, poteze vegetacije, površine porasle z redkim drevjem, vlažni travniki, celki in melioracijski jarki,
- krajine subpanonske regije: poplavne in presihajoče vodne površine, poteze vegetacije, površine porasle z redkim drevjem, vlažni travniki, vinogradi, melioracijski jarki in terase,
- kraške krajine notranje Slovenije: kraška polja, poplavne in presihajoče vodne površine, obdelane vrtače, steljniki, suhi travniki, vinogradi in terase,
- krajine primorske regije: kraška polja, morje, obdelane vrtače, površine porasle z redkim drevjem, suhi travniki, vinogradi, soline in terase.

Splošne krajinske značilnosti, ki soustvarjajo biotsko raznovrstnost in prepoznavnost krajine na nacionalni in gradijo prepoznavnost lokalni ravni pa so hribovja (npr. posamezni, sedla, grebeni, slemena, hrib, grič, skupine gričev), ravnine, stene, depresije, površinska skalovitost, visoka in nizka barja, obvodna vegetacija, gozdne zaplate, drevesa in grmišča (skupina ali posamična), gozdni sestoji (na ravnini, na pobočju), površine v zaraščanju, vodne površine (jezero, izvir, studenec, potok, reka), hidromorfološke prvine (prodišča, otoki, suhi rokavi, slapovi), lokalna zamočvirjenja, robovi (gozd/travnik/njiva/voda), pašniki, visokodebelni sadovnjaki, mozaična raba tal

(izmenjava njiv, travnikov, trajnih nasadov), kal/lokev, parcelna struktura (trakasta, grudasta, pravokotna), suhozidi/kašte/oporni zidovi, posamični objekti izven naselij na ravnini (npr. cerkve, gradovi, kozolci, znamenja), posamični objekti izven naselij na vrhovih (npr. cerkve, gradovi, znamenja).

Ohranjanje krajinske pestrosti, krajinskih vrednot in posredno prepoznavnosti krajin v sistemu ohranjanja narave se dosega skozi usmerjanje posegov in ravnanj na celotnem območju Slovenije, s posebno pozornostjo pa na območjih Natura 2000 in v zavarovanih območjih narave.

Ker ZON v 35. členu določa pripravo podzakonskega predpisa, s katerim se določi krajinske značilnosti krajine, krajinsko pestrost in smernice za ohranjanje biotske raznovrstnosti v krajini, predlagamo, da se s predpisom določijo ključne krajinske značilnosti, kot krajinske značilnosti, ki so pomembne na nacionalni ravni, in se za njih določijo usmeritve za njihovo upravljanje.

Krajinske značilnosti, ki imajo potencial za določitev statusa krajinske naravne vrednote in merila za njihovo določanje, predstavljajo osnovo za dopolnitev Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot (2003) in Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2004).

Odgovorno ravnanje s krajino in naravo je za družbo pomembno, saj je tako krajina kot narava vrednota in omejena dobrina, njuna kakovost pa je eno od ključnih točk javnega interesa. Treba je krepiti skupno zavest, da sta krajina in narava naša skupna in osebna skrb, javna in zasebna dobrina, naša skupna in osebna dolžnost in odgovornost.

V ta namen je treba izboljšati:

- družbeno zavest o njunem pomenu in vlogi za gospodarski razvoj države, kakovost bivanja in prepoznavnost države,
- skrb za ohranitev krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti, krajinskih naravnih vrednot in prepoznavnosti krajin,
- varstvo krajine v sistemu ohranjanja narave,
- sistem načrtovanja, upravljanja in varovanja krajine v drugih sistemih, zlasti v sistemu varstva kulturne dediščine, urejanja prostora, kmetijstva, gozdarstva in upravljanja voda.
- sistem finančnih spodbud za ohranjanje prepoznanih krajinskih značilnosti, zlasti z uvajanjem finančnih instrumentov npr. finančnih nadomestil v obliki skrbniških pogodb za vzdrževanje prepoznanih krajinskih značilnosti.

Na podlagi uveljavitve zgoraj naštetih usmeritev bo možna ohranitev kakovostnih krajin, sanacija razvrednotenih krajinskih območij ter ohranitev in nadgraditev krajinske prepoznavnosti, ki je ena od konkurenčnih prednosti Slovenije.

6 POVZETEK (SUMMARY)

6.1 POVZETEK

Svet vse bolj pretresa skrb, kako preživeti in kako zagotoviti dostojno življenje posameznika. Prihodnost človeštva je negotova. Polna je negativnih napovedi na področju podnebnih sprememb, izkoriščanja naravnih virov, upadanja biotske raznovrstnosti, političnih sporov in vojn. Slovenijo še vedno lahko predstavljamo kot oazo neokrnjene narave. Žal se ta podoba Slovenije oziroma narave in/ali krajine zaradi človekovega delovanja, bivanja in pridelovanja hrane lahko hitro spremeni. Tako narava kot krajina sta namreč v prvi vrsti odraz prilagoditve človeka naravnim danostim ter socioekonomskim razmeram. V zadnjih desetletjih se zato srečujemo s hitrim poenotenjem krajine, izgubljajo se posebnosti krajine, ki so pomembne tako za ohranjanje njene biotske raznovrstnosti kot prepoznavnosti.

Namen naloge je bil določiti krajinske značilnosti na podlagi:

- pregleda in pridobivanja podatkov o krajinskih sestavinah slovenskega prostora (vir: razpoložljiva literatura, zakonodaja, terenski ogledi na testnih območjih),
- opredelitve meril za določanje krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in prepoznavnosti krajin,
- analize stanja testnih območij prepoznavnosti krajin v Sloveniji in ugotovitvi največjih problemov v povezavi z njihovim ohranjanjem (z uporabo obstoječih strokovnih gradiv, s terenskim delom, obdelavo ter kartografskimi in slikovnimi prikazi),
- oblikovanja usmeritev – pravil za ohranjanje krajinskih značilnosti in rabo prostora za najpomembnejše dejavnosti – resorje (npr. kmetijstvo, poselitev, infrastruktura).

Cilj naloge je bil tudi pripraviti predlog za varstvo krajinskih značilnosti v sistemu ohranjanja narave, in sicer oblikovati:

- nabor krajinskih značilnosti, katerih varstvo bi omogočalo ohranjanje krajinske pestrosti, ki je pomembna za biotsko raznovrstnost,
- nabor krajinskih značilnosti, katerih pomen je odločujoč za njihovo zavarovanje kot krajinske vrednote.

Pregled zakonodajnih okvirov je pokazal, da je varstvo krajine in narave v središču večine ciljev, dokumentov in usmeritev, saj sta krajina in narava prepoznani kot ključni značilnosti in prednosti tako Slovenije kot drugih primerljivih držav.

Ob snovanju predloga sistema varstva krajine v sistemu ohranjanja narave, ki temelji na ohranjanju krajinskih značilnosti, smo izhajali iz celovitosti krajine, ki zajema tako ohranjanje krajinske pestrosti (ekosistemski vidik) kot ohranjanje prepoznavnosti krajine (estetsko simbolni vidik).

Ker je bil osnovni cilj naloge varstvo krajine (ohranjanje prepoznavnosti krajin) v sistemu ohranjanja narave (ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot), smo se odločili, da bomo pri iskanju veznega člena (krajinska značilnost) temeljili na tistih krajinskih značilnostih, ki so ključne prepoznavnost krajin in hkrati pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot.

Za to je bilo treba:

- določiti povezavo med krajinskimi značilnostmi, ki so pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave,
- prepoznati krajinske značilnosti, ki so pomembne za varstvo krajine in ohranjanje narave,
- pripraviti usmeritve za njihovo ohranjanje.

Na osnovi pregleda literature ter ob upoštevanju podatkov o krajinskih vzorcih, krajinski pestrosti (biotski raznovrstnosti) in naravnih vrednotah je bil oblikovan teoretični model za prepoznavo, ocenjevanje in izbor krajinskih značilnosti, ki so ključnega pomena za varstvo krajine in ohranjanje narave. Ta temelji na sestavni (število tipov) in oblikovni (število poligonov) pestrosti krajinskih značilnosti, ki jo sestavljajo tipi površinskega pokrova in krajinskih prvin. Opredeljene krajinske značilnosti so bile ovrednotene z vidika njihovega pomena za ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst (funkcionalna pestrost) ter z vidika njihovega pomena za prepoznavnost krajin (pojavnost krajinske značilnosti v posamezni krajinski regiji in krajinskem tipu).

Za osnovo samo vzeli krajinske vzorce in krajinske značilnosti, ki so ključne za prepoznavnost posamezne krajinske regije v Sloveniji in so bile določene v nalogi »Regionalno razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji« (Marušič, 1989), pripravili opozorilni seznam krajinskih značilnosti, jih ovrednotili glede na njihov pomen za ohranjanje biotske raznovrstnosti in določitev krajinskih vrednot. Pripravljen seznam smo preverili na testnih primerih ter s terenskim ogledom in popisom krajinskih značilnosti na testnem območju Ljubljanskega barja. Na podlagi preveritev je bil pripravljen nabor ključnih krajinskih značilnosti pomembnih za varstvo krajine in ohranjanje narave.

Rezultati so pokazali, da prepoznavnost krajinskih regij gradijo ključne krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti, določitev krajinskih vrednot in prepoznavnosti krajino na nacionalni ravni. Poleg tega smo tudi ugotovili, da obstajajo splošne krajinske značilnosti, ki so prisotne na celotnem območju Slovenije in so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti na lokalni ravni.

Glede na rezultate predlagamo, da se skozi sistem ohranjanja narave varujejo tako splošne krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje krajinske pestrosti in biotske raznovrstnosti na celotnem območju Slovenije, zlasti pa ključne krajinske značilnosti, ki so pomembne za krepitev prepoznavnosti posamezne krajinske regije.

Prepoznavna krajina, ohranjena narava in okolje so razvojne prednosti Slovenije. Dolgoročno se prepoznavnost krajine, ohranjenost narave in okolja kaže kot pomemben razvojni moment (zlasti z razvojem storitev in izdelkov, povezanih s krajino, naravo in ekosistemskimi storitvami). Zato je pomembno, da se zavedamo nacionalnega pomena krajine tako z vidika prepoznavnosti kot naravne ohranjenosti. Glede na to, da se krajina spreminja, se je pomembno soočiti z dejstvom, da vseh njenih sestavin ne bo mogoče ohraniti. Zagotovo pa je sedaj skrajni čas, da se problema lotimo organizirano in celostno.

6.2 SUMMARY

The world is increasingly shaken by the concern over how to survive and how to ensure the decent lives of individuals. The future of humankind is uncertain, full of despairing predictions in the fields of climate changes, exploitation of natural resources, decline of biotic diversity, political disputes and wars. Slovenia currently remains an oasis of intact nature. Unfortunately, this image of Slovenia or the nature and/or the landscape is changing rapidly because of human activities, including the cultivation of food. Both nature and landscape are first and foremost a reflection of human adaptation to nature and socio-economic conditions. Over the recent decades, we have witnessed a rapid unification and the loss of landscape individuality that is important for the preservation of biotic diversity as well as visibility of different landscapes.

The aim of the thesis was to establish landscape features on the basis of:

- review and gathering information on the components of the Slovenian landscape (source: the available literature, legislation, viewings on test areas),
- the definition of the criteria for determining the landscape features important for the conservation of biodiversity and landscape visibility,
- the analysis of the test areas in terms of landscape visibility in Slovenia and identification of the most significant problems in relation to their conservation

(through the use of existing expert resources, fieldwork, processing and display in the environment of GIS),

- design guidelines – rules for preservation of landscape features and the use of space for the most important human activities (e.g., agriculture, settlement, infrastructure).

The objective was also to prepare a proposal for the protection of landscape features in the system of conservation of nature, namely:

- a set of landscape features the protection of which would allow the conservation of landscape heterogeneity important for biodiversity,
- a set of landscape features the importance of which is decisive for their protection as landscape values.

The examination of the legislative framework indicated that protection of landscape and nature is central to the majority of objectives, documents and orientations, since both the landscape and nature are identified as key features and advantages of both Slovenia and comparable countries.

The elaboration of the proposal for a system of landscape protection within the system of nature conservation, which is based on the conservation of landscape features, was based on the landscape integrity which includes both the conservation of landscape heterogeneity (an ecosystem) as well as the landscape visibility (an aesthetic, symbolic aspect).

The basic goal of the thesis was landscape protection (preservation of landscape visibility) within the system of nature conservation (the preservation of biodiversity and natural values); we decided to determine the link between those landscape features which are critical to landscape visibility and at the same time important for the conservation of biodiversity and natural values. To this end, it was necessary to: (1) determine the connection between landscape features that are important for nature protection and landscape conservation (2) identify landscape features that are important for nature protection and landscape conservation, and (3) to draw up guidelines for their conservation.

The theoretical model for the identification, evaluation and selection of landscape features which are of vital importance for nature protection and landscape conservation, was designed based on the study of literature and upon the data on landscape patterns, heterogeneity (biodiversity) and natural values. It is based on a component (number of types) and format (number of polygons) heterogeneity of landscape features, consisting of surface cover types and landscape elements. Identified landscape features were evaluated in terms of their significance for the conservation of animal and plant species

(functional diversity), and in the light of their importance for landscape visibility (incidence of landscape features in each region and landscaping type).

Landscape patterns and features that are critical to the visibility of individual landscape regions in Slovenia were taken from the "Regional Distribution of Landscape Types in Slovenia" (Marušič, 1989). Landscape features from the alert list were evaluated based on their importance to biodiversity and natural values. The list was then checked against test cases and through a field tour and inventory of landscape features in the test area (Ljubljana Marshes). The verifications served to work out a set of key landscape features important to landscape protection and nature conservation.

The results demonstrated that the visibility of landscape regions is built by key landscape features important for conservation of biodiversity, natural values and landscape visibility on the national level. Further to that, we identified general landscape features that can be found throughout the territory of Slovenia and are important for the conservation of landscape heterogeneity and biodiversity at local levels.

We therefore suggest that the system of nature conservation should serve both the protection of general landscape features which are important for the conservation of landscape heterogeneity and biodiversity throughout Slovenia, and in particular key landscape features important to enhancing the visibility of the individual landscape regions.

Landscape visibility, preserved nature and environment are development advantages of Slovenia. In the long term, all three can act as an important development momentum (mainly through the development of services and products related to landscape, nature and ecosystems). Hence it is important to be aware of the national importance of the landscape both in terms of its visibility and conservation of nature. Due to the changes in landscape we have to face the fact that not all its components can be preserved. It's time we tackled the problem in an organised and comprehensive manner.

7 VIRI

- Andersen E. 2004. Developing A High Nature Value Farming Area Indicator. HNV farming project. Final report. Copenhagen, European Environment Agency: 75 str.
- Anko B. 2011. Krajinska pestrost v našem varstvu narave – prispevek za razpravo. V: Narava kot vrednota. Ljubljana, Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije: 116-125
- Anko B. 2000. Vrednotenje krajine z vidika biotske raznovrstnosti ter izhodišča za njihovo varstvo. Raziskovalna naloga. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 71 str.
- ARSO - Agencija Republike Slovenije za okolje. 2015.
<http://www.arso.gov.si/> (december 2015)
- Bennett A. F. 1999. Linkages in the landscape. The role of corridors and connectivity in wildlife conservation. Gland, Switzerland, IUCN- The World Conservation Union, The IUCN Forest Conservation Program, Conserving Forest Ecosystems Series No. 1: 262 str.
- Berginc M. 2007. Sistem varstva narave v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor: 129 str.
- Benton T.G., Vickery J.A. and Wilson J.D. 2003. Farmland biodiversity: is habitat heterogeneity the key? Trends in Ecology & Evolution, 18, 4: 182-188
- De Montis A. 2014. Impacts of the European landscape convention on national planning systems: a comparative investigation of six case studies. Landscape and Urban Planning, 124: 53-65
- Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (kodificirana različica). 2010. Uradni list Evropskih skupnosti, L 20/7
- Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. 1992. Uradni list Evropskih skupnosti, L 206; 102-145
- Duelli P. 1997. Biodiversity evaluation in agricultural landscapes: an approach at two different scales. Agriculture, Ecosystems & Environment, 62, 2: 81-91
- Duelli P., Obrist M. 2003. Biodiversity indicators: the choice of values and measures. Agriculture, Ecosystems and Environment, 98: 87–98
- Duflot R. 2014. Landscape heterogeneity as an ecological filter of species traits. Acta Oecologica, 56: 19-26

- Dumbović B., Bilušić M. 2013. Zaštita krajolika-Usporedba zakonodavne osnove u Hrvatskoj i europskim zemljama. Znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam, *Prostor*, 21, 1(45): 104-115
- Eiden G., Kayadjanian M., Vidal C. 2016. Capturing Landscape Structures: Tools. From Land Cover to Landscape Diversity: 102 str.
<http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/corine2000.pdf> (januar 2016)
- Enciklopedija Slovenije. 1991. Ljubljana. Mladinska knjiga, XV: 416 str.
- Ernoul A., Bureau F., Poudevigne I. 2003. Patterns of organisation in changing landscapes: implications for the management of biodiversity. *Landscape Ecology*, 18, 3: 239–251
- Explanatory Report to the European Landscape Convention. No. 176. 2000. Florence, ETS-Europe an Treaty Series: 14 str.
- European landscape convention. 2000. Strasbourg, Council of Europe
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp
(januar 2016)
- European Landscape Convention. 2016.
<http://www.coe.int/en/web/landscape> (januar 2016)
- Evropsko okolje. Stanje in napovedi. Strnjeno poročilo. 2015. Kopenhagen, EEA- Evropska agencija za okolje: 212 str.
- Fahrig I. 2011. Functional landscape heterogeneity and animal biodiversity in agricultural landscape. *Ecology Letters*, 14: 101-112
- Forman R.T.T., Godron M. 1986. *Landscape Ecology*. New York, Univerza v Minnesoti: 619 str.
- Forman R.T.T. 1995. *Land Mosaics: The Ecology of Landscapes and Regions*. Cambridge, Cambridge University Press: 632 str.
- GERK - Grafična enota rabe kmetijskega gospodarstva. 2015. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
<http://rkg.gov.si/GERK> (december 2015)
- Golobič M., Vrščaj B., Žerdin M. 2015. Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 247 str.
- Gozdnato pobočje. 2010.
<http://www.gore-ljudje.net/novosti/104591> (januar 2016)
- Hudoklin J. 2005. Ohranjanje prepoznavnosti slovenskih krajin. Podrobnejša pravila za urejanje prostora. Zaključno poročilo. Novo mesto, Acer Novo mesto, d. o. o.: 72 str.
- Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje. 2016.
<http://www.ljubljanskobarje.si/> (januar 2016)

Javni zavod Krajinski park Strunjan. 2016.

<http://www.parkstrunjan.si/> (januar 2016)

Jogan N., Kaligarič M., Leskovar I., Seliškar A., Dobravec J. 2004. Habitatni tipi Slovenije. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Agencija Republike Slovenije za okolje: 66 str.

Kaplan R., Kaplan S. 1989. The Experience of Nature: A psychological perspective. New York: Cambridge, University Press: 340 str.

Kmecl P. in Figelj J. 2015. Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine. Poročilo za leto 2013. Ljubljana, Društvo za opazovanje in preučevanje prtic Slovenije: 284 str.

Krajčič D. 2016. Zadovoljstvo daje vedenje, kaj imamo. Ljubljana, Delo - 22.04.2016

Krajinski park Radensko polje. 2016.

<http://www.radenskopolje.si/> (januar 2016)

Kučan A. 1990. Prostorske prvine kot krajinske značilnosti. Diplomski naloga. Ljubljana. Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 190 str.

Kučan A. 1997. Anketa: Raziskava o nacionalni prostorski identiteti 1996. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor: 87 str.

Kučan A. 1998. Krajina kot nacionalni simbol. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 224 str.

Kučan A. 2002. Pomenska členitev nacionalnega prostora. Spoznavni zemljevid Slovenije. Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 181-210.

Landscape: beyond the view. A simple guide to understanding the forces and influences that shape our landscapes and their character. 2006. Countryside Agency, The Countryside Agency Landscape, Access and Recreation division for the Royal Agricultural Show: 23 str.

Landscape character Assessments. 2014.

<https://www.gov.uk/guidance/landscape-and-seascape-character-assessments> (januar 2016)

Lomba A., Guerrac C., Alonsod J., Pradinho Honradoa J., Jongmanb R., McCrackene D. 2014. Mapping and monitoring High Nature Value Farmlands: Challenges in European landscapes. Journal of Environmental Management, 143, 1: 140-150

Lynch K. 1960. The Image of the City. Massachusetts Institute of Technology Cambridge, The M.I.T. Press: 194 str.

Mace G. M., Norris K., Fitter A. H. 2011. Biodiversity and ecosystem services: A multilayered relationship. Trends in Ecology and Evolution, 27: 19-26

Marušič I. 1995. Značilni krajinski vzorci Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor: 28 str.

Marušič I. 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. Metodološke osnove. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor: 120 str.

- Marušič I. 2011. Čeprav gospodarimo trajnostno, lahko usodno posežemo v evolucijske procese v naravi. Dnevnik. 10.9.2011, <http://www.dnevnik.si/1042471738/vec-vsebin/1042471738> (januar 2016)
- McGarigal K., Marks B. J. 1994. Spatial Pattern Analysis Program for Quantifying Landscape Structure. Oregon State University, Forest Science Department: 141 str.
- Nacionalni program varstva okolja 2005–2015. 2006. Ur. l. RS, št. 2/06
- Nacionalne smernice v okviru navzkrižne skladnosti. 2013. http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/Aktualno/Aktualno/2012/Objava_krajinske_znaciln (januar 2016)
- Natura 2000 – Partnerstvo za ohranjanje. 2009. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije. Evropska komisija: 16 str. <http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/conservation/sl.pdf> (januar 2016)
- Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije. 2004. Ur. l. RS, št. 76/04
- Odlok o razglasitvi Kraške kulturne krajine v Lipici za kulturni spomenik državnega pomena. 2010. Ur. l. RS, št. 57/10
- Odlok o razglasitvi in zavarovanju naravnih območij in spomenikov narave na območju občine Ljutomer. 1976. Uradna objava Pomurja, št. 14/76
- Ogrin D. 1997. Slovenske krajine. Ljubljana, DZS: 303 str.
- Ogrin D. 2001. Krajinsko načrtovanje. Raziskovalna naloga, Zaključno poročilo, Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 209 str.
- Parks for life: Action for Protected Areas in Europe. 1994. Gland, Switzerland and Cambridge, IUCN Commission on National Parks and Protected Areas: 154 str. <https://portals.iucn.org/library/node/6861> (januar 2016)
- Phillips A. 2002. Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas: Protected Landscape/Seascapes. Gland, Cambridge, IUCN: 122 str.
- Pirnat J. 2000. Prostorastoča drevesa kot stopni kamni v kmetijski krajini. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 63: 231-254
- Pogledi v dolino. 2013. <http://4bp.blogspot.com/> (januar 2016)
- Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. 2004. Ur. l. RS, št. 111/04
- Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja. 2004. Ur. l. RS, št. 130/04
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah. 2010. Ur. l. RS, št. 102/10
- Pravilnik o spremembah in dopolnitvi Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot. 2015. Ur. l. RS, št. 23/15

- Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji. 2001. Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Agencija RS za okolje: 222 str.
- Priročnik pravnih režimov varstva, ki jih je treba upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine. 2011. Ministrstvo za kulturo.
http://giskd6s.situla.org/evrdd/P_11_11_02.htm (januar 2016)
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014 – 2020. 2015. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
<http://www.program-podezelja.si/sl/prp-2014-2020/> (januar 2016)
- Program upravljanja območji Nature 2000 v Sloveniji 2015 – 2020. Sklep Vlade Republike Slovenije št. 00719-6/20015/13. 2015.
<http://www.natura2000.si/index.php?id=330> (januar 2016)
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. 2007. Ur. l. RS, št. 111/07
- Reynard E., Fontana G., Kozlik L., Scapozza C. 2007. A method for assessing »scientific« and »additional values« of geomorphosites. *Basel. Geographica Helvetica*, 62, 3: 148-149
- Sala P., Puigbert I., Bretcha G. 2014. Landscape Planning at a Local Level in Europe. *Landscape Observatory of Catalonia*: 127 str.
- Simonič T. 2003. Preference and Perceived Naturalness in Visual Perception of Naturalistic Landscapes. *Zbornik Biotehniška fakulteta, Kmetijstvo*, 81, 2: 369-387
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2000. Ljubljana. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (januar 2016)
- Skoberne P., Peterlin S. 1991. Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije. Ljubljana, Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine: 606 str.
- Skupna kmetijska politika proti letu 2020. 2014. Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja. Evropska komisija: 33 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/SKP/Predstavitvev_EK_Bascou_5feb2014.pdf (januar 2016)
- State of nature in the EU. 2015. Results from reporting under the nature directives 2007–2012. Luxembourg. Publications Office of the European Union. European Environment Agency, EEA Technical report, 2
<http://europa.eu> (januar 2016)
- Steinitz C. 2007. Reklamni panoji prekrivajo kulturno krajino. *Dnevnik, Objektiv*. (5.1.2007)
http://www.dkas.si/files/Objektiv_Steinitz_2008_01_07.pdf (januar 2016)
- Steinitz C. 1990. Toward a Sustainable Landscape of High Visual Preference and High Ecological Integrity: The Loop Road in Acadia National Park, U. S. A. *Landscape and Urban Planning*, 19: 213–250
- Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020. 2011. Evropska komisija: 6str.
http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_SL.pdf (januar 2016)

- Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. 2002. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS: 78 str.
- Tome D., Sovinc A. 2016. Narava je naš enakovreden partner. Pika in konec debate. Delo, Sobotna priloga. (27.2.2016)
<http://www.delo.si/sobotna/narava-je-nas-enakovreden-partner-pika-in-konec-debate.html> (maj 2016)
- Travnato pobočje. 2012.
<http://www.panoramio.com/photo/845637> (januar 2016)
- Tscharntke T. 2012. Conservation of biodiversity and associated services in agricultural landscapes. Future of Butterflies in Europe, 3: 29-31
- Tudor C. 2014. An Approach to Landscape Character Assessment. Natural England: 57 str.
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/396192/landscape-character-assessment.pdf (januar 2016)
- Turner M.G., Gardner R.H., O'Neill, R.V. 2001. Landscape ecology in theory and practice. Springer: 401 str.
- UNESCO - World Heritage Centre. World Heritage List. 2015.
<http://whc.unesco.org/en/list> (oktober 2015)
- Uredba o ekološko pomembnih območjih. 2004. Ur. l. RS, št. 48/04
- Uredba o habitatnih tipih. 2013. Ur. l. RS, št. 33/13
- Uredba o Krajinskem parku Goričko. 2003. Ur. l. RS, št. 101/03
- Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje. 2008. Ur. l. RS, št. 112/08
- Uredba o posebnih varstvenih območjih. 2004. Ur. l. RS, št. 49/04
- Uredba o predpisanih zahtevah ravnanja ter dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih pri kmetovanju. 2013. Ur. l. RS, št. 98/11
- Uredba o prostorskem redu Slovenije. 2007. Ur. l. RS, št. 122/04
- Uredba o spremembah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). 2016. Ur. l. RS, št. 21/16
- Uredba o spremembi Uredbe o habitatnih tipih. 2013. Ur. l. RS, št. 33/13
- Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načinu njegove priprave. 2009. Ur. l. RS, št. 36/09
- Uredba o zvrsteh naravnih vrednot. 2003. Ur. l. RS, št. 52/02
- Vital Landscapes. Central Europe Project. 2013.
http://www.vital-landscapes.eu/front_content.php?changelang=34&idcat=1628
 (januar 2016)
- Walz U. 2011. Landscape Structure, Landscape Metrics and Biodiversity. Living Reviews in Landscape Research, 5; 3: 1-35

- Walz U., Syrbe R. U. 2013. Linking landscape structure and biodiversity. *Ecological Indicators*, 31: 1-5
http://farmland-biodiversity.org/project/files/standard/12/General/Walz_landscapestructurebiodiversity_EcolIndic_2013_46522.pdf (januar 2016)
- Wrbka T. 2003. Landschaftsökologische Strukturmerkmale als Indikatoren der Nachhaltigkeit. Endbericht zum Forschungsprojekt SINUS. Wien, Umweltbundesamt; 318 str.
- Wrbka T. 2005. Die Landschaften Österreichs und ihre Bedeutung für die biologische Vielfalt. Wien, Umweltbundesamt; 99 str.
<http://www.umweltbundesamt.at/fileadmin/site/publikationen/M173.pdf> (januar 2016)
- Zakon o gozdovih. 2015. Ur. l. RS, št. 24/15.
- Zakon o kmetijskih zemljiščih. 2012. Ur. l. RS, št. 58/12
- Zakon o kmetijstvu. 2012. Ur. l. RS, št. 57/12
- Zakon o ohranjanju narave. 2004. Ur. l. RS, št. 46/14
- Zakon o prostorskem načrtovanju. 2007. Ur. l. RS, št. 33/07
- Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini. 2003. Ur. l. RS, št. 19/03
- Zakon o regijskem parku Škocjanske jame. 1996. Ur. l. RS, št. 57/96
- Zakon o Triglavskem narodnem parku. 2010. Ur. l. RS, št. 52/10
- Zakon o varstvu kulturne dediščine. 2008. Ur. l. RS, št. 16/08, 123/08
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti. 1996. Ur. l. RS, št. 30/96
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o mokriščih mednarodnega pomena. 1992. Ur. l. RS, št. 15/92
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu Alp. 1995. Ur. l. RS, št. 19/95
- Zakon o varstvu okolja. 2004. Ur. l. RS, št. 41/04
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov. 1999. Ur. l. RS, št. 55/99
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine. 1974. Ur. l. SFRJ, št. 56/74
- Zaplata gozda. 2014.
<http://www.panoramio.com/photo/845637> (januar 2016)
- Značilna drevesa v gozdni zaplati. 2011.
<http://www.edusatis.si/> (januar 2016)
- Zube E.H.. 1987. Perceived land use patterns and landscape values. *Landscape Ecology*. SPB Academic Publishing, 1: 37-45

<http://www.coe.int/sl/web/landscape/home> (januar 2016)

ZAHVALA

Če bo magistrsko delo s svojo vsebino in namenom vplivalo oziroma pripomoglo k boljšem razumevanju vloge in varstva krajine v sistemu ohranjanja narave, se je to v veliki meri zgodilo zaradi pomoči mentorice doc. dr. Mojce Golobič, ki se ji iskreno zahvaljujem.

Za spodbujanje in potrpežljivost se zahvaljujem svoji družini.

Vsem naštetim in ostalim sem neizmerno hvaležna za podporo, za njihove predloge in predvsem za nenehno spodbujanje v smeri dokončanja magistrske naloge.